

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA SOCIALNO DELO

Maja Likar

Vpliv živali na kakovost življenja starih ljudi v
institucionalni oskrbi

Magistrsko delo

Ljubljana, 2019

Univerza v Ljubljani
Fakulteta za socialno delo

Maja Likar

Vpliv živali na kakovost življenja starih ljudi v institucionalni oskrbi

Magistrsko delo

Študijski program: Dolgotrajna oskrba starih ljudi

Mentor: Doc. dr. Srečo Dragoš

Ljubljana, 2019

Zahvala

Zahvala gre sprva moji družini, ki mi je omogočila študij.

Zahvalila bi se tudi svojemu mentorju doc. dr. Sreču Dragošu za vse napotke in pomoč v času pisanja magistrske naloge.

Posebna hvala terapevtskemu paru iz društva Ambasadorjev nasmeha, Ireni Koren in Ishi, ter seveda Sergiu, ki je do konca svojega življenja risal nasmeha na obraz vsem, ki so ga imeli priložnost spoznati.

Hvala tudi vsem intervjuvanim osebam za njihovo pomoč in čas, saj so mi omogočile, da svojo nalogo izpeljem s konkretnimi podatki iz prakse.

Podatki o magistrski nalogi

Ime in priimek: Maja Likar

Naslov magistrske naloge: Vpliv živali na kakovost življenja starih ljudi v institucionalni oskrbi

Mentor: Doc. dr. Srečo Dragoš

Leto: 2019

Število strani: 78

Število slikovnega gradiva: 2

Število prilog: 7

Število tabel: 2

Povzetek in ključne besede

Živali so nepogrešljiv del človekovega življenja. Mnogo ljudi jih ima kot hišne ljubljence, ki v družini večinoma zavzamejo vlogo enakopravnega družinskega člana. Stari ljudje se morajo ob selitvi v dom za stare ljudi soočiti s številnimi spremembami. Ena od teh je lahko prav ločitev od hišnega ljubljence, s katerim so stali posebno vez. Spet drugi morajo zapustiti kmetijo in živali, s katerimi so bili v vsakodnevem stiku. Vsebina naloge govori o tem, kako obiski živali in aktivnosti povezane z njimi v domovih za stare ljudi vplivajo na kakovost življenja stanovalcev. Dejstvo je, da človeka v življenju vodijo njegove potrebe - kako le-te kvalitetno zadovoljiti, pa je izziv za strokovne delavke in delavce. Kakovost življenja človeka je odvisna od tega, kako jo definira vsak posameznik. Staremu človeku poleg zdravja in finančne prekrbljenosti pa v tretjem in četrtem življenjskem obdobju največ pomeni prav družabnost. Osamljenost starih ljudi je vse bolj prisotna družbena problematika, saj neposredno vpliva na psihofizično stanje človeka. V raziskavi so bile intervjuvane 4 strokovne delavke, vodnica terapevtskega psa in 3 stanovalke doma za stare ljudi. Z dvema je bil izveden skupinski intervju. Vzorec je nenaključen, z intervjuvankama sem stopila v kontakt v času prakse. Uporabljena je bila tehnika polstandardiziranega intervjuja, le-te pa sem potem prepisala in kvalitativno obdelala s pomočjo kodiranja. Pridobljeni rezultati so si zelo podobni. Vse strokovne delavke opažajo, da imajo aktivnosti s pomočjo živali pozitivne učinke na stare ljudi. Največ je socialnih, sledijo pa jim psihološki in fizični učinki, ki so bili zajeti tudi v vseh opisih posebnih dogodkov, ki so se intervjuvanim še posebej vtisnili v spomin. V dveh ustanovah je stanovalkam in stanovalcem dovoljeno imeti hišne ljubljence, v drugih pa so dovoljeni le obiski. Aktivnosti s pomočjo živali prekinajo vsakodnevno rutino in prinesejo v dom nekaj novega. Preko aktivnosti se olajša integracija v dom in mobilizira moč starih ljudi, poveča se socialna interakcija, zmanjšuje se osamljenost. Žival ima na človeka pomirjujoč učinek, ki pripomore, da se človek lažje odpre in zaupa. Aktivnosti omogočijo varen prostor, kjer ima vsak čas, da ubesedi svoje razmišljanje, ki je slišano. Vaje, ki temeljijo na krepitvi fizične moči, staremu človeku omogočajo samostojnejše opravljanje vsakodnevni opravil in tako izboljšujejo njegovo počutje in samopodobo. Potrebna bi bila večja prepoznavnost dela s pomočjo živali tako v domovih za stare ljudi kot tudi med študenti socialnega dela. Intervjuvane strokovne delavke so izrazile željo po dodatnih seminarjih oziroma

izobraževanjih o tem načinu dela. Nadaljnje raziskave bi bilo smiselno izvesti z metodo opazovanja in na podlagi študij primera.

Ključne besede: stari ljudje, učinki živali, kakovost življenja, potrebe starih ljudi, institucionalna oskrba

Master's Thesis information

Name and surname: Maja Likar

Title of Master's Thesis: Effect of Animals on the Quality of Life of Old People in Institutional Care

Mentor: Doc. dr. Srečo Dragoš

Year: 2019

Number of pages: 78

Number of pictures: 2

Number of attachments: 7

Number of tables: 2

Summary and key words

Life is all about changes. When people cannot take care of themselves anymore, either because of age or health issues, the only option for them is moving to an old's people home. This represents a very significant personal change in one's life. An individual has to leave behind their home - a place where they feel safe. They have been engaged in local community and have created their own social network. Animals are a big part of human life and an important piece of their social network as well. Many people have them as a pet who is in many households an equal family member. The majority of residential homes for the old still do not allow their residents to have their own pets, therefore, a person who moves there has to leave their pets behind. My Master thesis discusses how animals assisted interventions in the retirement homes and their effect on the quality of life of their residents. Each individual has to satisfy their needs, thus institutional care is sometimes a challenge for professionals, because they should offer a quality care for each resident. People's quality of life depends on how each individual defines it. There are not only health and financial care in the third and fourth life span that are of a great importance, but people's social life is a significant part as well. The loneliness of old people is a growing social problem, since it directly affects the psychophysical state of an individual. The study consists of interviews of four practitioners; a therapy dog guide and three home residents. The group interview was conducted with the two of them. The sample is random, I made contact with the interviewees during my practice. I used the technique of semi-standardized interviewing which was then transcribed and qualitatively processed by using coding. The results are very similar. All practitioners note the positive effects of animal-assisted activities on the old people. The majority of them are social effects, followed by psychological and physical effects which are covered in all descriptions of special events described by interviewees. Two institutions allow residents to have pets, while in others only visits

are permitted. Animal-assisted activities break the daily routine and bring something new to their institution. Through activities, integration into homes is easier and the strength of the old people is mobilized, social interaction is increased and loneliness is reduced. The animal has a calming effect on people, which makes it easier to open and trust. Activities provide a safe space where everyone has the time to interpret their thoughts. Exercises based on the enhancing of physical strength of the old people enable them to perform their daily tasks more independently, thus improving their well-being and self-image. Greater visibility of animal-assisted work is needed, both in residential homes and social work faculties. The interviewed experts expressed their desire for additional seminars or training for such type of work. Further research should be carried out by using observation method and case studies.

Key words: old people, effects of animals, quality of life, needs of old people, institutional care

Kazalo

Uvod.....	1
1. Pregled problematike	2
1.1 Staranje in opredelitev starosti	2
1.2 Potrebe starega človeka.....	4
1.3 Dom za stare ljudi kot institucija.....	6
1.4 Kakovost življenja starih ljudi v domovih za stare ljudi.....	7
1.5 Osebe z demenco v domovih za stare ljudi	11
1.6 Vloga socialnega dela v domovih za stare ljudi	13
1.7 Aktivnosti in terapije s pomočjo živali	15
1.8 Učinki pomoči živali na starega človeka	17
1.8.1 Fiziološki učinki	18
1.8.2 Fizični učinki	19
1.8.3 Psihosocialni učinki	19
1.9 Gerontehtnologija in roboti živali.....	22
2. Problem	25
2.1 Raziskovalna vprašanja	26
3. Metodologija.....	27
3.1 Vrsta raziskave	27
3.2 Raziskovalni instrumenti in viri podatkov	27
3.3 Populacija in vzorčenje	27
3.4 Zbiranje podatkov.....	27
3.5 Obdelava in analiza podatkov	28
3.6 Obdelava intervjujev	29
3.6.1 Legenda obdelave intervjujev 1, 2, 3, 4 in 5	30
3.6.2 Legenda obdelave intervjujev 6 in 7.....	31
4. Rezultati	32
4.1 Rezultati intervjujev strokovnih delavk in vodnice terapevtskega psa (1, 2, 3, 4, 5)	32
4.2 Rezultati intervjujev stanovalk (6, 7).....	35
5. Razprava.....	37
6. Sklepi	44

7. Predlogi	46
8. Uporabljena literatura	47
9. Priloge	52
9.1 Priloga 1: Intervju 1	52
9.2 Priloga 2: Intervju 2	57
9.3 Priloga 3: Intervju 3	59
9.4 Priloga 4: Intervju 4	63
9.5 Priloga 5: Intervju 5	69
9.6 Priloga 6: Intervju 6	73
9.7 Priloga 7: Intervju 7	76

Kazalo slikovnega gradiva

Slika 1.9.1: robot Paro.....	24
Slika 1.9.2: robot Aibo	24

Kazalo tabel

Tabela 1: Obdelava intervjujev strokovnih delavk in vodnice terapevtskega psa.....	29
Tabela 2: Obdelava intervjujev stanovalk	31

Uvod

Človek se začne starati že ob rojstvu, ta proces pa traja vse do smrti. V tem času pa gre vsak posameznik skozi več obdobj svojega življenja in prav v vsakem od teh se kažejo določene potrebe, ki jih je potrebno zadovoljiti v okviru svojih zmožnosti. V zadnjih desetletjih se je zaradi daljše življenjske dobe, boljšega zdravstvenega standarda in posledično aktivnejšega starega prebivalstva celotna podoba starosti in starih ljudi spremenila. V skladu s tem pa je potrebno razvijati in nadgrajevati tudi samo delo s starimi ljudmi (Kristančič, 2005).

Socialne delavke se pri svojem delu s starimi ljudmi soočajo z izjemno heterogeno skupino. Znotraj nje posameznikom pomagajo pri povečanju možnosti in sposobnosti pri reševanju problemov ter soočanju s težavami. Mali (2009) kot vlogo socialnega dela s starimi ljudmi vidi prav v krepitvi medgeneracijskega sožitja. Ena od večjih sprememb, s katero se sooči človek v tretjem ali četrtem življenjskem obdobju, je največkrat selitev v dom za stare ljudi. To pomeni zapustiti domače bivališče, kjer je posameznik živel večji del svojega življenja. Prostore si morajo sedaj deliti z ljudmi, ki jih ne poznajo. Spremeni se tudi njihova dnevna rutina.

Po podatkih statističnega urada Republike Slovenije je bilo prvega januarja leta 2018 v domovih za stare ljudi 4,3 % prebivalcev Slovenije, ki so stari 65 let ali več (STAT, 2018). Slednje kaže na izrazito prevlado institucionalne oskrbe starih ljudi, kjer je v zadnjih letih vse več poudarka na preusmerjanju iz medicinskega pristopa v socialni model delovanja domov, torej na uporabnikih, njihovih potrebah in željah. Ključno je, da na uporabnika gledamo celostno (Vodušek, 2010). Človek ob selitvi v dom doživi mnogo sprememb v osebem življenju. Menjava bivalnega okolja je izmed vseh sprememb, s katerimi se soočajo, ena večjih in pomembnejših. Nekateri morajo za seboj pustiti med drugim tudi svoje živali, bodisi so to domače živali na kmetijah ali hišni ljubljenci. Med njimi je posebna vez, ki je nekaj edinstvenega in nenadomestljivega. Največkrat je žival eden redkih stikov, ki zmanjšuje osamljenost in prinaša radost v njihovo življenje. Povečuje pa tudi samo druženje z mimoidočimi, saj je nekakšen vezni člen z neznanimi ljudmi. Izvajanje terapij in aktivnosti z živalmi je v zadnjih letih v ustanovah, kot so domovi za stare, v porastu, saj strokovnjaki vse bolj prepoznavajo pozitivne učinke tako na fiziološki,

fizični kot psihosocialni ravni, ki jih ima žival na človeka (Ambasadorji nasmeha, 2018a, b; Fine, 2015; Marinšek in Tušak, 2007).

1. Pregled problematike

1.1 Staranje in opredelitev starosti

Ob besednih zvezah, kot so stari ljudje in domovi za stare, se v mislih največkrat ustvari mozaik iz naših stereotipov in predsodkov, ki so prisotni v družbi. To, kaj pojmuje kot starost, kdaj se začne ter na kakšen način, je stvar, na katero gledamo z naše individualne perspektive, iz katere tudi izviramo (Mali, 2009). Natančno določanje prelomnice, na kateri postane človek star, je pogosto vprašanje, ki si ga postavljajo raziskovalci. Življenjska doba se z boljšo zdravstveno oskrbo in višjo kvaliteto življenja podaljšuje in tako se tudi starostna obdobja venomer spreminjajo. Stuart-Hamilton (2006) ponazori to dilemo z barvnim spektrom. Na njem vidimo tako pas rdeče kot oranžne barve. Pojavi pa se vprašanje, kje je točka, na kateri oranžna barva preide v rdečo. Ljudje ne postanemo stari čez noč. Kje je potem tista ločnica, ki loči odraslo dobo posameznika in starega človeka? V vsakdanjih pogovorih se veliko uporablja besedna zveza tretje življenjsko obdobje, kar zajema življenje posameznika od 65. leta dalje. Starost delijo tudi na tretje in četrto življenjsko obdobje. Prvo definirajo kot življenjski slog, ki je aktiven ter neodvisen. Drugo pa zajema čas, ko star človek potrebuje pomoč drugih in je od te pomoči tudi odvisen. Pomembno je, da zajamemo vse vidike staranja in se ne osredotočimo le na koledarska leta posameznika (Pečjak, 2007).

Macuh (2017, 32-38) razlikuje med časovnim, psihološkim oziroma doživljajskim, biološkim, demografskim, socialnim, ekonomskim in zdravstvenim vidikom staranja. Zdravstveni vidik se navezuje na fiziološke spremembe, ki jih doživlja telo. Staranja se ne da preprečiti, lahko pa se upočasnijo določene dejavnike, ki vplivajo na zdravje posameznika. Z manjšimi zdravstvenimi težavami je tudi počutje človeka boljše, njegov osebni pogled na svet je drugačen, bolj optimističen. Posledično se tudi zviša kvaliteta življenja. V tretjem in četrtem življenjskem obdobju se zaradi upadanja tako fizičnih kot duševnih funkcij poveča odvisnost posameznika od okolice. Poleg fizioloških procesov pa

človek v obdobju staranja doživi tudi nekatere druge spremembe na področju socialnega vidika.

Pečjak (2007:14, 76-94) pa gleda na proces staranja s petih vidikov, in sicer subjektivnega, biološkega, vedenjskega, koledarskega in socialnega. Navaja, da se v zadnjih dveh obdobjih človekovega življenja zelo spremeni samopodoba posameznika, prav tako pa tudi družbeni položaj. Družba jih potiska na rob in izolira, s čimer izgubljajo družbeno moč. Soočajo se s številnimi težkimi izkušnjami, kot so upokojitev, odhod otrok iz skupnega gospodinjstva, smrt partnerja in prijateljev, zdravstvene težave, povezane s starostjo, finančne težave, selitev v institucionalno oskrbo, osamljenost ipd.

Ageizem je eden od tistih dejavnikov, ki močno zatirajo prepoznavnost zmožnosti starih ljudi tako z njihove strani kot s strani družbe. Besedi, kot sta star ali staranje, imata dandanes slabšalen prizvok predvsem zaradi povečevanja mladosti. Bond in Corner (2004) označita staranje kot običajno izkušnjo človekove eksistence. Staranje se največkrat povezuje z boleznijo, trpljenjem, šibkostjo, zgubano kožo in umiranjem, kar seveda nakazuje na razumljiv razlog za sam strah pred starostjo in stigmatiziranje starih ljudi. Velik vpliv na to imajo že sami mediji, ki ob prikazovanju nekaterih stereotipnih podob starih ljudi krojijo naš tok razmišljanja. Kako kategoriziramo ljudi v skupine mladih, ljudi srednjih let, starih ljudi oziroma starejših odraslih, ljudi v tretjem in četrtem življenjskem obdobju oziroma v pozni starosti, je odvisno od konteksta vrednot in pričakovanj posamezne kulture. Vsaka skupina pa ima drugačen pomen znotraj posamezne kulture in zgodovinskega okvirja. Avtorja opozarjata, da ima vsak človek svojo kulturo, svojo zgodovino in različne življenjske izkušnje v določenem času in posledično nihče ne spada v točno določeno kategorijo. Pasivno sprejemanje in prevzemanje skonstruirane podobe staranja v družbi je lahko vzrok za izključevanje iz le-tein odmik na socialni rob. V primeru, ko pa ima posameznik lastno opredelitev, ki se razlikuje od družbene, pa ta lahko povzroči pritisk na državni sistem zaradi osebnega nezadovoljstva. Lahko pa privede tudi do destruktivnega vedenja, kar se v določenih razmerah pri starih ljudeh tudi ne zgodi tako poredko (Hojnik-Zupanc, 1999).

Vse bolj pa so zaznane in razvidne tudi pozitivne spremembe staranja. Nekateri svoje delo nadaljujejo tudi v tretjem življenjskem obdobju ali pa mogoče zamenjajo kariero, imajo različne hobije, vključeni so v prostovoljska dela, učijo se tujih jezikov, nekateri potujejo, si gradijo nov dom ipd. Ne gre pa zanemariti dejstva, da se nemalo ljudi po 65. letu znajde

v finančnih težavah, ki jih zajema ekonomski vidik staranja. Množična upokožitev vpliva na celotno družbo. Posamezniku, ki se upokoži, se namreč občutno spremeni mesečni dohodek, zaradi množičnega upokojevanja pa se delež aktivnega prebivalstva bistveno znižuje. Ena od posledic pa je tudi ta, da se je zadnja leta pokojnina nižala, kar še dodatno vpliva na kakovost življenja ljudi v tretjem in četrtem življenjskem obdobju. Tako se z demografskega vidika staranja kažejo potrebe po reševanju problemov, ki so posledica številčnega upokojevanja. Večajo se namreč potrebe po oskrbi neaktivnega prebivalstva, preobremenjenost družinskih članov, ageizem, upad medgeneracijske solidarnosti itd. (Macuh, 2017).

1.2 Potrebe starega človeka

Vsako živo bitje na tem svetu ima določene potrebe – osnovne potrebe po preživetju. Prepoznavna in zavedanje svojih potreb je odvisna od posameznikove osebne zrelosti ter kulturnega okolja. Vsaka oseba ima okvir svojih potreb, ki pa se skozi cikle življenja tudi spreminjajo (Ramovš, 2011). Vsem znana razporeditev človeških potreb je hierarhija potreb očeta humanistične psihologije Abrahama Maslowa. Ta jih je zvrstil v lestvico petih ravni, na kateri se potrebe od začetka proti koncu vse bolj povezujejo in prekrivajo. Od tistih, ki morajo biti zadovoljene za naše osnovno preživetje, do tistih, ki sooblikujejo našo podobo. Bistvo teh potreb je samospoštovanje in želja po samoaktualizaciji (Svetovalnica kameleon, 2017; Kristančič, 2005).

Ramovš (2011) razporedi potrebe s šestrazsežno antropohigiensko podobo človeka. Kot temeljne za ohranitev človeške vrste ter samega sebe navaja biofizikalne ali telesne razsežnosti. Sledijo duševne ali psihične, kamor spadajo potrebe po užitku, informacijah, veljavi in varnosti. Tretje so duhovne ali noogene, ki predstavljajo potrebo po odgovornosti, svobodi in življenjski orientaciji. Četrte so medčloveške družbene razsežnosti, med katerimi so potrebe po medosebnih odnosih, funkcionalnih razmerjih, ugledu v družbi ter redu in organizaciji v skupnosti. Naslednje so razvojne in zgodovinsko-kulturne razsežnosti. Te vključujejo predvsem potrebo po učenju, napredovanju, ustvarjalnosti, razgledanosti, predajanju svojih znanj in življenjskih izkušenj. Zadnje pa so bivanjske ter eksistencialne razsežnosti. Posameznik ima močno voljo do smisla. To pomeni, da osmisli svoje življenje in posamezna obdobja ter jih razume kot celoto.

Ramovš še navaja, da so v starosti najboljše zadnje tri človeške razsežnosti, torej potreba po medčloveških odnosih, po predajanju svojih življenjskih spoznanj ter eksistencialna potreba. Človek mora v starosti prepoznati smiselnost svojega obdobja kot enakovrednega času svoje mladosti in srednjih let. Na samopodobo starih ljudi vpliva v veliki meri tudi javnost. Socialni in zdravstveni delavci večinoma opozarjajo na težave na področju zdravja in psihosocialnega stanja oseb. V družbi so videni kot nesamostojni in odvisni od drugih, kar posledično vpliva na njihovo vedenje in občutje samih sebe (Hojnik-Zupanc, 1999).

Kakor se začnemo starati tako rekoč že ob rojstvu, se tudi učiti ne nehajo po končanem uradnem šolanju. Macuh (2017) trdi, da prav vseživljenjsko učenje pomaga starim ljudem, da se osredotočijo na kakovost življenja, usmerijo svoje potrebe v aktivnosti in tako izboljšujejo svoje počutje. Učenje pa je lahko tako priložnostno kot naključno, doma ali pa v domovih za stare ljudi. Avtor je mnenja, da je odločitev za preselitev v dom vse več tudi z vidika odprtih možnosti za vključevanje v vseživljenjsko učenje in se samo zaradi zdravstvenih težav. Največkrat izpostavljene potrebe v institucionalni oskrbi so potrebe po različnih storitvah z notranjimi in zunanjimi izvajalci ter njihovi finančni dostopnosti, potrebe po družabnosti, medsebojnim povezovanjem, da bi bili manj osamljeni (Balažič-Tonkli, 2017; Pečnik, 2017).

Kristančič (2005) opiše osamljenost kot medosebno izolacijo. Vzbuja lahko občutke zapuščenosti ali zavrženosti s strani drugih. Posameznik jo lahko doživlja tudi, ko je v skupini z drugimi ljudmi, vendar jim pri tem primanjkuje bližine oziroma intimnejših odnosov. To predvsem drži tudi v okolju, kot so domovi za stare ljudi. Posameznik pri selitvi v dom nima izbire, s kom si bo delil javne prostore in večinoma tudi ne, s kom bo v sobi. Osebe, ki so njemu blizu, so ostale v domačem okolju. Vsak človek sam izbira, s katero osebo bo imel globlji odnos in s kom le površinskega. Tudi v domovih so priložnosti za spoznavanje novih prijateljev ter vzpostavljanje tesnejših medosebnih vezi. Kljub temu pa so za osamljenost lahko krivi nekateri osebni dejavniki, kot so sramežljivost in pretekle neprijetne izkušnje, posledično pa lahko nastopi nezaupljivost, konflikt znotraj samega posameznika glede spremljajočih čustev v odnosu, strah pred nesprejetostjo, zmanjšana sposobnost za oblikovanje dobrih odnosov in pomanjkanje veščin za vzpostavitev osebnega stika. Tu lahko strokovni delavci skozi različne dejavnosti ustvarijo varen prostor za vzpostavljanje stikov med stanovalci, kjer v sproščenem vzdušju prihaja

do medsebojnih interakcij. Ramovš (2003) poudarja, da je potreba po medčloveški povezanosti ena temeljnih socialnih potreb starega človeka in je ključen element kakovostnega staranja.

1.3 Dom za stare ljudi kot institucija

Dejstvo je, da je ena večjih sprememb v obdobju tretjega ali četrtega življenjskega obdobja selitev v dom. Dom kot institucija je način kolektivnega bivanja, ki ima svoja pravila in norme. Posameznik ima manj zasebnosti, kot jo je navajen od prej, prav tako je omejena njegova svoboda in kontrola nad njegovim življenjem. Domovi naj bi nudili pomoč pri zadovoljevanju osnovnih življenjskih potreb osebam, ki tega niso več zmožne storiti same. Širše gledano imajo vse institucije na podoben način zadovoljujejo potrebe oseb (Hojnik-Zupanc, 1999; Mali, 2004; Mali, 2009).

Med razlogi za preselitev v dom stari ljudje naštevajo upad fizičnih zmogljivosti, šibko zdravje, osamljenost (Trajkovič, 2018). Za nekatere je razlog za selitev v dom prav v družabništvu. Vendar pa je človek lahko osamljen tudi, ko je obdan z drugimi ljudmi. Osamljenost je občutek zapuščenosti oziroma zavrženosti s strani drugih oseb in pomeni pomanjkanje intimnejših odnosov. Ljudje smo socialna bitja in povezave drug z drugim so bistvene pri medosebnih odnosih. Le-ti so lahko telesni, intelektualni, socialni, materialni ali čustveni. Naše vedenje v odnosih z drugimi vpliva na dojetje nas samih in obratno. Odnosi so zelo pomembni v življenju posameznika, saj mu dajejo pomen, zadovoljstvo, srečo, možnost altruizma, občutek pripadnosti, intimnosti, priložnost za učenje, boljše samopodobo in osebno rast, podporo, občutek varnosti, izmenjevanje dejavnosti, družabništvo, zaveznitvo, širšo razgledanost (Kristančič, 2005).

Ni nujno, da se je oseba preselila prostovoljno, saj se velikokrat zgodi, da ni druge možnosti, na primer zaradi bolezni, nekatere pa prepričajo njihovi svojci. Za kakovostno staranje v domovih ima velik pomen osebno zadovoljstvo. Človek mora biti seznanjen z nastanitvijo v dom, na to se mora psihično pripraviti in obvezno biti sam vključen v dogovor o preselitvi. Pred selitvijo je priporočljivo, da si človek sam ogleda svoj bodoči dom in se seznanji z aktivnostmi in samo organizacijo institucije (Macuh, 2017).

Na inštitutu Antona Trstenjaka (Ramovš, b.d.) poudarjajo pomen krajevnega medgeneracijskega programa, saj ta prispeva ne le k aktivnemu in zdravemu staranju v tretjem življenjskem obdobju, ampak tudi k vzgoji in krepitvi medgeneracijske solidarnosti vseh prebivalcev lokalne skupnosti.

V okviru kakovosti domov razlikujemo pet vidikov, in sicer:

1. organizacijske zmožnosti vodstva,
2. kakovost dela in etičnosti vseh zaposlenih,
3. koliko so stanovalci osebno pripravljene na sprejemanje pojavljajočih se težav in pomoči,
4. sodelovanje med domom, svojci in prostovoljci,
5. vpetost doma v življenje krajevne skupnosti (Ramovš, b.d.).

V institucijah se največkrat zgodi, da so ljudje le številke in se identiteta človeka nemalokrat izgubi (Mali, 2019). V domovih za stare ljudi so včasih prevladovali predvsem medicinski pristopi dela, ki pa pri svojem načinu dela ne upoštevajo, da se stari ljudje največkrat soočajo s spremembo družbenega statusa, kar je posledica hitrejšega upada fizičnih in umskih sposobnosti. Dandanes je vse več poudarka na socialnih pristopih, a so ti večinoma izvedeni v zelo majhnem obsegu, kar vsekakor nima pozitivnih učinkov na kakovost življenja ljudi v institucionalni oskrbi (Goriup, 2015: 3 kot navedeno v Macuh, 2017: 129–130). Pogoji za medčloveško sožitje v domovih za stare ljudi pa se ne ustvarijo sami, saj je potrebno zagotavljati različne dejavnosti, da se le-ti vzpostavijo in vzdržujejo.

1.4 Kakovost življenja starih ljudi v domovih za stare ljudi

Kakovost življenja je izredno težko definirati in posledično tudi meriti. Vse ugotovitve v zvezi s tem so subjektivne. Vsaka oseba ima svoje kriterije o tem, kaj določa njeno kakovost življenja, sčasoma pa kriterije tudi spreminja. Bond in Corner (2004) sta mnenja, da je definiranje tega multidimenzionalnega koncepta potrebno prepustiti vsakemu posamezniku, znotraj svojega prostora in časa. Kakovost življenja je posplošena besedna zveza, ki je ne moremo uporabljati za definiranje celotne populacije starih ljudi. Njeno vrednotenje s strani starih ljudi temelji na njihovih pričakovanjih, ki so posledica njihovih življenjskih izkušenj in biografij. Osebe moramo gledati celostno, kot edinstvene

posameznike z lastno identiteto, ki imajo svoje potrebe, svoj način življenja, rutino, želje. Kljub temu da obstajajo nekateri skupni pomeni, pa se kakovost življenja lahko razlikuje že v našem privatnem in profesionalnem življenju. Kakovost življenja je eden od socialnih konceptov, pri katerem pomen pri posameznikih variira glede na starost, spol, kulturno ozadje itd. (Bond in Corner, 2004). Avtorja poudarjata še, da moramo biti pozorni na kontekst okolja in časa ter kontekst, v katerem stari ljudje pripovedujejo o kakovosti svojega življenja, saj vplivajo na rezultate študij, ki raziskujejo to področje. Eden od pomembnih dejavnikov pa je še vidik raziskovalca oziroma poslušalca, saj vsak opazuje s svojega strokovnega ozadja. Tako je fokus socialnega delavca drugačen od zdravstvenega delavca. Kakovost življenja je torej multidimenzionalen koncept, ki nima postavljene končne meje.

Področja kakovosti življenja, ki jih avtorja navajata, so:

- osebno subjektivno zadovoljstvo,
- fizični/okoljski dejavniki,
- socialni dejavniki,
- socio-ekonomski dejavniki,
- kulturni dejavniki,
- zdravstveni status,
- osebni dejavniki,
- samostojnost (Bond in Corner, 2004).

Za zagotavljanje kakovostnega življenja starih ljudi so ključni medosebni odnosi (Macuh, 2017), da na ljudi gledamo kot edinstvene posameznike s svojimi željami, potrebami, zmožnostmi (Ramovš, 2003). Zadovoljstvo stanovalcev temelji na dobro vzpostavljenem odnosnem sistemu, ki zajema odnose med zaposlenimi in stanovalci, stanovalci in svojci, svojci in zaposlenimi. Za dvig kakovosti oskrbe v domovih za stare ljudi je tako potrebna stalna usposobljenost vseh zaposlenih (Macuh, 2017; Mali 2004; Ramovš, b.d.). Družina in drugi socialni stiki vzpostavljajo socialno podporo, ki jo stari ljudje potrebujejo še posebej, ko zbolijo in niso več zmožni skrbeti sami zase. Kvaliteta življenja starega človeka je tako med drugim odvisna od tega, kako razvita je ta mreža v njegovi skupnosti. Kako posameznik dojema kvaliteto svojega življenja, je odvisno tudi od tega, kako drugi gledajo nanj, kakšen je njihov odnos, kakšna je medsebojna komunikacija in kako se do njega vedejo (Bond in Corner, 2004). Na kakovost vpliva tudi, kako posameznik doživlja

smisel in vrednost svojega življenja. Ko doživljamo življenje z vsem njegovim bogastvom, smisla ni težko najti. Nasprotno, ko nastopijo spremembe, na primer, ko pride bolezen in drugi težki trenutki, pa je uvid v smisel življenja vsekakor težji. Ne glede na to pa bolezen ali revščina nista tako usodni, da bi lahko popolnoma izničili kakovostno staranje. Krepitev in mobilizacija moči namreč zagotovita, da človek kljub težkim razmeram ne izgubi samega sebe in se vidi kot vrednega člana družbe (Ramovš, 2003).

Glede na različne definicije obstajajo skupni faktorji, ki kažejo na kvaliteto življenja: kontekst, v katerem živimo (kulturni, politični, socialni in tehnološki), ekonomske spremembe in potrošništvo, samo-identificiranje in osebne življenjske izkušnje. Že zgodnja gerontološka dela kažejo na raziskovanje dobrega počutja starih ljudi in zadovoljstva z njihovim življenjem. Tri glavne teorije, ki so prevladovale v gerontoloških raziskavah na tem področju, so teorija aktivnosti (ang. activity theory), teorija kontinuitete (ang. continuity theory) in teorija umika (ang. disengagement theory). Teorija aktivnosti govori o pozitivnem odnosu med aktivnostjo posameznika in zadovoljstvom z življenjem. Večja kot je torej izguba svoje aktivne vloge v družbi, manjše je zadovoljstvo. Aktivnost človeka vsekakor ni statična in nespreminjajoča, zato je pomembno, da temu sledijo tudi vloge. Tiste vloge, ki pa mogoče, pa se ohrani skupaj z vrednotami, ki jih je človek pridobil skozi svoje življenjske izkušnje. Medosebni odnosi so eden pomembnejših faktorjev, ki vplivajo na posameznikovo razumevanje svoje blaginje. Zaupen odnos z bližnjo osebo pomaga proti depresiji in je tudi močno povezan s stopnjo morale. Zaradi novih študij pa se je znotraj socialne gerontologije zanimanje za to teorijo zmanjšalo. Študije so pokazale kompleksnost medosebnih odnosov in vlogo okolja ter drugih psihosocialnih faktorjev, ki vplivajo na kvaliteto življenja. V nasprotju s teorijo aktivnosti pa teorija kontinuitete poudarja stalnost v posameznikovem življenju in strategije, ki mu pomagajo ohranjati vzorce aktivnosti, razmišljanja, socialnih odnosov in na splošno kvaliteto življenja. Omenjena teorija povezuje vzorce razmišljanja, vedenja, socialnih stikov in kvalitete življenja v preteklosti, sedanjosti in prihodnosti, ki so fleksibilni in heterogeni. Teorija tudi predvideva, da kljub temu da se oseba sreča z mnogimi spremembami, bodisi na področju zdravja, fizičnih sposobnosti ali socialnih okoliščin, se kvaliteta življenja ohrani. Bistvo te teorije je sposobnost ljudi, da razvijejo kognitivne strukture, s katerimi organizirajo in interpretirajo lastne življenjske izkušnje. Tretja, teorija umika, pa govori o tem, da se na sam proces staranja tako posameznik kot družba pripravita že prej. To pomeni zmanjšano socialno aktivnost in udeležnost pred »totalnim« umikom, ki ga razlagajo s prihodom

bolezni in smrti. Teorija je bila deležna številnih kritik. Izpostavili so, da le-ta predpostavlja željenost umika in tako podpira problem zapostavljenosti starih ljudi v družbi. Poudarjajo tudi, da umik ni neizogiben in ta lahko le reflektira vzorce socialnih interakcij, ki so se razvili skozi osebno življenje. Avtorja podajata kritiko, da so kljub poimenovanju kot teorije to trije konceptualni okvirji oziroma modeli, ki temeljijo na šibkih povezavah (Bond in Corner, 2004: 75).

Farquhar (1994: 152 kot navedeno v Bond in Corner, 2004) navaja, da stari ljudje za kakovostno življenje izpostavljajo naslednje komponente:

- družina (otroci),
- socialni stiki,
- zdravje,
- mobilnost,
- materialna preskrbljenost,
- aktivnost,
- sreča,
- mladostnost
- in bivalno okolje.

Okolje ima na naše počutje velik vpliv. Peace, Holland in Kellaheer (2006) navajajo, da na posameznikovo doživljanje samega sebe in kulture, v kateri živijo, vplivata prostor in okolje. Povezava med makro in mikro okoljem vpliva na materialni, socialni in psihološki vidik posameznika. Pod makro okolje štejemo, kar vidimo oziroma razlikujemo kot globalno, mednarodno, nacionalno, regionalno ali lokalno; mikro okolje pa zajema življenjski prostor, nastanitev, trenutno okolico posameznika ter metafizično okolje. Materialno okolje obsega tako naravno kot kultivirano okolje – zgradbe in javni prostor torej gradijo določeno okolje in vplivajo tudi na medosebne odnose. Socialno okolje zajema način, kako posamezniki izkoriščajo svoj socialni kapital, da uporabijo, organizirajo in zapolnijo svojo okolico, ki vpliva na njihovo vedenje z drugimi. Le-to lahko vpliva na psihološko okolje posameznika, ki označuje pomen kraja in prostora ter čustvenost, ki se razlikuje od osebe do osebe, v povezavi z navezanostjo na okolje. Ljudje vedno živijo v nekem kraju in času. Prav zaradi te tesne povezave z določenim prostorom je izguba le-tega videti kot poslabšanje položaja oziroma kot slabost. Ostati brez svojega doma avtorji (Peace, Holland in Kellaheer, 2006: 56-57) povezujejo s socialno

izključenostjo in odtujitvijo, z izgubo na nek način lastne preteklosti in posledično prihodnosti. Posameznik ima lahko občutek, da je izgubil svojo kulturno dediščino in povezanost s skupnostjo. Macuh (2017) v zvezi s tem povzema, da starim ljudem izjemno veliko pomeni medgeneracijsko druženje, saj želijo biti vpeti v družbo in njeno dogajanje. Dinamika med posameznikom in prostorom se spreminja, ampak v kasnejšem obdobju človekovega življenja sta razvidna dva pomembna faktorja. Prvi je, da se doživljanje prostora starih ljudi spremeni. Osebam se poslabša fizično stanje, kar posledično vpliva tudi na osebno počutje in zmožnosti. Kljub temu pa človek še vedno najde načine, da ohranja svoje dnevne rutine. Drugi faktor pa je ta, da stari ljudje svoje izkušnje časa prenesejo v to dinamiko (Peace, Holland in Kellaher, 2006: 2–3). Pomanjkanje dejavnosti v okolju in spodbude zanje lahko pri starem človeku vodijo do senzorne deprivacije, to pa vodi do občutka brezsmiselnosti, nezadovoljstva in upada življenjske motivacije (Požarnik, 1981: 149).

Macuh (2017) piše o spremembah, ki jih doživi star človek ob preselitvi v dom. Spremeni se sam življenjski slog, prostorsko gibanje je omejeno – slednje je seveda lahko odvisno od same lokacije ustanove oziroma fizične zmogljivosti človeka. Posameznik začne sobivati z več stanovalci, pripravljen mora biti na kompromise, velik pomen ima socialna refleksija, ki zajema predvsem komunikacijo s sostanovalci in svojci. Velikokrat se človek oddalji od svoje bližnje okolice, v kateri je živel pred preselitvijo v dom. Nekateri so zaradi zdravstvenih težav omejeni z gibanjem in tako je njihova interakcija odvisna od ljudi, ki jih obiščejo. Primeri so tudi, ko se človek ob tako veliki spremembi zapre vase in ne komunicira z zunanjim svetom. Ob določenih prelomnicah, spremembah v življenju se spremenijo tudi naše prioritete potrebe. Te so bile in so ves čas prisotne, toda nekatere večkrat dojemamo kot samoumevne. Naštete spremembe so le grob izbor, vendar pa ima ravno pri teh žival lahko veliko vlogo pri izboljšanju kvalitete življenja posameznikov v domovih za stare.

1.5 Osebe z demenco v domovih za stare ljudi

V zadnjem času je pri starih ljudeh demenca vse pogostejša. Možnost, da jo posameznik dobi, pa se s starostjo viša (Spominčica, 2019). Christine Bryden (2005) je v svoji knjigi opisala svojo življenjsko zgodbo – kako pozitivno živeti z demenco. Navaja, da je okrog te

bolezni tako velika stigma, da nihče noče o tem govoriti ali celo poiskati pomoči. Osebe z demenco z namenom, da bi zakrile svojo bolezen in težave, povezane z njo, poskušajo biti kot ostali. Z napredovanjem bolezni je osebam vse težje zbrati svoje misli in ubesediti, kako se počutijo. Nimajo občutka za čas, živijo v trenutku tukaj in zdaj, kar pa od njih zahteva veliko energije. Prisotna je lahko močna anksioznost, saj jih skrbi občutek, da preteklost in prihodnost ne obstajata. Živeti v tem trenutku pa pomeni, da se lahko osebi približamo z dotikom, očesnim stikom in nasmehom.

Pri raziskovanju demence lahko delimo na splošno dva pristopa, psihosocialnega in biomedicinskega. Le-ta se opira predvsem na učinke bolezni, prvi pa se osredotoča na ohranitvene mehanizme, ki pomagajo osebam z demenco vzdrževati zadovoljstvo, integriteto in dostojanstvo. Tako v ospredje postavlja samo osebo in njeno identiteto in ne bolezni (Vodušek, 2010). Avtor znotraj psihosocialnega pristopa navaja dva principa pozitivnega pristopa do osebe z demenco. To sta princip socio-psihološke vključenosti, ki poudarja, da delo z osebo, ki ima demenco, ni mogoče, če na človeka ne gledamo celostno, drugi princip – princip intaktnega selfa – pa se osredotoča na ohranjanje identitete človeka tudi, ko je že skoraj povsem odvisen od drugih. Psihosocialni pristop predstavlja preskok obravnave človeka k delu oziroma sodelovanju z osebo, ki ima demenco. Mead navaja self kot »samoreferenčna struktura posameznika«, torej struktura, ki se razvije skozi socialne interakcije in se tudi ohranja v socialnem okolju. Pristop do osebe z demenco je ponavadi za ljudi velik izziv, ker se večinoma znajdejo v njim popolnoma neznani situaciji. Ključ je ustrezna komunikacija. Osebe z demenco so zelo pozorne na nebesedno komunikacijo, dobro opazujejo našo držo, mimiko. Drugačen način komunikacije kot z besedami pa je tudi sam dotik. Za komunikacijo med ljudmi že na splošno velja, da je 80 odstotkov nebesedne ter preostalih 20 besedne. Osebe z demenco, ki se težko verbalno izražajo, tudi hitro dojemajo sporočilo naše nebesedne komunikacije, ki lahko sporoča sprejetje ali zavračanje (Spominčica, 2017).

Eden od načinov, kako lahko osebi z demenco ohranimo kakovostno življenje, je ta, da tudi ob selitvi v dom poskrbimo, da je izgled čim bolj domač. To lahko naredimo tako, da opremimo sobo z domačim pohištvom in drugimi osebnimi stvarmi, predmete pa postavimo na enako mesto, tudi po uporabi. Pozitivne učinke na osebo z demenco pa ima tudi poslušanje glasbe. Glasba zmanjšuje anksioznost osebe, sprošča, izboljšuje trenutno

razpoloženje, pomaga pri vedenjskih spremembah, lahko pa blaži tudi določene bolečine, ki jih oseba občuti (Lipar, 2012).

Izražanje lastne identitete oseb z demenco je največkrat le navidezno, saj bližnji in svoji prevzamejo pozicijo odgovornega in racionalnega človeka, njih pa postavijo v vlogo »dementnega« in zanje mislijo, da niso sposobni »koherentne samoreference«, kot jo poimenujejo avtorji Sabat, Napolitano in Fath (2004 kot navedeno v Vodušek, 2010). S tem vzpostavijo hierarhičen odnos do osebe z demenco, kar posledično vpliva na njeno samopodobo in samospoštovanje.

1.6 Vloga socialnega dela v domovih za stare ljudi

Socialno delo s starimi ljudmi je izjemno heterogeno in poteka na vseh treh ravneh. Na mikroravni pri delu s posameznikom, mezoravni pri delu s skupnostjo in institucijami ter makroravni, ki vključuje družbo in njen sistem (Mali, 2013). Socialno delo v praksi vključuje metode in koncepte dela, ki se jih socialne delavke poslužujejo na vseh področjih svojega dela. Zaradi heterogenosti populacije uporabnikov, s katerimi sodelujejo, in edinstvenosti posameznikov v njih pa ima vsako področje svoje značilnosti dela. Značilnosti socialnega dela starimi ljudmi Mali (2017b) povzema v sedmih sklopih. Kot prvega opisuje partnerstvo, ki zajema enakopravno sodelovanje med socialno delavko in uporabnikom. Socialna delavka krepi in zaupa v uporabnikove sposobnosti, da prevzame nadzor nad svojim življenjem. Sledi perspektiva moči (Saleeby, 1997 kot navedeno v Čacinovič Vogrinčič, Kopal, Mešl in Možina, 2005), ki postavlja v ospredje uporabnika in njegove sposobnosti, socialno delavko preusmeri od problema k iskanju rešitve skupaj z uporabnikom. Zagovorništvo ščiti dostojanstvo in temeljne pravice uporabnika, zavzema se za destigmatizacijo ranljivih skupin ljudi, pomaga krepiti družbeno moč in samozaupanje uporabnikov. Četrta značilnost je antidiskriminacijska usmeritev, ki se pri delu s starimi ljudmi zavzema proti ageizmu in usmerja socialno delavko k delu brez predsodkov in neustreznih obravnavi ljudi glede na raso, spol, spolno usmerjenost, kulturno ozadje, starost, religijo idr. Glede na problematiko osamljenosti, ki je vse bolj prisotna v današnji družbi, so skupine za samopomoč ena vrsta pomoči, ki jo lahko socialne delavke aktivirajo skupaj s starimi ljudmi in drugimi ter hkrati vzpodbudijo tudi megeneracijsko povezovanje, širjenje socialne mreže in zmanjšujejo izolacijo starih ljudi. Mali (2017b)

izpostavlja poleg skupin za samopomoč tudi socialna omrežja, kjer je poudarek na zagotavljanju in ohranjanju kakovostne socialne mreže uporabnika in s tem medosebnih odnosov tako v formalnih kot neformalnih oblikah. Poleg nesporednega dela s starimi ljudmi, pa je značilnost dela s starimi ljudi tudi skupnostna oskrba, ki nudi staremu človeku vrsto različnih in fleksibilnih načinov pomoči v njegovem domačem življenjskem okolju.

Socialna delavka mora biti strokovno podkovana, čustveno stabilna, empatična, komunikativna, spoštljiva. Svoje delo mora opravljati zanesljivo in natančno, z namenom, da ljudem nudi pomoč pri premagovanju omejitev, ki so posledica neustreznega delovanja družbe, odkriva in raziskuje probleme skupaj z uporabnikom in pomaga soustvarjati skupne rešitve, je mediator med institucijami na eni strani ter uporabniki na drugi (Milošević Arnold in Poštrak, 2003; Mali, 2004).

Socialna delavka v domovih za stare ljudi zavzema različne vloge in deluje na različnih področjih:

- kot mediator med zaposlenimi, uporabniki in svojci,
- zagovornik uporabnikov,
- socialni delavec v domskem timu,
- socialni delavec v inovativnih programih,
- socialni delavec v skupinskem delu (Mali, 2017a).

V domovih za stare ljudi predstavlja socialna delavka osebo, ki pride prva v stik z novim stanovalcem. Pomembno je, da zna vzpostaviti in ohranjati delovni odnos, da pokaže, da je lahko dostopna in pripravljena poslušati in slišati. Potrebna je vzpostavitev varnega prostora, v katerem se lahko skupaj z uporabnikom soustvari rešitev. S tem se oblikuje delovni odnos, ki temelji na zaupanju in medsebojnem spoštovanju. Pri tem socialna delavka upošteva etiko udeležnosti (Hoffman, 1994 kot navedeno v Ambrožič in Mohar, 2015) in tako vključi v sodelovanje vse udeležene v skupnem delovnem procesu.

V socialnodelovnem odnosu je poudarek na uporabnikovem razmišljanju, saj kot ekspert iz svojih lastnih življenjskih izkušenj najbolje ve, kaj potrebuje v zvezi s storitvami, ki jih je lahko deležen in ima tako neposreden nadzor nad svojim življenjem, kljub institucionalni oskrbi. Strokovna delavka predstavlja pomoč in podporo tako uporabnikom kot njihovim svojcem pri reševanju psihosocialnih problemov. Stanovalcem je potrebno dati vedeti, da so zaželeni in spoštovani sogovorniki. V veliko pomoč pri delu je eksploracija

življenjskega sveta uporabnika, kjer skozi dialog in refleksijo dobi sliko o pričakovanjih, željah, potrebah in drugih pomembnostih v življenju starega človeka (Flaker, 2003; Čačinovič Vogrinčič, Kobal, Mešl in Možina, 2005).

V današnji družbi so medosebni odnosi in sama komunikacija na preizkušnji. Odnosi med ljudmi so velikokrat površni in prazni, do starih ljudi pa se družba obnaša predvsem pokroviteljsko. Staremu človeku pomeni glavno socialno mrežo prav njegova ožja družina. Zaradi družbenih sprememb in odnosov v družini pa je tudi sama dinamika znotraj vsake družine edinstvena. Delo s starimi ljudmi je izjemno heterogeno delo, zato mora imeti socialna delavka osvojeno znanje s področja socialnega dela z družino, saj je selitev starega človeka v dom za stare ljudi proces, v katerega so vključeni tudi svojci. Pri delu in sodelovanju z družino se je potrebno zavedati dveh ravni. Na prvi ravni se skupaj z vsemi udeleženi v tem procesu vzpostavi delovni odnos in soustvari izvirni delovni projekt pomoči. Na drugi ravni pa se razišče in ubesedi spremembe v družini, njihove potrebe in želje. Tako se lahko potem skupaj definira in stabilizira željene spremembe, ki v domovih vodijo do boljše kakovosti življenja starega človeka (Čačinovič Vogrinčič, 2006: 113; Ramovš, 2003; Marinšek in Tušak, 2007).

Krepitev je kritičen pogled prakse socialnega dela s poudarkom na podpori, opogumljanju in zagovorništvu starih ljudi, da vzamejo in obdržijo nadzor nad svojim življenjem. Fokus pri krepitvi je zmožnost pogajanj s starim človekom na podlagi njegovih lastnih pogojev in znotraj njegovih zmožnosti identifikacije njegovih trenutnih potreb (Lynch, 2014). Mali (2013: 62) poudarja med drugim tudi skupno raziskovanje in mobiliziranje virov moči tako v posamezniku kot v njegovem okolju, hkrati pa je pozoren na možne ovire, ki preprečujejo odkrivanje in razvijanje njegovih zmožnosti. Eden od virov moči v institucionalni oskrbi je, da socialni delavec kot mediator med stanovalci in strokovni delavec v inovativnih programih sooblikuje skupine za samopomoč, v katere so vključeni stanovalci, le ti pa se preko medsebojnega druženja podpirajo, širijo socialno mrežo, znižujejo osamljenost in tudi povečajo kvaliteto življenja (Mali, 2017a).

1.7 Aktivnosti in terapije s pomočjo živali

Aktivnost (ang. Animal Assisted Activity – AAA) in terapija (ang. Animal assisted Therapy – AAT) s pomočjo živali sta dva pristopa pri delu s pomočjo živali. V obeh

primerih so v delovnem odnosu udeleženi terapevtski par, torej terapevtska žival in njen vodnik, ter strokovni delavec in uporabnik. V delovnem procesu vsak izmed njih zavzema svojo vlogo. Uporabnik je ekspert iz izkušenj, strokovni delavec pa tisti, ki preko sodelovanj in soustvarjanja najbolje pozna uporabnika, njegove potrebe in želje in mu s svojim strokovnim znanjem pomaga pri doseganju zadanih ciljev skupaj s terapevtskim parom. Slednji mora biti izšolan in certificiran, žival mora imeti tudi redne veterinarske preglede (Ambasadorji nasmeha, 2018a, b; Fine, 2015; Marinšek in Tušak, 2007).

Aktivnosti s pomočjo živali se večinoma izvajajo v skupini, ki jo obiskuje posebej šolan terapevtski par. Sodelujejo lahko različni uporabniki, poteka aktivnosti ni potrebno beležiti in meriti določenih ciljev, sama vsebina in trajanje obiska pa sta spontano prilagojena vsaki situaciji. Poudarek je predvsem na družabništvu, v katerega pa se lahko namensko vključi določene dejavnosti, ki pomagajo uporabnikom motivacijsko, izobraževalno, rekreacijsko in tudi terapevtsko ter jim tako izboljšujejo kvaliteto življenja. Pri terapiji s pomočjo živali pa morajo biti obiski in njihove vsebine obvezno beleženi, namen in cilji so točno določeni, napredki pa se tekom izvajanj terapij tudi merijo. Lahko poteka individualno z enim uporabnikom ali pa v skupini. Terapija pomaga pri izboljševanju uporabnikovih kognitivnih, fizičnih, socialnih in/ali emocionalnih funkcijah. Obiske vodi strokovni delavec s področja zdravstva ali socialnega dela, ki s svojim strokovnim znanjem in izkušnjami vodi izvirni delovni projekt pomoči (Ambasadorji nasmeha, 2018a, b; Fine, 2015).

Marinšek in Tušak (2007) kot drugi avtorji opozarjata na dobrobit živali. Paziti je potrebno, da se živali ne obremenijo. Navezovanje stikov, druženje in opravljanje različnih nalog tako kot človeka tudi žival utruje, kljub temu da so vsa opravila prijetna in jih z veseljem opravljajo. Pomembno je upoštevanje navodil in pravil za izvajanje kvalitetnih in učinkovitih aktivnosti s pomočjo živali za vse udeležene v delovnem procesu. Vodnik terapevtske živali poskrbi za dobro počutje svoje živali, saj jo kot lastnik najbolje pozna. Tako znotraj delovnega tima lahko delimo dva para. Prvi je vodnik in terapevtska žival, drugi par pa sestavljata uporabnik in strokovni delavec. Pari med seboj najdlje sodelujejo, so drug drugega navajeni in se dobro poznajo. To je izjemno pomembno, saj se le tako lahko prepozna morebitne občutke nelagodja. V skupnem delovnem procesu je potrebno zagotoviti varen prostor, da nihče ne gre preko svojih zmožnosti. Le-to namreč lahko vodi

do stresa, izgorelosti, preobremenjenosti in posledično drugih negativnih učinkov. Avtorja poudarjata, da naj bi obiski živali trajali do petdeset minut in ne več kot dvakrat na teden.

1.8 Učinki pomoči živali na starega človeka

Pozitivne učinke živali na ljudi je potrdilo že mnogo študij. Človeško-živalska naveza ni novodoben koncept, ki bi se šele dodobra začel izvajati v zdravstveni in socialni stroki. Človek in žival tvorita del narave in sta že od nekdaj medsebojno povezana. Ljudem živali že od nekdaj predstavljajo vir hrane, po drugi strani pa so bile vedno tudi predmet čaščenja in spoštovanja. Dokaze lahko najdemo v verovanjih, kot sta na primer animizem in šamanizem. Že v času starih Grkov so ljudje uporabljali živali tudi kot terapijo za pomoč vojakom (Serpell, 2015).

Kremesec (2010) razdeli koristi, ki jih ima človek od živali na empatijo, fokusiranje navzven, vzgojo, medsebojne odnose, sprejemanje, razvedrilo, socializacijo, telesni dotik in fiziološke prednosti. Socialna podpora je zelo dober dejavnik proti stresu, zato hišni ljubljenci služijo kot pomemben vir socialne podpore. Živali so tako starim ljudem kot varovalni dejavnik pred različnimi osebnimi stiskami. Dajo jim občutek vrednosti, da jih nekdo potrebuje, zmanjšujejo osamljenost in izolacijo, so povezovalni člen z drugimi ljudmi, saj postanejo predmet pogovora. Potreba živali po gibanju tudi vzdržuje psihofizično stanje starega človeka. V domovih za stare pa ne delujejo le pozitivno na stanovalce, ampak tudi na zaposlene, saj jim pomagajo pri izgorelosti, s katero se soočajo na delovnem mestu.

Na tem mestu pa je potrebno poudariti, da je za kakovostno izvedeno delo s pomočjo živali izredno pomembno, da le-to opravlja strokovno podkovan tim, saj se le tako lahko zagotovi pozitivne učinke, obenem pa se zavaruje dobro počutje vseh udeležениh (Ambasadorji nasmeha, 2018a, b; Fine, 2015; Marinšek in Tušak, 2007: 94). Marinšek in Tušak (2007) opisujeta primer, ko so v dom za stare ljudi prinesli kletko skakačev z namenom, da bi stanovalce živali razveselile, vendar so jih le-ti hoteli uničiti, saj je bila to praksa na kmetijah. Navajata tudi druge primere in ob njih opozarjata na izbiro primerne živali za ciljno skupino uporabnikov. Zaradi pomanjkljivega nadzora nad primernostjo živali lahko pride do nezažljenih negativnih učinkov. Nekateri posamezniki na primer po

poškodbi glave, intelektualnimi ali duševnimi ovirami lahko nenamerno presenetijo žival z nenadno reakcijo. Posameznik, ki ne more nadzorovati svojih reakcij ali pa ne zna presoditi, kako bo njegovo vedenje vplivalo na žival, lahko z neustrezno načrtovano aktivnostjo občuti negativne učinke. Žival reagira na svoj ustrezen način. V primeru, da se uporabniku noče več približati, mu da glasovno vedeti, da ji to ravnanje ne ustreza ipd. To lahko vpliva na uporabnikovo samozaupanje in samopodobo ter mu da občutek zavrnitve. Previdnost je potrebna tudi v primeru alergij in prenosljivih bolezni. Na znanje pa je potrebno vzeti tudi verske in druge kulturne zadržke ob stiku z živaljo.

Za jasnejšo sliko so spodaj opisani učinki glede na spremembe, ki so jih raziskovalci in drugi strokovni delavci opazili na fiziološki, fizični in psihosocialni ravni človeka.

1.8.1 Fiziološki učinki

Različne študije (Johnson in Bibbo, 2015) potrjujejo vpliv živali na raven kortizola oziroma stresnega hormona v človeškem telesu. Povišanje stresnega hormona lahko vpliva na izgubo spomina in je tudi ena od komponent alostaze. To pomeni, da se zaradi stalne izpostavljenosti stresu ter prilagajanju na stresorje v telesu nalagajo negativni učinki le-teh, telo pa se hitreje stara. Raziskovalci vidijo kot enega izmed načinov za zmanjšanje stresa v navezi med človekom in živaljo. Srčna mišica pri starih ljudeh oslabi, pogostejše pa so tudi bolezni srca in ožilja. Povišan krvni tlak lahko vodi do srčnega in možganskega infarkta. Študije kažejo, da se človeku ob interakciji s psom, na katerega je navezan oziroma ga pozna, zniža krvni tlak

Študije kažejo, da je nižanje ravni kortizola pri nepoznanih psih manjše kot pri interakciji s psom, ki je hišni ljubljencek. Pri starih ljudeh, ki imajo domače živali, se kaže manj težav s prekomerno težo in srčnimi težavami. O učinkih pišejo tudi Creagan, Bauer, Thomley in Borg (2015), ki pravijo, da se pri starih ljudeh opaža zmanjšana uporaba antidepressivov in zdravstvenih storitev na splošno, če so lastniki domačih živali. Občutna so tudi izboljšanja kardiovaskularnih sposobnosti ter same kvalitete življenja. Opisujejo tudi, da povezanost z živaljo, tudi že samo negovanje (npr. krtačenje), zviša koncentracijo hormonov sreče.

1.8.2 Fizični učinki

V primerjavi s starimi ljudmi, ki nimajo hišnih ljubljencev, in tistimi, ki jih imajo, je pri slednjih opazen porast dnevnih aktivnosti. Mišična moč v tretjem življenjskem obdobju začne upadati še hitreje kot v srednjih letih. Osebe, ki niso fizično aktivne, večino časa presedijo in imajo preveliko telesno težo, imajo kar za 46 procentov manjšo telesno moč. Z rednimi vajami pa lahko posameznik poveča svojo moč že v nekaj tednih. Vaje za ohranjanje fizične aktivnosti pripomorejo k večji gibljivosti, zdravju organizma, boljšemu spancu in samopodobi, zmanjšujejo pa tudi depresijo (Pečjak, 2007; Johnson in Bibbo, 2015).

Psi so izredni motivatorji za telesno aktivnost, kar znižuje raven trigliceridov in holesterola. Študija (Gretebeck idr., 2013 kot navedeno v Johnson in Bibbo, 2015) 1090 udeležencev, starih od 65 do 69 let, je pokazala, da lastniki psov prehodijo skoraj 50 % več kot tisti brez. Raziskave kažejo, da se posameznikom ob prijetnih emocijah poveča količina imunoglobulina A. Slednji pripomore k boljši učinkovitosti imunskega sistema, varuje naš organizem pred določenimi virusi in pospeši celjenje ran (Hübner idr., 1993, Cousins, 1989, Stone idr., 1992 kot navedeno v Pečjak, 2007: 24).

1.8.3 Psihosocialni učinki

Živali so vse bolj vključene v različne ustanove, od domov za stare ljudi do šol, vrtcev, varstveno delovnih centrov, bolnišnic itd. Orlandi (idr. 2007 kot navedeno v Johnson in Bibbo, 2015: 251) opisuje, da je bilo na onkološkem oddelku med izvajanjem kemoterapije znatno manj starih ljudi z depresijo v skupini, ki jo je obiskoval pes, kot v kontrolni skupini, kjer ni bilo prisotnega psa. Na področju človekovega zdravja je vse bolj poznan zdravilni vpliv dotika. Stari ljudje so na tem področju največkrat prikrajšani. V nekaterih primerih je tudi dotikanje sočloveka nesprijemljivo, stik z živaljo pa je dovoljen. To velja predvsem v primerih spolnih in fizičnih zlorab, pa tudi v institucionalnih oskrbah, kjer so lahko dotiki boleči in neprijetni. Primanjkljaj pozitivne in primerne bližine živega bitja vpliva na samopodobo in samozaupanje. Dotik živali ima tako pozitivne učinke na posameznika, ki ga s človeško bližino ne more dobiti. Sam stik z živaljo tudi zmanjšuje depresijo, povečuje občutek varnosti in privede do drugih pozitivnih sprememb pri uporabniku (Marinšek in Tušak, 2007). Prav tako so drugi raziskovalci (Jesson, Cardiello

in Baun, 1996 kot navedeno v Johnson in Bibbo, 2015) ugotovili zmanjšanje depresije pri starih ljudeh, ko so za sedem dni v bolnišnične sobe namestili ptice v kletkah.

Človekovo dobro počutje je odvisno od socialne podpore in dejstva, da ni osamljen. Žival lahko staremu človeku predstavlja stik s svetom, lahko mu nudi občutek varnosti in predstavlja razvedrilo, s svojo živahnostjo in radostjo pa posreduje tudi svojo življenjsko energijo. Stari ljudje velikokrat občutijo stres, tako psihični, čustveni kot socialni, še posebej tisti, ki živijo izven svojega doma. Žival tako nudi oporo in predstavlja zaupnika. Je nekritično bitje brez predsodkov, ki daje tolažbo in se ji je lahko zaupati. Človeku nudi družbo, ga nasmeji in tako pomaga sproščati stres, anksioznost in agresivno vedenje. Sprosti atmosfero v prostoru in s pozitivnim vzdušjem vzbuja lepe spomine, igrivost in komunikacijo. Poveča se prosocialno vedenje, samokontrola in samo razpoloženje (Kogoj in Strbad, 2009; Vešigljaj-Damiš in Čeh, 2013; Marinšek in Tušak, 2007). Na Mayo Clinic (2016) poudarjajo tudi koristi sorodnikov in prijateljev uporabnikov, ki jih imajo tudi sami od terapije ali aktivnosti s pomočjo živali. Po pogovorih tudi sami pri sebi opažajo boljše počutje.

Psihološka teorija staranja opisuje učinek pričakovanja. Psihični dejavniki vplivajo na delovanje organizma in posledično pričakovanja posameznika krojijo njegovo mišljenje, usmerjajo njegova zaznavanja, vplivajo pa tudi na njegovo vedenje (Pečjak, 2007: 48). Stari ljudje, ki so v domovih v stiku s prostovoljnim terapevtskim parom, so opazno boljše volje in manj osamljeni kot tisti, ki so v stiku s prostovoljci, ki pridejo brez psa. Druženje tudi poveča občutek in željo po pripadnosti znotraj skupine. Žival ima izredne motivacijske učinke. Stanovalec se na primer v družbi psa raje odpravi na sprehod in opravlja druge kognitivne naloge, poveča se mu besedni zaklad, izboljša pa se tudi kratkoročni spomin (Marinšek in Tušak, 2007). Erdner, Andersson, Magnusson in Lützen (2009 kot navedeno v Johnson in Bibbo, 2015) so v kvalitativni raziskavi, v kateri so bili udeleženi ljudje z dolgotrajnimi duševnimi težavami, ugotovili, da imajo rajši družbo živali kot ljudi. Razlog pa je bil, da živali dajejo življenju smisel brez zahtev. Človeku dajo občutek, da je vreden in zaželen. Udeležencem so v težkih življenjskih situacijah dali moč in razlog za življenje. Na slednje opozarjata tudi Marinšek in Tušak (2007), ki opisujeta študijo, izvedeno na Švedskem, v kateri so stari ljudje navedli živali kot najpomembnejši socialni kontakt, dajejo pa jim tudi smisel v življenju.

Eden izmed najbolj stresnih življenjskih dogodkov je smrt zakonca. Ločitev in izguba sta kruta resničnost za tiste, ki ostanejo sami. Izvedene so bile tudi raziskave, katerih rezultati kažejo, da so se stari ljudje v procesu žalovanja ter z ožjo socialno mrežo in brez hišnih ljubljencev v večjem številu opisali kot depresivne kot drugi v enaki situaciji s hišnimi ljubljenci. Garrity, Stallons, Marx in Johnson (1989 kot navedeno v Hart in Yamamoto, 2015) so izvedli študijo, v kateri jih je zanimalo, ali so se stari ljudje, ki so v preteklem letu izgubili svojega partnerja, v velikem številu opisali kot depresivne tisti, ki niso imeli hišnega ljubljence. V skupini s hišnimi ljubljenci se je pokazala nizka stopnja depresije. Ti rezultati so lahko učinki skrbi, odgovornosti za nekoga drugega, vdanost hišnega ljubljence tej osebi in smeh oziroma veselje, ki ga prinaša družabništvo med živaljo in človekom. Stari ljudje v veliki večini živijo sami. Pri raziskovanju žensk v tretjem življenjskem obdobju, ki živijo same, se je pokazalo, da so tiste, ki imajo hišne ljubljence, v boljšem psihološkem stanju, manj so osamljene, bolj optimistične, bolj se veselijo prihodnosti in načrtujejo za naprej, poleg tega pa so manj negativno vznemirjene kot tiste brez hišnih ljubljencev (Goldmeier, 1986 kot navedeno v Hart in Yamamoto, 2015).

Terapije in aktivnosti z živalmi dokazano pripomorejo tudi k zmanjšanju vznemirjenosti oseb z demenco, k večjemu občutku varnosti in bližine ter posledično manjši anksioznosti, opazna pa je tudi povečana socialna interakcija oseb z demenco v insitucionalizirani oskrbi. Staremu človeku dajejo mentalno in emocionalno zadovoljstvo (Marinšek in Tušak, 2007). Ena izmed študij (Majič idr., 2013 kot navedeno v Johnson in Bibbo, 2015) kaže, da se v času desetih tednov v poskusni skupini z osebami z demenco, ki so bile prisotne na aktivnosti z živalmi, stanje agresije in vznemirljivosti ni spremenilo. V kontrolni skupini, kjer se osebe z demenco aktivnosti niso udeleževale, pa je bila opažena povečana vznemirljivost, kar nakazuje, da živali lahko pripomorejo k počasnejšemu napredku bolezni. Pri osebah pa so zaznali tudi večjo čuječnost, sproščenost ter zmanjšan občutek žalosti.

Raziskava v domu za stare (Edwards in Beck, 2002 kot navedeno v Johnson in Bibbo, 2015), v kateri so opazovali učinke akvarija v jedilnem prostoru, je pokazala, da so osebe z Alzheimerjevo boleznijo imele večji vnos vrednostnih hranil kot ponavadi. Slednje je pripomoglo, da so osebe pridobile na svoji teži. Aktivnosti s pomočjo živali, večinoma s pomočjo psa, pa v domovih prispevajo k zmanjšanemu občutku osamljenosti, pomagajo pa

tud osebam z depresijo. Te aktivnosti so imele večji vpliv na posameznike v primerjavi z drugimi terapijami (Friedmann idr., 2014 kot navedeno v Johnson in Bibbo, 2015).

Hišni ljubljenci imajo v domovih za stare ljudi lahko prav tako pozitivne učinke. Velikokrat je eden od večjih razlogov, zakaj se oseba noče preseliti v dom, prav domača žival. Praksa kaže, da žival vpliva na boljše medosebne odnose med stanovalci ter stanovalci in zaposlenimi. Prav tako skrb in odgovornost za žival daje stanovalcem strukturo in smisel vsakdanjega življenja v domu. Najpogosteje se med živalmi, ki živijo v domovih za stare ljudi ali pa tja pridejo le na obisk, znajdejo psi, mačke, zajci, ptiči, ribe in mali glodavci. Kljub znanim pozitivnim učinkom živali, živečih v domovih, pa je na tem mestu potreben velik razmislek o organizaciji oskrbe živali. Zavedati se je potrebno, da skrb ne more biti v celoti prepuščena stanovalcem, ampak sta potrebna organizacija in nadzor s strani zaposlenih. Tudi ti se morajo strinjati z dodeljeno odgovornostjo, saj žival potrebuje tako vsakodnevno oskrbo kot tudi redne veterinarske preglede na nekaj mesecev. Izbrati je potrebno ustrezno žival, pri tem pa upoštevati njene potrebe in v kolikšni meri lahko le-te v domu zadovoljijo. Mačke so največkrat ustrežnejša izbira kot psi. Potreben je tudi pregled alergij stanovalcev in možnih alergijskih reakcij, ki jih lahko povzroči prihod živali v dom. Pomembno je, da dobrobit živali ni spregledan. Prav tako kot zaposleni, ki imajo svoj osemurni delovnik, tudi žival potrebuje svoj mir in počitek, kar ji mora biti zagotovljeno s posebnim prostorom, kamor se lahko umakne. Ena od možnosti je, da zaposleni uvede v dom svojo domačo žival in tako ta pride v dom oziroma službo skupaj s svojim lastnikom, potem pa se lahko vrne v domače okolje, kjer je poskrbljeno za vse njene potrebe (Johnson in Bibbo, 2015).

1.9 Gerontehnologija in roboti živali

Poznamo tudi interdisciplinarno področje gerontehnologije, ki povezuje gerontologijo in tehnologijo (Lipar, b.d.). Živimo v času, ko se tehnologija iz dneva v dan spreminja in nadgrajuje. To se odraža tudi v življenju starih ljudi, ki so jim na voljo različne informacijsko-komunikacijske tehnologije (IKT) za starejše. IKT pomaga pri samostojnosti starega človeka v svojem domu in pri večjem občutku varnosti ter bolj aktivnem in zdravem življenju ter na splošno večja kakovost življenja. Tehnologija pa ne

pripomore le k olajšanju vsakodnevnega življenja ampak tudi k večji socialni participaciji starih ljudi, saj so lahko v bolj rednih stikih s prijatelji in svojci.

Pri delu s pomočjo živali se je skozi aktivnosti in terapije z različnimi skupinami uporabnikov izkazalo, da se nekateri bojijo živih živali, za nekatere uporabnike pa obstaja možnost, da bi bila interakcija z živaljo neprijetna ali pa je mogoče večje tveganje za poškodbe. V primeru, da uporabnik nima nadzora nad svojimi gibi, se lahko žival v določenem trenutku prestraši, če pride do nezaželenega, neprijetnega stika. Na Japonskem so izumili dva robota, ki imata podobno funkcijo kot terapevtske živali. Hart in Yamamoto (2015) navajata, da so nekateri mnenja, da so žive živali veliko boljše izbira kot sami roboti. Vsaka stvar pa ima tako dobre kot slabe plati, potrebno se je prilagajati vsaki situaciji in pri delu z uporabniki gledati na njihovo korist; pri delu s pomočjo živali pa je tu potreben še dodaten vidik - dobrobit živali. V primeru, da sodelovanje pri katerem od udeleženi ne prinaša pozitivnih učinkov, nam roboti ponujajo preizkušeno učinkovit nadomestek. Zgoraj omenjena avtorja pišeta, da te vrste alternativne rešitve pridejo v poštev, ko na primer delamo skupaj z osebo, ki ima demenco.

Roboti pridejo največkrat v uporabo tudi, ko dostop živim živalim v prostore, kot so oddelki za intenzivno nego in drugi sterilni prostori, ni dovoljen. Tako so roboti na razpolago tudi uporabnikom, ki imajo zaradi zdravstvenih zahtev prepoved stika z živalmi. Prav tako so roboti lahko v uporabi tudi izven uradnih ur obiskov, znotraj katerih so prostovoljci s terapevtskimi živalimi omejeni pri svojem delu.

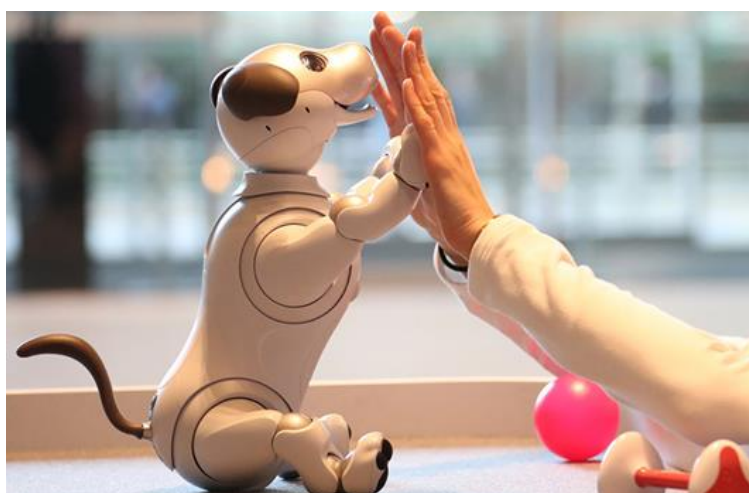
V teh primerih tehnologija ni več le v pomoč za lažje in samostojnejše življenje, ampak nudi uporabnikom psihološko in čustveno podporo (Hart in Yamamoto, 2015). Pri delu s pomočjo živali lahko vključimo robote, ki po izgledu in delovanju ustrezajo določeni živali. Najbolj znana sta robota AIBO in Paro. Uporabljajo ju večinoma v domovih za stare ljudi in otroških bolnišnicah.

Glede uporabe robotov so še vedno deljena mnenja. Nekateri so zagovorniki alternativnih načinov dela, drugi pa le-te zavračajo z različnimi predsodki in pomisleki. Učinke robotov so raziskovali v skupinah, ki so jih sestavljali stari ljudje. Določene skupine so bile v interakciji ali z AIBO robotom ali s psom; druge pa niso imele interakcije ne s prvim ne z drugim. Rezultati so pokazali, da so bili v primerjavi s kontrolno skupino tako v skupinah z robotom kot psom opaženi večji napredki pri odpravljanju osamljenosti posameznikov.

Tudi med skupinama z robotom in psom ni bilo zaznati večjega razmika med nivojem navezanosti. Raziskovali pa so tudi vpliv Paro robota. Interakcija z njim in osebami z demenco je pri šestih od enajstih oseb z demenco izboljšala kortikalne nevronske aktivnosti (Hart in Yamamoto, 2015).

Slika 1.9.1: robot Paro

Slika 1.9.2: robot Aibo

2. Problem

Vsakemu posamezniku pomeni preselitev iz domačega bivališča v institucionalno oskrbo veliko prelomnico v njegovem življenju in hkrati tudi spremembo njegovega življenjskega sloga. Omejeno je njihovo prostorsko gibanje, bivalne prostore si mora posameznik deliti z drugimi ljudmi, ki jih na začetku še ne pozna (Macuh, 2017). Vsak ima okvir svojih potreb, ki pa se skozi življenje tudi spreminjajo (Ramovš, 2011). Avtor navaja, da so v starosti najboljše zadnje tri človeške razsežnosti: potreba po medčloveških odnosih, po predajanju svojih življenjskih spoznanj ter eksistencialna potreba. Človek mora v starosti prepoznati smiselnost svojega trenutnega obdobja kot enakovrednega času svoje mladosti in srednjih let. Nekateri so zaradi zdravstvenih težav omejeni z gibanjem in tako je njihova interakcija odvisna od ljudi, ki jih obiščejo. Primeri so tudi, ko se človek ob tako veliki spremembi zapre vase in ne komunicira z zunanjim svetom. Ob določenih spremembah v življenju se spremenijo tudi naše prioritete potrebe. Raziskave kažejo, da se uporabnikom pri sodelovanju z živaljo zmanjša stres, agresivno vedenje, anksioznost, poveča pa se jim socialna interakcija in motivacija. Uporabnikom se izboljša razpoloženje, opažena pa je bila tudi povečana samokontrola (Vešigljaj-Damiš in Čeh, 2013; Fine, 2015; Marinšek in Tušak, 2007). Strokovnjaki navajajo, da interakcija z živalmi zmanjša uporabo zdravstvenih storitev in antidepresivov ter poveča koncentracijo hormonov sreče (Creagan, Bauer, Thomley in Borg, 2015). Koristi pa nimajo le uporabniki, ampak tudi njihovi sorodniki in prijatelji, ki se udeležujejo terapij ali aktivnosti s pomočjo živali (Mayo Clinic, 2016). Eden izmed najbolj stresnih življenjskih dogodkov je smrt zakonca. Soočanje z ločitvijo in izgubo je za tiste, ki ostanejo sami, izjemno težko. Izvedene so bile raziskave, katerih rezultati kažejo, da so se stari ljudje v procesu žalovanja z ožjo socialno mrežo in brez hišnih ljubljencev v večjem številu opisali kot depresivne kot drugi v enaki situaciji s hišnimi ljubljenci (Hart in Yamamoto, 2015). Socialne delavke se pri delu s starimi ljudmi soočajo z izjemno heterogeno skupino, v kateri posameznikom pomagajo pri povečanju možnosti in sposobnosti za reševanje problemov ter soočanje z njimi. Socialna delavka mora imeti tudi znanja izven svojega področja, zaradi česar je potem tudi lažje sodelovanje v multidisciplinarnih timih, kot so v domovih za stare ljudi (Flaker, 2003). Glede na učinke, ki jih je zaslediti v različni literaturi, je delo s pomočjo živali lahko ključni akter pri sami krepitvi uporabnikov v institucionalni oskrbi. Z inovativnimi programi, kot je delo s pomočjo živali, lahko socialna delavka sodeluje z uporabniki na

edinstven način in jim preko soustvarjanja v skupnih aktivnosti pomaga doseči njihov želeni cilj, ki posledično tudi zvišuje njihovo kvaliteto življenja v domu.

2.1 Raziskovalna vprašanja

- Kaj staremu človeku pomeni sodelovanje z živaljo?
- Ali je mogoče zaznati spremembe v kakovosti življenja starega človeka?
- Katere potrebe se kažejo pri starem človeku?
- Kakšne učinke ima žival na starega človeka?
- Kako drugi občutijo spremembe, ki se kažejo s sodelovanjem z živaljo pri starem človeku? (*drugi: prijatelji, prostovoljci, strokovni delavci*)

3. Metodologija

3.1 Vrsta raziskave

Za potrebo naloge sem izvedla kvalitativno vrsto raziskave. Zbrala sem besedne opise skozi polstrukturiran vprašalnik za intervju. Raziskava je eskplorativna, saj bo prva raziskava takšne narave na tem področju v Sloveniji.

3.2 Raziskovalni instrumenti in viri podatkov

Za svojo raziskavo bom uporabila tehniko polstandardiziranega intervjuja, ki bo temeljil na podlagi prebrane literature. V primeru potrebe po dodatnih vprašanjih bom podvprašanja postavila sproti, skozi pogovor.

3.3 Populacija in vzorčenje

Vzorec je majhen in nenaključen. Intervjuvane sem izbrala v času izvajanja prakse pri društvu Ambasadorjev nasmeha, kjer terapevtski par obiskuje domove za stare ljudi. Intervjuvane so bile osebe, ki so vključene v aktivnosti in terapije s pomočjo živali v domovih za stare ljudi, v gorenjski regiji. Te osebe so 4 strokovne delavke, od tega sta dve delovni terapevtki, fizioterapevtka in družabnica oseb z demenco. Intervjuvane pa so bile še 3 stanovalke doma za stare ljudi in vodnica terapevtskega psa, ki je prostovoljka pri društvu Ambasadorjev nasmeha.

3.4 Zbiranje podatkov

Podatke sem pridobila s pomočjo polstrukturiranih intervjujev, ki sem jih začela opravljati 24. 1. 2019 in končala 1. 8. 2019. S fizioterapevtko sem se za točen datum intervjuja dogovorila po elektronski pošti, z eno od delovnih terapevtk pa preko telefona. Pri dogovoru s stanovalkami je bila posrednica strokovna delavka, ki je stopila v kontakt z njimi. S preostalimi pa sem se dogovorila osebno na praksi. Uporabila sem metodo spraševanja. Vse intervjuvane sem vprašala za dovoljenje za snemanje pogovora in jim zagotovila anonimnost, če to želijo.

3.5 Obdelava in analiza podatkov

Podatke, ki sem jih pridobila s pomočjo polstrukturiranega vprašalnika, sem najprej zapisala, potem pa jih kvalitativno obdelala s kodiranjem. Iskala sem odgovore na vprašanja, ki so kot osnutek zapisana v polstrukturiranem vprašalniku. Intervjuje sem za lažje razlikovanje med dobljenimi rezultati oštevilčila. Gradivo pa sem obdelala z odprtim kodiranjem. Izjavam sem pripisala črko, ki označuje pod katero temo spada določena izjava. Le te sem tudi oštevilčila. Pri učinkih sem pripisala še črko za podtemo. Torej, ali se nanaša na socialne učinke, psihološke učinke ali fizične učinke.

3.6 Obdelava intervjujev

Tabela 1: Obdelava intervjujev 1, 2, 3, 4 in 5

	Intervju 1 - vodnica	Intervju 2	Intervju 3	Intervju 4	Intervju 5
UPORABNIKI (O)	OD, OBD	OD, OBD	OD, OBD	OD	OD, OBD
AKTIVNOSTI (število) (A)	8+	3+	5+	2*	8+
DOBA IZVAJANJA (D)	6 let	3 leta	3 leta	5 let	2 leti
PRVI VTISI (V)	pozitiven	pozitiven	pozitiven	pozitiven	pozitiven
POSEBEN DOGODEK (PD)	Veliko jih je; gospa po kapi; gospa, ki se ni prepoznala na slikah; gospod pri 90ih letih, ki govori, da imata doma starša psa; svojci velikokrat rečejo, da so veseli, da so njihovi svojci veseli, ko pride kuža	Gospa z napredujočo demenco ni spregovorila besede, dokler ni prišel na obisk terapevtski kuža, ko ga je zagledala, je kar začela govoriti, spregovorila je	Gospa, ki ima amputirano nogo, je bila na začetku zelo prizadeta zaradi videza, ta skupinica, aktivnost s pomočjo psa, je bila prva stvar zaradi katere je šla iz sobe	Gospa po kapi, ki se vključuje le fizioterapije in teh aktivnosti; to je edina stvar, da pride v skupino in se socializira; svojci so veseli, ko vidijo, da se nekaj dogaja, da so starši aktivni	Kako se je ena gospa odprla ob obisku kužka, oblikovala je smislene stavke, njena navdušenost; motivacija uporabnikov za telovadbo ob prisotnosti kužka
UČINKI (U)	S**, P**, F*	F*, S*, P*	F*, P**, S*	S***, P***, F*	P*, S***
HIŠNI LJUBLJENČKI V INSTITUCIJI (H)	DA, pod nadzorom	NE, samo obiski	NE, samo obiski	DA	Dvomi, samo obiski
NADALJNJE MOŽNOSTI/PRIH ODNOST (P)	Seminarji, predavanja	Zadostujejo sedanjim zmožnosti; mogoče poskus s plišastimi igračkami	Izobraževanja, izmenjava mnenj; živali v domu	Priprava prostora	Sodelovanje z drugimi živalmi

3.6.1 Legenda obdelave intervjujev 1, 2, 3, 4 in 5

OB – osebe z demenco

OBD – osebe brez demence

AKTIVNOSTI:

božanje, dajanje ukazov, igra s kocko, igra "tortica", abeceda, vaje z elastičnimi trakovi, krogi, gibalne aktivnosti za roke in trup, fizične vaje, česanje psa, hranjenje/dajanje priboljškov, sprehod s psom, sproščanje, aktivnosti na osnovi delovne terapije, petje, dajanje ukazov, vaje za motoriko, oskrba živali, druženje

2* aktivnosti v zvezi s terapijo in aktivnostmi z živaljo so razdeljene na oskrbo hišnih živali in aktivnosti z živaljo povezanimi z obiski terapevtskega para

UČINKI:

* jakost učinkov (* manjša zaznava učinkovanja, **srednje močna zaznava učinkovanja, ***močna zaznava učinkovanja)

Socialni učinki (S):

večje število interakcij med posamezniki, socializacija, bližina – dotik, povečana komunikacija, komunikacija brez besed, sprejetost, pripadnost, brezpogojna ljubezen, poslušanje zgodb, pripovedovanje zgodb, vzajemnost, pridobitev primanjkljaja družbe hišnih ljubjenčkov v instituciji, povezanost z okolico, komunikacija brez besed, popestritev vsakdana, socialna vključenost, nove teme za pogovor, spoznavanje skupnih točk, skupinska vzpodbuda - »smo vzpodbudili njeno levo roko«, sproščeno vzdušje v skupini »terapija tudi za zaposlene«, neformalno druženje

Psihološki učinki (P):

pozornost, pričakovanje, motivacija, se sama pokrije in pritisne gumb na dvigalu – samostojnost, zadovoljevanje kognitivnih potreb, »bistrenje spomina«, nežnost, občutek bližine, prisotnost v sedanjem trenutku, sproščanje, veselje, boljše počutje, odgovornost, zaupanje, občutek koristi, dvig samozavesti, razveselitev, ljubosumje, izkaz radosti, obujanje spomina na hišne ljubljence, premagovanje strahu, govor »celi stavki, ki jih drugače ne dobiš«

Fizični učinki (F):

sproščanje refleksnih gibov »roka se je bistveno bolj sprostila«, vadba motorike, zmanjšan oprijemalni refleks, pridobijo nekatere refleksne gibe, povečan obseg giba

Tabela 2: Obdelava intervjujev 6 in 7

	Intervju 6 (skupinski - 2 stanovalki)	Intervju 7 (stanovalka)
UPORABNIKI (O)	OBD	OBD
AKTIVNOSTI (A)	metanje žoge, polž, pes gre čez tunel	Se pozdravimo, tortica, kartice s črkami, kocka, Isha kaže trike
DOBA IZVAJANJA (D)	3 mesece,	1 leto
UČINKI (U)	S*	S*, P*
HIŠNI LJUBLJENČKI V INSTITUCIJI (H)	/	Ne bi motilo
NADALJNJE MOŽNOSTI/PRIHODNO ST (P)	Vseeno, samo da pridejo	Pogostejše srečanje – enkrat na teden

3.6.2 Legenda obdelave intervjujev 6 in 7

OBD – osebe brez demence

UČINKI:

Socialni učinki (S):

veselje v skupini - »fletn«, druženje, spoznavanje

Psihološki učinki (P):

boljše počutje - »žival me veseli«, pomirjanje, pridobitev energije, občutek posebne energije, iskrene oči

4. Rezultati

4.1 Rezultati intervjujev strokovnih delavk in vodnice terapijskega psa (1, 2, 3, 4, 5)

Rezultate sem razdelila na osem tem. Zanimalo me je, kdo so uporabniki storitev, kakšne aktivnosti se izvajajo, koliko časa že sodelujejo s terapijskim parom in kakšni so njihovi vtisi in občutki glede aktivnosti s pomočjo živali. V nadaljevanju so navedeni učinki. Iskala sem odgovore o spremembah, ki so opazne pri uporabnikih v času izvajanja aktivnosti s pomočjo živali, katere potrebe pri tem zadovoljujejo in kateri so posebni dogodki, ki so se jim še posebej vtisnili v spomin. Zanimal me je tudi pravilnik institucije o bivanju hišnih ljubljencev pri stanovalcih, ali ima ustanova domače živali in kje se vidijo možni napredki pri delu s pomočjo živali, ki bi pripomogli k zvišanju kakovosti življenja stanovalcev v domovih za stare ljudi.

Strokovne delavke v večini izvajajo aktivnosti s pomočjo živali v ločenih skupinah z osebami z demenco in z osebami brez demence. Tri intervjuvanke od petih so odgovorile, da poteka delo s pomočjo živali v obeh skupinah. V eni so vključene osebe z demenco, v drugi skupini pa ostali stanovalci, ki ne stanujejo na oddelkih za osebe z demenco. Dve intervjuvanki pa izvajata delo s pomočjo živali samo z osebami z demenco.

V vseh domovih, kjer so zaposlene intervjuvanke, izvajajo delo s pomočjo živali v obliki aktivnosti s pomočjo živali. Dejavnosti, ki jih izvajajo znotraj tega, pa so raznolike. Posamezno so jih naštele od štiri do sedem, skupno pa 19 različnih dejavnosti. Te pa so: božanje, dajanje ukazov, igra s kocko, igra »tortica«, abeceda, vaje z elastičnimi trakovi, krogi, gibalne aktivnosti za roke in trup, fizične vaje, česanje psa, hranjenje/dajanje priboljškov, sprehod s psom, sproščanje, aktivnosti na osnovi delovne terapije, petje, dajanje ukazov, vaje za motoriko, oskrba živali, druženje.

Intervjuvanka 5 izvaja aktivnosti dve leti. Intervjuvanki 2 in 3 delata skupaj s terapijskim parom tri leta, Intervjuvanka 4 pet let, intervjuvanka 1, ki je vodnica terapijskega psa, pa ima na tem področju že 6 let izkušenj.

Vsi prvi vtisi z izvajanjem aktivnosti s pomočjo živali so pozitivni. Vodnica terapijske živali navaja, da sama določenih stvari na oddelku z demenco ni pričakovala. Na primer,

ko je ena od uporabnic želela pojesti pasji priboljšek. Čez čas pravi, da se naučiš, si pozoren, umirjen, potrpežljiv. Navaja, da je vsak obisk zase in potrebno ga je tako tudi vzeti, ne sme se ti muditi. Intervjuvanka 2 je bila presenečena nad močjo dotika, dlak, njihovega telesa. Le-to namreč deluje sproščujoče tako mentalno kot telesno. Intervjuvanka 3 je videla, koliko veselja prinese stanovalcem obisk psa. Intervjuvanka 4 je bila sprva v vlogiopazovalke, potem pa je prevzela izvajanje aktivnosti s pomočjo živali, saj je opazila veliko pozitivnih stvari s strani stanovalcev. Intervjuvanka 5 pa navaja, da je lepo, da se nekaj dogaja, saj uporabnice velikokrat »kar malo obsedijo«, domski kader pa je podhranjen in zato je težko vedno izvajati dejavnosti z vsemi stanovalci in stanovalkami. Aktivnost s psom pa je nekaj, kar se ne dogaja vsak dan, je nekaj novega. Uporabnice se lahko s pomočjo psa navežejo na njihove spomine .

Vse intervjuvanke so izpostavile vsaj en dogodek, ki se jim je še posebej vtisnil v spomin, nekatere so imele več kot le enega in jim je bilo težko izbrati. Ena izmed teh je bila intervjuvanka 1, ki je navedla primer gospe, ki je doživela možgansko kap. Prav posebej zanjo je napisala pismo, ki je bilo kasneje objavljeno tudi v domskem časopisu. Med drugim je opisala tudi razne izjave uporabnikov. Na primer, ko je 90-letni uporabnik začel pripovedovati, da imajo njegovi starši doma tudi psa. Drugi primer se je zgodil, ko je uporabnici z demenco prinesla razvito sliko, na kateri je bila uporabnica s kužo Isha, a se gospa ni prepoznala. Rekla je, da »Isha je lušna«, ampak zraven pa ni ona, to je ena »stara baba«. Intervjuvanka je kot poseben dogodek navedla tudi veselje svojcev ob tem, ko vidijo, da se njihovi starši razveselijo obiska psa.

Intervjuvanka 2 je opisala primer gospe z napredujočo demenco. Gospe ni nikoli slišala govoriti, dokler ni prišel terapevtski pes. Ko ga je zagledala, je kar spregovorila. To jo je zelo presenetilo, videla je kakšen vpliv ima žival. Ugotavlja, da je ta podoba živali segla do nje, da se je nekaj v njej spremenilo. Sedaj je demenca že zelo napredovala in takega odziva ni več, niti niso že nekaj časa imeli priložnosti, da bi prišla v stik z živaljo.

Intervjuvanka 3 je kot odgovor na vprašanje o posebnem dogodku navedla primer gospe, ki so ji amputirali nogo. Na začetku je bila zelo čustveno ranjena zaradi videza. Intervjuvanka ima občutek, da ji videz zelo veliko pomeni, saj je vedno rada urejena in jo je fizična sprememba telesa zato toliko bolj prizadela. Skupina, znotraj katere se izvaja aktivnost s pomočjo psa, je bila prva stvar, zaradi katere je prišla iz sobe.

Intervjuvanka 4 je opisala gospo, ki se poleg fizioterapije ne vključuje nobene druge dejavnosti razen aktivnosti s psom. To je edina aktivnost, zaradi katere pride v skupino in socializira z drugimi stanovalci in stanovalkami. Drugače je velikokrat tudi v konfliktu z drugimi stanovalci/kami.

Intervjuvanki 5 je bil zanimiv dogodek, ko je videla, kako je gospa bila na začetku navdušena nad psom, ki ga je zamenjala za svojega kužka, ki ga je imela doma. Gospa se je zelo hitro odprla, ni je bilo strah. Stvari je smiselno ubesedila, ponavadi sicer intervjuvanka navaja, da govori, ampak nepovezano. Ena od stvari, ki jo opaža, je tudi močna motivacija, ki jo ima pes na uporabnike. Ob prisotnosti psa so vsi voljni razgibavanja, če pa jim enako predlagaš, ko psa ni, pa tudi oni niso motivirani.

Vse intervjuvanke navajajo pozitivne učinke živali na starega človeka tako na fizični, socialni in psihološki ravni. Med fizične učinke so naštele: sproščanje refleksnih gibov »roka se je bistveno bolj sprostila«, vadba motorike, zmanjšan oprijemalni refleks, pridobijo nekatere refleksne gibe, povečan obseg giba. Kot socialne učinke so navedle: večje število interakcij med posamezniki, socializacija, bližina – dotik, povečana komunikacija, komunikacija brez besed, sprejetost, pripadnost, brezpogojna ljubezen, poslušanje zgodb, pripovedovanje zgodb, vzajemnost, pridobitev primanjkljaja družbe hišnih ljubjenčkov v instituciji, povezanost z okolico, komunikacija brez besed, popestritev vsakdana, socialna vključenost, nove teme za pogovor, spoznavanje skupnih točk, skupinska vzpodbuda - »smo vzpodbudili njeno levo roko«, sproščeno vzdušje v skupini »terapija tudi za zaposlene«, neformalno druženje. Teh je bilo tudi največ izpostavljenih. Zaznani psihološki učinki pa so: pozornost, pričakovanje, motivacija, se sama pokrije in pritisne gumb na dvigalu – samostojnost, zadovoljevanje kognitivnih potreb, »bistrenje spomina«, nežnost, občutek bližine, prisotnost v sedanjem trenutku, sproščanje, veselje, boljše počutje, odgovornost, zaupanje, občutek koristi, dvig samozavesti, razveselitev, ljubosumje, izkaz radosti, obujanje spomina na hišne ljubljence, premagovanje strahu, govor »celi stavki, ki jih drugače ne dobiš«.

Na vprašanje, ali je v ustanovi dovoljeno imeti hišne ljubljence, je samo Intervjuvanka 4 odgovorila, da lahko, vendar je priporočljivo, da je stanovalec v tem primeru nastanjen v enoposteljni sobi. Dom ima tudi svojo hišno mačko, v preteklosti pa so imeli še ribe, kanarčke, papagaja in veverico. Intervjuvanka 1, ki je vodnica terapevtskega psa, je odgovorila, da so hišni ljubljenci v domovih pozitivna stvar pod pogojem, da je oskrba

nadzorovana. Le-ta mora biti kvalitetna in nadzorovana, potrebna sta red in odgovornost. Nekdo od zaposlenih mora celotno oskrbo nadzirati, stanovalci lahko sami skrbijo za živali, če nimajo demence in je celotna stvar organizirana in dogovorjena. Intervjuvanki 2 in 3 sta odgovorili, da stanovalci ne smejo imeti hišnih ljubljencev, vendar jih lahko pridejo obiskat. Intervjuvanka 5 pa ni vedela točnega odgovora, vendar dvomi, da je dovoljeno.

Intervjuvanke v prihodnosti vidijo prostor za izboljšave še v dodatnih izobraževanjih in seminarjih oziroma predavanjih. S strani stanovalcev dobivajo želje po pogostejših obiskih terapevtskega para, v enem izmed domov so razmišljali o ribah in mačku kot hišnem ljubljencev. Navajajo, da se potrebe po spremembah kažejo sproti, vsak človek vidi s svojega področja, svoje stroke.

4.2 Rezultati intervjujev stanovalk (6, 7)

Pri obdelavi rezultatov je bilo izpostavljenih šest tem, in sicer: kdo so uporabnice, kakšne aktivnosti izvajajo skupaj s terapevtskim psom, koliko časa se že udeležujejo teh aktivnosti, kakšne učinke druženja s psom zaznavajo oziroma kako vpliva nanje, kakšno je njihovo mnenje o hišnih ljubljencev v domu in kaj bi si želele pri nadaljnjem sodelovanju s terapevtskim parom.

Stanovalke so osebe brez demence. Kot aktivnosti, ki jih izvajajo skupaj s terapevtskim psom, so naštele začetno pozdravljanje, metanje žoge, obisk polža, izvajanje trikov – pes gre skozi tunel, dela osmice, tortico, kocko, kartice s črkami. Stanovalka 7 (intervju 7) sodeluje pri aktivnostih že približno eno leto, druga 3 mesece, za tretjo pa ni podatka. V skupinskem intervjuju so opazni socialni učinki, ki jih prinašajo aktivnosti s pomočjo živali, v intervjuju s stanovalko 7 pa so poleg socialnih opazni tudi psihični učinki. Pod socialne učinke je zajeto njihovo veselje ob izvajanju aktivnosti. Pravijo, da jih obiski veselijo, da se imajo možnost spoznavati in družiti. Med psihološke učinke pa so zajele boljše počutje, občutek pomirjenosti, pridobljeno energijo ob izvajanju aktivnosti, občutek posebne energije ter iskrene oči psa.

Stanovalke 7 ne bi motili hišni ljubljenci. Željena sprememba za prihodnost, ki jo je slednja izpostavila, so bolj pogosti obiski terapevtskega para. Eni od stanovalk v skupinskem intervjuju pa je pomembno samo, da pridejo.

5. Razprava

Institucionalna oskrba je še vedno najbolj razširjena med starimi ljudmi v Sloveniji. Delež starih ljudi pa se iz leta v leto povečuje. Po podatkih STAT (2019) je bilo januarja 2019 v Sloveniji 19,8 odstotkov starih ljudi. V družbi so tako težave, s katerimi se stari ljudje soočajo pri zadovoljevanju potreb za kakovostno staranje, vse bolj vidne. V Sloveniji je januarja 2018 v domovih za stare ljudi bivalo 4,3 odstotkov prebivalstva (STAT, 2018). Ena večjih sprememb v življenju, ki jo star človek doživi, je selitev iz poznanega, domačega okolja v ustanovo. Človeka na domač prostor veže osebna zgodovina, tam si je zgradil svojo socialno mrežo in je postal del skupnosti. Človek je bio-psiho-socialno bitje, kar pomeni, da je del narave. V vse hitrejšem tempu življenja in tehnološkem napredku ljudje z njo hitro izgubijo stik. Zadnja leta pa je ta povezava vse bolj prepoznavna. Vzajemen odnos, ki ga imata človek in žival, nam kaže na pristno človeško-živalsko navezo. Bivanje v instituciji nedvomno prinese veliko novosti v življenje posameznika. Nemalo starih ljudi ob selitvi v dom za seboj pusti hišnega ljubljence, nekateri celo kmetijo. Tako so jih vselej skozi življenje spremljale živali in selitev tudi s tega vidika predstavlja ogromno spremembo. Težava, s katero se soočajo stari ljudje, ki bivajo v domovih, je med drugim tudi razmerje med dohodkom in stroški oskrbe. V veliki večini dohodki ne pokrijejo celotnih stroškov institucionalne oskrbe, to pa posledično pomeni, da si ne morejo privoščiti, da bi obdržali ali si omislili hišnega ljubljence v novem domu.

Populacija starih ljudi je izjemno heterogena. Če ob tem upoštevamo še edinstvenost vsakega posameznika, ki živi v svojem času in prostoru, lahko trdimo, da je kakovost življenja starega človeka v institucionalni oskrbi nemogoče dokončno definirati (Bond in Corner, 2004). Definicijam različnih avtorjev o kvaliteti življenja starih ljudi je skupno, da je le-ta odvisna od zadovoljenih potreb človeka na različnih področjih. Odvisna je od ekonomskih sprememb, konteksta, v katerem živimo, kako se samoidentificiramo, kakšne so naše osebne življenjske izkušnje. Stari ljudje pa dajejo velik poudarek dvema dejavnikoma – zdravju in socialni mreži oziroma socialni podpori (Bond in Corner, 2004; Macuh, 2017; Ramovš, 2011). Selitev v dom tako ni nujno negativna. V domovih je poleg štiriindvajseturne zdravstvene oskrbe tudi veliko priložnosti za vzpostavljanje in širjenje socialne mreže. Tu pa poleg same osebnosti posameznika igra veliko vlogo tudi pristop strokovne socialne službe do integracije stanovalk in stanovalcev v dom. Selitev in

menjava okolja je tako lahko pozitivna izkušnja posameznika. Za nekatere to predstavlja življenje pod boljšimi pogoji, kot so živeli dotedaj. Star človek ima tako v kakovostno vodeni instituciji, kot je dom za stare, priskrbljeno ustrezno zdravstveno oskrbo, možnost za druženje, udejstvovanje v različnih dejavnostih, čiste in urejene bivalne prostore itd. Zaradi širokega pojmovanja kakovosti življenja v domovih za stare ljudi bi bilo za nadaljnje raziskovanje smiselno izvesti podrobnejši vprašalnik o njihovem bivanju v domovih in glede na dobljene rezultate primerjati tudi rezultate vprašalnika o zadovoljstvu stanovalk in stanovalcev z izvajanimi aktivnostmi s pomočjo živali.

Rezultati kažejo, da se izvajanje aktivnosti s pomočjo živali v domovih za stare deli na sodelovanje v dveh skupinah. V eni skupini z osebami, ki imajo demenco, in v drugi s tistimi, ki nimajo demence. Demenca je v današnjem svetu vse bolj pogosta oblika bolezni pri starih ljudeh (Spominčica, 2019). V življenje človeka prinese zelo veliko spremembo tako za samega posameznika kot za njegovo družino. Človek, ki ne živi z demenco, si ne more predstavljati, kako se oseba počuti oziroma kako doživlja življenje z demenco. Lahko pa osebi namenimo čas in ji prisluhnemo. V večini domov so osebe z demenco na ločenem oddelku, mnogi od teh so še vedno zaprti oddelki. Glavni razlog za to institucije vidijo v skrbi za varnost, saj kadrovska podhranjenost ne razpolaga z zadovoljivimi sredstvi, ki bi omogočile kakovostno delo strokovnih delavk. Ločevanje oddelkov pa je potrebno odmisлити pri neposrednem delu z ljudmi, saj nemalokrat človeka omejuje na poenoten pogled na osebe z demenco. Tega se je potrebno zavedati tudi pri prostovoljskem delu. Vodušek (2010) znotraj svojih pozitivnih pristopov do oseb z demenco opozarja prav na ohranjanje posameznikove identitete. Slednje smo kot socialne delavke obvezane varovati, predvsem pri osebah, ki so že tako zaradi bolezni same v ranljivi situaciji. Vsak stanovalec ima svojo zgodbo. Oddelki v domovih za stare ljudi v splošnem narekujejo osnovne potrebe tamkajšnjih stanovalcev, ki morajo biti zadovoljene za človekovo preživetje. Kako posameznik doživlja kakovost svojega življenja, pa si definira vsak sam. Christine Bryden (2005) opisuje notranjo bitko oseb z demenco. Primerja jo z labodom na vodi – od zunaj je videti, da mirno in brezčasno lebdi nad vodo. Pod gladino, nevidno okolici, pa se njegove noge nenehno trudijo, da ostaja na površju. Varen krog zaupanja v bivalnem okolju, ki ga človek sprejme in začuti kot domačega, pa je podlaga za nadaljnje kakovostno delo strokovnih delavk v domovih.

Pri spremembah, ki se opažajo pri uporabnikih v povezavi z aktivnostjo s pomočjo živali, vidimo, da so podatki dober kazatelj pozitivnega vpliva živali na stare ljudi. Opisan je primer gospe po kapi, zaradi katere je gibljivost telesa slabša. S pomočjo aktivnosti s psom se ji je izboljšala funkcija leve roke, sedaj lahko sama pritisne na gumb v dvigalu in se zvečer v postelji pokrije brez pomoči. Aktivnost s psom pa je po pričevanju delovne terapevtke tudi edini čas, ko je gospa v družbi ostalih stanovalk in z njimi ni v konfliktu. Zdravstveno stanje pa je poleg gibljivosti telesa vplivalo tudi na njen govor. Druženje v skupini s psom jo je motiviralo, da išče besede in oblikuje pravilne povedi in tako deli svojo zgodbo. Obiski psa in njegove vodnice pa so jo motivirali tudi za pisno izražanje svojih misli. Vodnici terapijskega psa je napisala pismo, v katerem je opisala vse pozitivne učinke, ki so ji jih prinesle te skupne ure druženja s psom ter njene občutke ob njenih obiskih. Vidi se, da je žival izreden motivator ter živo bitje, ki je predvsem polno brezpogojne ljubezni in nekritičnosti, zaradi česar se mu človek lažje odpre in zaupa. Kot navaja Ramovš (2011) v šestrazsežnostni antropohigijski podobi človeka, da sta med pomembnejšimi potrebami v starosti prav potrebi po predajanju življenjskih izkušenj in izražanju lastne ustvarjalnosti. Tudi po navedbah strokovnih delavk se med aktivnostmi s pomočjo psa poveča interakcija med stanovalkami in stanovalci, odkrivajo skupne interese in tako dobijo skupne točke za pogovor.

Osamljenost pri starih ljudeh je vse večji problem. Osebe z demenco so ji izpostavljene še toliko bolj, saj težje vzpostavljajo in ohranjajo socialne stike. Posameznik, ki ima demenco, potrebuje svoj čas. Tako je že ob samem vzpostavljanju delovnega odnosa potrebno zagotoviti varen, miren prostor, brez motečih zunanjih dejavnikov. Posebej pri osebah z demenco morajo biti ostali zaposleni pozorni, da ne motijo aktivnosti, saj je preveč dražljajev istočasno preobremenjujoče in posledično koncentracija udeleženi pade. Aktivnost s pomočjo živali se tako izvaja v manjših skupinah, ki omogočajo, da se lahko strokovne delavke posvetijo vsakemu uporabniku posebej, ob skupnem izvajanju aktivnosti pa lahko vsi udeleženi sodelujejo istočasno. Skupina ne sme biti prevelika, s čimerse zagotovi, da ima vsak uporabnik čas, da izrazi svoje misli in občutke, saj se počuti bolj varno in sproščeno. Prav tako pa omogoča vodniku terapijske živali osredotočenost na sodelovanje z živaljo, strokovna delavka pa na sodelovanje z uporabnikom, kar potem vse skupaj sestavlja uspešen tim.

Sodelovanje z živaljo pa je za osebe z demenco pozitivno tudi z vidika komunikacije. Pri osebah z demenco je 80 odstotkov nebesedne komunikacije. Osebam veliko pomeni sam očesni kontakt, dotik in nasmeh (Spominčica, 2017). Vse to zajemajo aktivnosti s pomočjo živali. Človek vzpostavi in ohranja stik z živaljo preko pozdrava, dotika dlak in očesnega stika. Besedna komunikacija je lahko prisotna, ni pa nujna. Ob navodilih vodnice terapevtske živali lahko oseba z demenco doseže, da preko ukazov žival naredi, kar je od nje zahtevano, to pa osebi da občutek odgovornosti, pomembnosti, oseba pridobi osebno moč, ki ji je v institucionalni oskrbi velikokrat izvzeta oziroma je izgubljena. S tem pa zadovolji potrebo po odgovornosti, svobodi in življenjski orientaciji (Ramovš, 2011).

Domovi za stare ljudi kot institucija potrebujejo zunanje inovacije iz skupnosti, ki služijo kot okrepitve pri izboljšavanju kakovosti življenja stanovalk in stanovalcev. Med inovativnimi programi v domovih za stare ljudi so tudi živali, ki so del tamkajšnjega življenja ali pa imajo tedenska oziroma mesečna srečanja s skupino uporabnikov. Terapija ali aktivnost s pomočjo živali nudi uporabniku (po)moč preko brezpogojnega sprejemanja. Flaker (2003) piše, da mora biti socialna delavka fleksibilna znotraj svoje stroke, da lahko vključi znanja tudi iz drugih ved. Glede na heterogenost ljudi, s katerimi sodeluje, mora znotraj skupnega delovnega procesa z uporabnikom biti dovolj spretna, da lahko tudi s pomočjo alternativnih metod dela z uporabnikom doseže svoj cilj. Delo s pomočjo živali lahko predstavlja spretnost socialne delavke. Pri delu s pomočjo živali je največkrat prisoten tudi vodnik živali, s katerim tvorita terapevtski par. Ta način dela omogoča, da se strokovni delavec popolnoma posveti uporabniku in njenemu sodelovanju, medtem ko vodnik terapevtske živali usmerja in vodi žival v procesu soustvarjanja. Obstaja pa tudi možnost sodelovanja brez vodnika terapevtske živali, če ima strokovni delavec svojo terapevtsko žival (Fine, 2015). Vsak človek potrebuje pomoč. Ljudje smo socialna bitja in če posameznik ne more pomagati sam sebi, lahko poišče pomoč v skupini. Socialna delavka v domovih za stare lahko tako preko inovativnih programov skupaj s stanovalci sooblikuje skupine, v katerih je prostor za nudenje in prejemanje čustvene opore, spoznavanje skupnih interesov, širjenje svoje socialne mreže ipd.

Področje socialnega dela v domovih za stare ljudi je edinstveno delo, saj predstavlja obliko dela na domu. Zavedati se je potrebno, da vsak zaposleni prihaja v službo na dom stanovalcev in stanovalk. V svojem bivalnem prostoru pa si vsak želi sproščujoče in prijazno vzdušje, kjer se počuti varno in sprejeto. Poslanstvo domov za stare ljudi je

reševanje osebnih stisk in drugih težav oseb, starih nad 65 let, in drugih, ki zaradi zdravstvenih težav ali iz drugih razlogov ne morejo živeti samostojno in tako domovi dopolnjujejo vlogo njihove družine oziroma bližnjih in lastnega doma (SSZS, 2010; MDDSZ, 2019).

V prostorih, v katere vstopi žival, se v trenutku opazno dvigne vzdušje in razpoloženje ljudi. Živali ob prihodu razvedrijo in navdušijo ne samo stanovalcev, ampak tudi zaposlene inobiskovalce. Le-to pa pripomore k boljši delovni klimi, tudi če le za čas obiska. Poslanstvo socialnega dela je, da strokovna delavka skupaj z uporabnikom širi in razvija njegove življenjske priložnosti (Rapoša Tajnšek, 1996: 8). Glede na učinke, ki jih je mogoče zaslediti v različni literaturi, je delo s pomočjo živali lahko ključni akter pri sami krepitvi uporabnikov v institucionalni oskrbi. Prav zaradi človeške edinstvenosti pa je odvisno od posameznika do posameznika, kakšne so njegove potrebe in želje ter kako se prilagaja na nove situacije. Integracijo v dom in mobilizacijo moči starega človeka in njegovih svojcev lahko socialna delavka uspešneje izvede s pomočjo živali. Za nove stanovalce pa lahko predstavlja tudi enega od načinov za lažje vključevanje v aktivnosti institucije in posledično lažjo integracijo v institucionalno skupnost.

Med intervjuvanimi ni bilo nobene socialne delavke. Iz odgovorov, kjer strokovne delavke navajajo, da so aktivnosti povezale s svojim področjem dela, potegnemo vzporednice, da se pri tem načinu dela najde prostor tudi za socialno delo. Strokovna delavka pa mora ne glede na svoje področje imeti osvojene določene spretnosti. Pomembno je, da čuti povezavo z živaljo oziroma si želi sodelovanja. Žival je živo bitje, ki prav tako čuti sprejemanje in nesprejemanje, zato mora biti zagotovljeno medsebojno spoštovanje vseh sodelavcev, saj je žival enakopraven član delovnega tima. Namen aktivnosti s pomočjo živali je z motivacijskimi, izobraževalnimi, rekreacijskimi in terapevtskimi dejavnostmi pomagati uporabnikom izboljšati kakovost njihovega življenja. Koncepti in elementi socialnega dela varujejo udeležene pri soustvarjanju v delovnem projektu pomoči, ki ga lahko pri delu s pomočjo živali poimenujemo kar aktivnost s pomočjo živali. Dogovor o sodelovanju vodi socialna delavka, da z uporabniki ubesedi njihovo sodelovanje in nadaljnjo skupno delo in tako varuje pred morebitnimi nezaželenimi učinki (Ambasadorji nasmeha, 2018a,b; Čačinovič Vogrinčič, Kobal, Mešl in Možina, 2005). Pri osebah, ki imajo na primer težave z govorom, osebah z demenco ali drugimi možganskimi poškodbami, ki otežujejo izražanje, je ena izmed najbolj dragocenih stvari, da jim

namenimo svoj čas. Pomembno je sodelovanje tukaj in zdaj. Socialna delavka mora imeti osvojeno znanje ravnanja s sedanostjo (Čačinovič Vogrinčič, Kobal, Mešl in Možina, 2005). Tako se izoblikuje varen prostor, v katerem se star človek počuti poslušanega in slišane. Med rednimi obiski živali se med živaljo in starim človekom vzpostavi vzajemen odnos, ki nudi čustveno oporo staremu človeku. Ne le osebe z demenco, prav vsak človek potrebuje svoj čas, da se lahko izrazi, kakor sam želi. Nekateri potrebujejo malo več časa, drugi hitro ubesedijo svoje misli. Ljudje pa imamo v hitrem tempu življenja premalo potrpljenja, kar nenamerno povzroči, da se sogovornik zapre vase. Kot primer lahko vzamemo, ko se oseba trudi dokončati stavek in mi naredimo to namesto nje. Strokovni delavci kot vodniki terapevtskih živali morajo osvojiti oziroma ozavestiti, da prisluhnejo in slišijo. Upoštevanje prostora in časa deluje kot varovalo, ki nam pomaga prav to preprečiti. Tako kot človek tudi žival potrebuje svoj čas. Vendar pa se terapevtska žival ne obremenjuje s preteklostjo in prihodnostjo, temveč živi v trenutku. Ne razmišlja, kaj mora še vse postoriti, kaj jo čaka po obisku, ne obremenjuje se, kaj je bilo včeraj, ampak se popolnoma posveti uporabnikom, ki ji izkazujejo naklonjenost. Aktivnosti tako potekajo umirjeno in sproščeno. Prisotnost živali in samo sodelovanje z njo uporabnika pomiri, vidi jo kot iskrenega zaupnika. Živali so brez predsodkov in to ljudem daje občutek zaupanja ter vzajemnega spoštovanja. Strokovni delavec ima tako možnost, da s pomočjo živali vzpostavi varen prostor, v katerem je uporabnikom lažje zaupati svoje stiske in težave.

Druga stvar, ki jo prinaša potreba po času, pa je tudi spoštovanje drug drugega. Uporabniki tako zaznajo, da imajo tudi drugi potrebe in se lažje uživajo v druge in vidijo stvari tudi z drugega vidika. Intervjuvanka 7 je med pogovorom omenila iskrene oči psa, iz česar lahko predvidevamo, kaj človek išče pri sogovorniku. Med drugim je navedla, da čuti posebno energijo, hkrati pa jo obisk psičke tudi pomirja. Med človekom in živaljo se stke posebna vez. Ob prehodu v tretje in četrto življenjsko obdobje je posameznik soočen z velikimi spremembami v osebnem življenju. V starosti se poleg razvojnih in zgodovinsko-kulturnih razsežnosti pokažejo kot pomembne tudi medčloveške družbene razsežnosti, pod katere se uvrščajo tudi potrebe po medosebnih odnosih (Ramovš, 2011). Žival vsekakor ne more nadomestiti medčloveških odnosov, vendar nudi drugačen, edinstven odnos. Stanovalka je v intervjuju 7 opisala psa, ki jo obiskujeta, kot dva znanca. Hišni ljubljenci v človekovem življenju hitro zavzamejo vlogo družinskega člana. Intervjuvanka J je pri sinovem psu navedla edino pomanjkljivost, in sicer, da ni znal govoriti.

Intervjuvane strokovne delavke vključujejo v aktivnosti s pomočjo živali dejavnosti iz svoje stroke. Tako delovna terapevtka vključuje vaje, s katerimi želi doseči bolj razločen govor, večjo gibljivost in drugo, kar omogoča uporabniku samostojnejše življenje, ki je po Bond in Cornerju (2004) tudi eden izmed faktorjev kakovosti življenja. Fizioterapevtka vključuje vaje s področja fizioterapije, kjer je poudarek na boljši telesni funkciji. Motivacija, ki jo daje žival starim ljudem za izvajanje fizičnih vaj, ne daje le pozitivnih fizičnih učinkov, ampak posredno vpliva tudi na psihosocialno stanje človeka. Z vajami učvrsti svoje telo, postane samostojnejši pri vsakdanjih opravilih in posledično pridobi na samopodobi in samozaupanju.

Glede na učinke, ki jih prinese aktivnost s pomočjo živali, pa je opazno, da poleg zadanih ciljev strokovnih delavk uporabniki dosegajo še veliko drugih uspehov na osebnem področju. Izrazito največ se kaže socialnih učinkov, ki jim sledijo psihološki in fizični. Med socialne navajajo več interakcij med uporabniki, socializacijo, bližino, ki jo dosegajo prek dotika, komunikacijo, sprejetost, brezpogojno ljubezen, poslušanje in pripovedovanje zgodb, vzajemnost in pridobljen primanjkljaj družbe hišnih ljubjenčkov v instituciji.

6. Sklepi

Oseba, ki je bila navajena na svoje domače okolje in na samostojno življenje, je pri določeni starosti naenkrat soočena s selitvijo v dom. Spremembe v tem obdobju so za posameznika zelo stresne. Naloga socialne delavke je, da s psihosocialno podporo staremu človeku zagotovi kakovostno življenje v novem domu. Kakovost življenja je zelo širok pojem, ki ga je težko definirati in je odvisen od samega posameznika. Odvisna je od tega, v kolikšni meri in na kakšen način so zadovoljene njihove potrebe. Rezultati raziskav (Balažič-Tonkli, 2017; Pečnik, 2017) so jasen kazalnik potreb starih ljudi v institucionalni oskrbi. Največkrat so izpostavljene potrebe po različnih storitvah z notranjimi in zunanjimi izvajalci ter njihovi finančni dostopnosti, potrebe po družabnosti, medsebojnem povezovanju in manjši osamljenosti. Nekateri so morali ob preselitvi v dom pustiti za seboj svoje domače živali. Obisk psa jim tako nudi obujanje lepih spominov, ki so jih preživljali skupaj s svojimi hišnimi ljubljenci.

Stari ljudje velikokrat občutijo stres, tako psihični, čustveni kot socialni, še posebej tisti, ki živijo izven svojega doma. Živali tako nudijo oporo in zaupnika, človeka nasmejijo in tako pomagajo sproščati stres. V domovih za stare se največkrat izvajajo aktivnosti s pomočjo živali, v katerih strokovni delavci vključujejo različne terapije. V skupinah, ki se oblikujejo pri aktivnostih, dobijo uporabniki priložnost, da delijo svoje vesele pa tudi žalostne zgodbe, si izmenjujejo mnenja in tako krepijo medsebojno povezanost s stanovalci, kar lahko poveča občutek pripadnosti v novem okolju. Aktivnosti s pomočjo živali so glede na odgovore intervjuvanih tako v povezavi z delovno terapijo, fizioterapijo ali pa v sklopu dejavnosti, ki se izvajajo v prostem času. Znotraj teh dejavnosti pa se kljub temu da imajo strokovne delavke določene cilje skupaj z uporabniki odvijajo procesi na različnih ravneh. Za primer lahko vzamemo aktivnosti z igralno kocko. Vsak, ki jo vrže, mora glede na dobljeno številko opraviti določeno nalogo. Te pa zajemajo krtačenje in božanje psa, ukaze za sedenje in čakanje, psa je treba peljati na sprehod, mu dati priboljšek ipd. Stanovalci tako uživajo v družbi psa, istočasno pa krepijo svoje umske sposobnosti, pridobijo nazaj občutek odgovornosti, ki jim je v institucijah največkrat odvzet, zadovoljijo potrebo po skrbi za druge in krepijo svoj mišični tonus. Slednje pa pripomore k večji samopodobi in samozavesti posameznika. Skozi druženje z živaljo pa stanovalci socializirajo, pripovedujejo zgodbe, delijo svoja mnenja in hkrati prisluhnejo drugim. Vse to prispeva k spremembam na osebem področju stanovalcev in stanovalk. Zadovoljene so tako

biofizikalnih potrebe, ki povečajo samostojnost starega človeka pri vsakdanjih opravilih, posledično pa se izboljša tudi njihova samopodoba. Spremembe so opazne tudi v boljših medosebnih odnosih, znotraj aktivnosti je povečana interakcija med posamezniki, posledično pa se zmanjša tudi občutek osamljenosti. Obisk živali prinese v prostor nov val topline in prekine dnevno rutino, hkrati pa postane v življenju starega človeka stalnica, ki se je veseli in tako na nek način tudi zadovolji potrebo po pričakovanju.

V domovih so ljudje večinoma odmaknjeni od dogajanja v družbi oziroma lokalni skupnosti. Novicam sledijo preko medijev, po radiu, televiziji in s prebiranjem časopisov. Prav tako so domovi v velikem številu postavljeni na obrobje mest, kar starim ljudem otežuje vključevanje v lokalno skupnost. Prostovoljstvo tako omogoča, da se v dom prinese nekaj novega. Stanovalci in stanovalke z zanimanjem poslušajo zgodbe vodnice terapijskega psa, kaj se čez teden prigodu psu, kje vse še opravlja svoje poslanstvo ipd. Pozitivni učinki so izjemno dragoceni za prakso socialnega dela v domovih za stare, saj prav vsi vplivajo na boljšo kakovost življenja starega človeka v instituciji. Tu je pomembno poudariti občutek za čas. Delo z živaljo zahteva umirjeno sodelovanje vseh udeleženi. Osebe z demenco so še posebej spregledane prav zaradi problematike, da si v današnjem svetu ne vzamemo dovolj časa za sočloveka. Bolezen lahko ovira uporabnikov govor, nekateri pa imajo težave z drugimi čutili, kot je na primer sluh. V takih trenutkih je pomembno, da oseba ni pod pritiskom in se ji zagotovi čas, ki ga potrebuje. Z odprto in varno komunikacijo se tako lahko začne sodelovanje, ki vodi v skupno reševanje problemov in posledično izboljša kakovost življenja uporabnika. Hiter tempo se ne kaže le v vsakodnevnih opravkih, ampak tudi v medosebni komunikaciji. V manjši skupini, kjer je zagotovljen varen prostor, pa ima vsak priložnost, da se izrazi in je tudi slišan.

Hišni ljubljenci v domovih za stare ljudi imajo lahko prav tako pozitivne učinke. Velikokrat je eden od večjih razlogov, zakaj se oseba noče preseliti v dom, prav domača žival. Praksa kaže, da žival vpliva na boljše medosebne odnose med stanovalci ter stanovalci in zaposlenimi. Prav tako skrb in odgovornost za žival daje stanovalcem strukturo in smisel vsakdanjega življenja v domu. Tu se iz pridobljenih rezultatov vidi še odprto okno priložnosti, da se domove čim bolj približa domačemu okolju, od katerega se morajo posamezniki ločiti ob selitvi v institucijo.

7. Predlogi

Na podlagi literature in pridobljenih rezultatov sem prišla do naslednjih ugotovitev:

- nadaljnje raziskave na tem področju bi se lahko izvedle z uporabo metode opazovanja, saj je preko besednih intervjujev težko dobiti natančne odgovore, ki bi podrobneje zajeli učinke živali na starega človeka;
- zanimivo bi bilo izvesti študije primera z uporabniki in jih spremljati od samega začetka udeleževanja na aktivnostih s pomočjo živali in njegovo sodelovanje z živaljo v nadaljnjih mesecih;
- predstavitev dobrih praks hišnih ljubljencev v domovih za stare ljudi v ostalih domovih;
- raziskava na področju samodefiniranja kvalitete življenja stanovalk in stanovalcev;
- seznanjanje bodočih socialnih delavk in delavcev s področjem dela s pomočjo živali v domovih za stare ljudi v obliki predstavitve delovanja društev in terapevtskih parov, ki so aktivni na tem področju;
- promocija v domovih za stare ljudi v obliki zloženek o aktivnostih s pomočjo živali v domovih za stare ljudi;
- oblikovanje gradiva o aktivnostih s pomočjo živali v domovih za stare, ki bi služilo kot pomoč strokovnim delavkam že ob samem začetku vpeljave tovrstne metode v njihovo delo;
- izvedba seminarja o delu s pomočjo živali s starimi ljudmi z bodočimi in aktivnimi terapevtskimi pari;
- vzpostavitev mreže strokovnih delavk in delavcev na področju dela s pomočjo živali v domovih za stare ljudi, ki bi pripomogla k lažjemu izmenjevanju izkušenj in mnenj o samem izvajanju aktivnosti in terapij s pomočjo živali.

8. Uporabljena literatura

Ambasadorji nasmeha. (2018a). *Terapija s pomočjo živali*. Pridobljeno 18. 4. 2019 s <https://ambasadorji-nasmeha.si/programi/aktivnost-s-pomocjo-zivali/>

Ambasadorji nasmeha. (2018b). *Aktivnosti s pomočjo živali*. Pridobljeno 18. 4. 2019 s <https://ambasadorji-nasmeha.si/programi/terapija-s-pomocjo-zivali/>

Ambrožič, M., & Mohar, Š. (2015). Metode socialnega dela s starimi ljudmi in njihova uporaba pri delu z ljudmi z demenco. *Socialno delo*, 54(1), 53-62. Pridobljeno 13.4.2019 s <https://www.dlib.si/stream/URN:NBN:SI:DOC-TNZWSYUY/7474fcb7-9eba-47ae-aafa-ee712a8dcfd9/PDF>

Balažič-Tonkli, R. (2017). *Potrebe in želje starih ljudi v občini Kobarid* (Magistrsko delo). Fakulteta za socialno delo, Ljubljana. Pridobljeno 2.4.2019 s <https://egradiva.fsd.uni-lj.si/search/extshow/1947>

Bond, J., & Corner, L. (2004). *Quality of life and older people*. Open University Press.

Bryden, C. (2005). *Dancing with Dementia. My Story of Living Positively with Dementia*. London, Philadelphia: Jessica Kingsley.

Creagan, E. T., Bauer, B. A., Thomley, B. S., & Borg, J. M. (2015). Complementary therapies in Clinical Practice: Animal assisted therapy at Mayo Clinic: The time is now. Pridobljeno 15.10. 2017 s [http://www.ctcpjournal.com/article/S1744-3881\(15\)00024-9/pdf](http://www.ctcpjournal.com/article/S1744-3881(15)00024-9/pdf)

Čačinovič Vogrinčič, G. (2006). Socialno delo z družinami. *Socialno delo*, 45(2/5), 111-118.

Čačinovič Vogrinčič, G., Kobal, L., Mešl, N., & Možina, M. (2005). *Vzpostavljanje osebnega odnosa in osebnega stika*. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo.

Čeh M., & Vešigljaj D. J. (2013). Ustvarjanje vezi med človekom in živaljo V: Vešigljaj D. J. (2013). MAGIC touch: terapija z živalmi za osebe s posebnimi potrebami. *Zbornik posveta*. Maribor: Center Naprej (prva izdaja) (30-43).

Elliot, S. M. (2015). *The Psychological Benefits of Animal Assisted Therapy on Elderly Nursing Home Patients* (Honors Research Projects). Pridobljeno 30.7.2019 s <https://pdfs.semanticscholar.org/75ed/465b0f21b02684168e64ea76280086b8256d.pdf>

Fine, A. H. (ur). (2015). *Handbook on Animal-Assisted Therapy*. (četrti izdaja). Združene države Amerike: Academic Press.

Flaker, V. (2003). *Oris metod socialnega dela: uvod v katalog nalog centrov za socialno delo*. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo: Skupnost centrov za socialno delo Slovenije (Zbirka Katalog socialnega dela).

Hart A. L., & Yamamoto M. (2015). Recruiting Psychosocial Health Effects of Animals for Families and Communities: Transition to Practice V: Fine, A. H. (2015), *Handbook on Animal-Assisted Therapy*. Združene države Amerike: Academic Press (četrti izdaja), (str. 53-72).

Hlebec, V., & Mali, J. (2013). Tipologija razvoja institucionalne oskrbe starejših ljudi v Sloveniji. *Socialno delo*, 52(1). Pridobljeni 4.4.2019 s <https://www.dlib.si/stream/URN:NBN:SI:DOC-CKBD9PRE/ed6f1491-5635-4adf-aba6-900eb8690af6/PDF>

Hojnik – Zupanc, I. (1999). *Samostojnost starega človeka v družbeno – prostorskem kontekstu*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

Johnson, R., & Bibbo, J. (2015). Human-Animal Interaction in the Aging Boom. V Fine, A. H. (ur.). (2015). *Handbook on Animal-Assisted Therapy*. 4th ed. Združene države Amerike: Academic Press.

Kawamura, N., Niiyama, M., & Niiyama, H. (2007). Long-term evaluation of animal-assisted therapy for institutionalized elderly people: a preliminary result. *Psychogeriatrics*, 7. Pridobljeno 30.10.2017 s <http://www.reteitalianaiaa.it/articoli205.pdf>

Kogoj, A., & Strbad, M. (ur.) (2009). 6. *Psihogeriatrično srečanje. V korak z demenco – poti in stranpoti*. Ljubljana: Spominčica – Slovensko združenje za pomoč pri demenci.

Kornhauser, A., & Mali, J. (2013). Priprava starega človeka na življenje v domu za stare ljudi. *Socialno delo*, 52(5). Pridobljeno 8. 4. 2019 s https://www.revija-socialnodelo.si/mma/Priprava_URN_NBN_SI_DOC-KGI8VVKO.pdf/2019011811472130/

Kosmač, G. (2019). *Negativni stereotipi o starosti: Mlade in srednje generacije se bojijo postarati*. Pridobljeno 13.3.2019 s <https://www.rtv slo.si/slovenija/negativni-stereotipi-o-starosti-mlade-in-srednje-generacije-se-bojijo-postarati/482382>

Kremesec A. M. (2010). Vloga živali pri starostnikih. V Kogoj, A., Strbad, M. (2010). V *V Korak z demenco – poti in stranpoti* (76 –82). Ljubljana: Spominčica –Slovensko združenje za pomoč pri demenci.

Kristančič, A. (2005). *Nova podoba staranja - siva revolucija*. Ljubljana: AA Inserco.

Lipar, T. (2012). Terapija z glasbo za ljudi z demenco. *Kakovostna starost*, 15(4). Pridobljeno 16.3.2019 s <https://www.dlib.si/stream/URN:NBN:SI:COL-PY5648GJ/5c1c7cda-8634-454b-8dc8-6e5535b227aa/PDF>

Lipar, T. (b.d.). *Gerontologija*. Pridobljeno 12.4. 2019 s <http://www.instantonatrstenjaka.si/gerontologija/slovar/1431.html>

- Lynch, R. (2014). *Social work practice with older people. A positive person-centred approach*. Los Angeles: Sage.
- Macuh, B. (2017). Življenjski slog starejših v domovih za starejše. *Andragoška spoznanja*, 23 (1). Pridobljeno 20. 12. 2017 s <https://revije.ff.uni-lj.si/AndragoskaSpoznanja/article/viewFile/7344/7081>
- Mali, J. (2004). Kvaliteta življenja in zadovoljstvo stanovalcev in zaposlenih v domu starejših občanov. *Socialno delo*, 43(2/3), 105-115.
- Mali, J. (2009). Sožitje med generacijami kot ga razumemo v socialnem delu: sožitje generacij. V: Bezjak, S. (ur.). *Vloga starejših v sodobni slovenski družbi: zbornik (70-76)*. Ljubljana: Inštitut Hevrek!
- Mali, J. (2013). Socialno delo s starimi ljudmi kot specializacija stroke. *Socialno delo*, 52(1), 57-67.
- Mali, J. (2017a). *Socialno delo v domovih za stare*. Zapiski predavanj pri predmetu Dolgotrajna oskrba starih ljudi, UL, Fakulteta za socialno delo.
- Mali, J. (2017b). *Izzivi na področju socialnega dela s starimi ljudmi*. Zapiski predavanj pri predmetu Dolgotrajna oskrba starih ljudi, UL, Fakulteta za socialno delo.
- Marinšek, M., & Tušak, M. (2007). *Človek-žival: zdrava naveza*. Maribor: Založba Pivec.
- Mayo Clinic. (2016). *Who can benefit from animal-assisted therapy*. Pridobljeno 2. 11. 2017 s <http://www.mayoclinic.org>
- McDonald, A. (2010). *Social work with older people*. Cambridge: Polity Press.
- MDDSZ - Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti. (2019). *Domovi za starejše*. Pridobljeno 3.9.2019 s <https://www.gov.si teme/domovi-za-starejse/>
- Milošević-Arnold, V. & Poštrak, M. (2003). *Uvod v socialno delo*. Ljubljana: Študentska založba.
- Novak, S., & Sudec, J. (2014). *Vpliv živali na kakovost starih ljudi*. Pridobljeno 23. 2. 2019 s <http://www.dlib.si/stream/URN:NBN:SI:doc-2TAXUPCF/1dbd0e85-dbc7-4b67-ba76-b6447dacd17b/PDF>
- Osbourne, P. (2017). *Connections: Animal Assisted Therapy For Alzheimer's Disease And Related Dementias*. Naperville: PYOW Publishing.
- Peace, S., Holland C., & Kellaheer L. (2006). *Growing older: Environment and Identity in Later Life*. London: Open University press.
- Pečjak, V. (2007). *Psihologija staranja*. Bled: samozaložništvo.

- Pečnik, T. (2017). *Potrebe starih ljudi v mestni občini Celje* (Diplomsko delo). Fakulteta za socialno delo, Ljubljana. Pridobljeno 2. 4. 2019 s <https://egradiva.fsd.uni-lj.si/search/extshow/1985>
- Požarnik, H. (1981). *Umetnost staranja: Leta, predsodki in dejstva*. Ljubljana: Cankarjeva založba.
- Ramovš, J. (2003). *Kakovostna starost: socialna gerontologija in gerontagogika*. Ljubljana: Inštitut Antona Trstenjaka.
- Ramovš, J. (2011). *Kakovostna starost: Potrebe v starosti*. Pridobljeno 12. 3. 2018 s <http://www.inst-antonatrstenjaka.si/tisk/kakovostna-starost/clanek.html?ID=983>
- Ramovš, J. (b.d.). Gerontologija. *Dom za stare ljudi*. Pridobljeno 4. 11. 2018 s <http://www.inst-antonatrstenjaka.si/gerontologija/slovar/1369.html>
- Rapoša Tajnšek, P. (1996). Etika in etična načela v socialnem varstvu. *Socialni izziv*, 2 (3), 7-9.
- Serpell J. A. (2015). Animal-Assisted Interventions in Historical Perspective V: Fine, A. H. (2015). *Handbook on Animal-Assisted Therapy* (četrti izdaja). Združene države Amerike: Academic Press. (11-19).
- Spominčica - Alzheimer Slovenija. (2017). Pridobljeno 18. 1. 2017 s <https://www.spomincica.si/>
- Spominčica - Alzheimer Slovenija. (2019). *O demenci*. Pridobljeno 12.7.2019 s <https://www.spomincica.si/kaj-je-demenca/>
- SSZS – Skupnost socialnih zavodov Slovenije. (2010). *Splošno o domovih za starejše*. Pridobljeno 5.9.2019 s <http://www.ssz-slo.si/splosno-o-domovih-in-posebnih-zavodih/>
- STAT – Statistični urad Republike Slovenije. (2018). *Mednarodni dan starejših*. Pridobljeno 10.9.2019 s <https://www.stat.si/StatWeb/News/Index/7682>
- STAT - Statistični urad Republike Slovenije. (2019). *Število in sestava prebivalstva*. Pridobljeno 26. 9. 2019 s <https://www.stat.si/StatWeb/Field/Index/17/104>
- Stuart-Hamilton, I. (2006). *The psychology of ageing: an introduction*. London: Jessica Kingsley Publishers.
- Svetovalnica kameleon. (2017). *Maslowa hierarhija potreb*. Pridobljeno 4.11.2017 s <http://svetovalnicakameleon.si/maslowa-hierarhija-potreb/>
- Trajković, T. (2018). *Potrebe starih ljudi v institucionalnem varstvu* (Magistrsko delo). Fakulteta za socialno delo, Ljubljana. Pridobljeno 2. 4. 2019 s <https://egradiva.fsd.uni-lj.si/search/extshow/2216>

Vešiglaj-Damiš, J. (2013). *Zbornik posveta: MAGIC touch: terapija z živalmi za osebe s posebnimi potrebami*. Maribor: Center Naprej (prva izdaja) (30-43)

Vodušek, V. (2010). Osebna podoba in self osebe z demenco-vidik zakonca skrbnika V Kogoj, A., Strbad, M. (2010). *V korak z demenco – poti in stranpoti* (str. 55-75). Ljubljana: Spominčica –Slovensko združenje za pomoč pri demenci.

9. Priloge

9.1 Priloga 1: Intervju 1

Datum: 28.3.2019

I – Intervjuvanka

M- Jaz

M: Zakaj oziroma kako ste začeli delo s terapevtskimi psi?

I: Jaz imam že celo življenje pse, od kar sem se rodila. Prej sem imela zmeraj samčke, dva iz med njih sta bila tudi rešenčka. Potem pa sem imela bernčka (bernskega planšarja), ki ga je na žalost zbil avto, ko je bil star le dve leti. Že prej je imel probleme s kolki in vprašanje, kako bi potekalo njegovo življenje. Potem pa sem se odločila, da bom vzela spet bernskega planšarja, saj me je ta pasma čisto prevzela. Tako karakterno, čustveno in tudi po samem videzu. Res so super psi. Rekla sem, da bom vzela bernca z rodovnikom, da ne bi spet kakšnih problemov s kolki in podobno, saj so pregledani in je večja možnost, da tega ni. Pa so mi rekli, da so psičke pa sploh še bolj nežne. Tako sem vzela bernko, psičko z rodovnikom. To je bil moj prvi pes z rodovnikom. Tako so je potem začelo vzgajanje. Ta psička je bila zelo živahna, ko je bila majhna. Grizla je vse živo. Vse sosedove otroke smo morali dvigovat, ko so prišli na obisk. Pa sem si rekla: »Ja psičke pa bolj nežne ane...«. Potem je pa Isha odraščala in smo jo lepo vzgajali. Ob njenem prvem letu, sem si rekla, da je tako super psička, tako je nežna in ima rada ljudi, da bi delala z njo nekaj takega v vrtcih, domovih, ipd. Res je tak kuža, da razveseli, res se mi je zdela primerna. Nisem pa vedela dovolj o teh terapijah s pomočjo živali, a sem bila zelo zainteresirana, pa nisem točno vedela, kako se tega lotiti. Sem pa bila članica bernskega kluba in so Ambasadorji nasmeha njim poslali mail, če bi koga zanimalo, da začenjajo z izobraževanjem. Pa sem si mislila, da mi je bil prav dano to sporočilo in sva se prijavi. Isha je bila takrat stara približno leto in pol. Šolanje sva zaključile uspešno in sedaj delava že šest let(D1).

M: Kako ste potem začeli z delom v domovih za starejše občane?

I: Mislim, da je bil dom za starejše prav moj začetek. Ravno na enem predavanju oziroma seminarju je predavala gospa, ki je delala v domu in so potrebovali terapevtski par. Tako sva se potem midve dogovorili za obiske, ampak je Isha ravno takrat imela mladičke. Z mesečnimi aktivnostmi sva potem začeli, ko so bili malo večji. Sedaj pa imamo dvakrat na mesec v Preddvoru, potem v Tabru in v Kamniku - prav tako dvakrat mesečno. Enkrat na mesec pa izvajamo aktivnosti tudi v domu Notranje Gorice. Imamo pa skupine večinoma deljene na skupine z osebami z demenco(O1) in potem druge skupine, kjer nimajo demence(O2). Je pa odvisno delo tudi od fizične sposobnosti oseb.

M: Omenili ste aktivnosti, lahko mogoče natančneje razložite kaj je to?

I: To pomeni, da prideš v eno skupino, kjer si želijo družbe psa in potem izvajaš razne aktivnosti. Velikokrat je dovolj že to, da psa pobožajo (A1), da imajo z njim stik, da mu dajo kakšen priboljšek(A2), pokaže trikce(A3) (tačko, počakaj, ipd.). Na primer, igra s kocko (A4) je ena taka,

kjer z ukazi uporabnik doseže, da pes opravi nalogo. S tem pridobijo tudi na samozavesti(U, P1). Te aktivnosti s pomočjo živali se ne merijo. Aktivnost traja približno eno uro. Se pa le te razlikujejo glede na obiske - kdaj pojemo(A5), se razgibavamo s pomočjo obročev in trakcev(A6), poskušamo dobiti čim več besed na določeno črko v abecedi(A7), ki je v zvezi s psom. Potem imamo tudi igro imenovano tortica(A8). Tu uporabniki vadijo svojo motoriko(U, F1) kot kognitivno področje(U, P2). Zmeraj je nekaj novega. Terapija s pomočjo živali pa pomeni, da sta eden ali dva uporabnika in se dela bolj individualno. Tukaj pa mora biti prisoten tudi strokovni delavec in jaz s psom. Bistvo je, da se naredi načrt, kaj uporabnik potrebuje in se zapiše zastavljene cilje, na čem bomo poskušali delati. Vsak obisk je voden. Poleg uporabnika sodeluje tako strokovni delavec, kot jaz in terapevtski pes. Imeli smo primer, ko otrok ni govoril, niti slučajno ne, ampak se je psa tako razveselil(U, P3), da ga je poklical po imenu. Tako so take majhne stvari, ki v življenju uporabnika pomenijo veliko. Pri terapijah se potem po določenem času naredi evalvacija, kaj smo dosegli, kaj se je izboljšalo, kaj ni uspelo.

M: Bi rekli, da je za domove bolj primerna aktivnost ali terapija?

I: Jaz bi rekla, da aktivnost. Tukaj v domovih je res tako, da so starostniki veseli, da pridemo, da jim popestriš vsakdan(U, S1), tako da absolutno večinoma pride v upoštevanje kar aktivnost.

M: Kakšne potrebe bi rekli, da zadovoljujejo aktivnosti s pomočjo živali pri starih ljudeh?

I: Mislim, da kar na vseh področjih. Kot prvo to, da jim prinese en nov veter, neko veselje(U, P3). Komunikacija med uporabniki je večja(U, S2), samozavest se dviguje(U, P4), na primer ko dajo psu ukaz in jih uboga. Tu imajo spet občutek koristi(U, P5), da lahko tudi oni nekaj uspešno naredijo. Seveda pa treniramo tudi razne igre. Omenili smo že tortico, potem dajanje priboljška in s tem tudi motoriko. Pa pri tej tortici, ko imamo narisane barve se opazi kako razmišljajo in se posvetijo stvari, saj morajo z določeno barvo pokriti priboljšek. Potem imamo tudi tu socialno vključenost(U,S3), med seboj se začno pogovarjati(U, S4) in dobijo novе, skupne teme za pogovor(U, S5) tudi, ko greš in mogoče še dan ali dva teče o tem beseda.

M: Kakšen pa je bil vaš prvi vtis, ko ste začeli z aktivnostmi in terapiji s pomočjo živali?

I: Lahko rečem, da imam zelo razvit socialni čut in mi je zelo fajn, če se nekdo, ko pridem, zaradi tega razveseli, da lahko naredim nekaj dobrega. No, tako sva že, ko sva bili majhni z eno sošolko obiskovale dom starejših. Hodili sva na obiske k dvema gospema, ki sta bili slepi in sta bili naju vedno izredno veseli. Ena je bila bivša učiteljica in je rada videla, da sva ji kaj prebrale in se malo pogovorili. Druga pa je bila samo vesela samega najinega obiska, da smo se pogovarjale in povedale kaj se nama je kaj zgodilo. Tako da, sem imela že skozi celo življenje en stik s starimi ljudmi. Ampak seveda ta prvi vtis v domu je bil pa tako, bil je dementen oddelek in tega nisem tako poznala(V1). Določenih stvari potem ne pričakuješ, mal imaš seveda tudi tremo, kako bo vse skupaj izpadlo, potem pa sem videla ane, da so bili vsi veseli, navdušeni, da so imeli radi stik s psom.(V2) Jaz sem se tudi takoj sprostita, kuža je super delal. Najprej te je sploh strah ali bo pes vredno delal, a me bo ubogal. Bila pa sem presenečena, ko sem na primer dala gospe v roke piškot, da ga bo dala Ishi, pa je rekla: Hvala lepa, in ga potem dala v svoja usta(V3). Tekom teh obiskov se potem naučiš na kaj moraš biti pozoren, recimo sploh pri dementnih. Pa na primer to, da te eno stvar vpraša tudi desetkrat, recimo: Koliko je stara Isha? – Ja, sedem let. Aha, ok, joj a pa vas lahko nekaj vprašam, koliko pa je stara? Pač odgovoriš in si umirjen, potrpežljiv, moraš vzeti vsak obisk posebej, nikamor se ti ne sme muditi in to je to.

M: Ste imeli mogoče kakšno izobraževanje kako delati v domovih, s starimi ljudmi?

I: Ja. Na društvu, ko narediš tečaj za terapevtski par oziroma delovni par imamo tridnevni seminar. Tam spoznaš različne strokovne delavce – psihologa, veterinarja, naše že utečene delovne člane... Tako, da se pokriva različna področja in tam dobiš neke osnove kako delati z določenimi skupinami ljudi. Na primer, osebami z demenco, kako pristopiti do njih, ipd. Delamo res z različnimi skupinami in prav vsak posameznik ima svoje potrebe. Če imaš na primer osebe, ki so gluhe, v domovih je to velikokrat, da posamezniki slabo slišijo. Tu je pomembno, da ne gledaš stran, ko govoriš, da ga gledaš v obraz in mu razločno in jasno poveš, da te sliši in lahko morda tudi razbere z ustnic. Je pa res, da ne smeš pa vpiti.

M: Opažate mogoče pri skupinah, ki jih obiskujete sedaj že dalj časa kakšne spremembe?

I: Prav pri starostnikih so sigurno te aktivnosti zelo pozitivne. Imamo primer v enem iz med domov, kjer je gospa po kapi. Njej leva roka enostavno ni delala in smo tako spodbudili gibanje(U, F2) s psom, saj je le ta izredna motivacija(U, P6), spodbuda. In dostikrat v tistem kratkem času, ko si v neposrednem stiku z njimi, vidiš da prebudiš osebo spet v tale svet(U, P7). Pri posameznikih, pr tej gospe po kapi pa smo vzpodbudili to njeno levo roko(U, S6), saj je imela močno motivacijo z Isho, katero je začela božati čez nekaj časa prav s to levo roko. Sedaj je že, kot je sama rekla, sama pritisne gumb na dvigalu, se pokrije z levo roko(U, F3). Se vidi, da so rezultati. Tako, da se kaže zadovoljevanje določenih potreb, predvsem teh socialnih, kognitivnih, pa seveda tudi motorika.

M: Mislite, da bi te potrebe, ki ste jih našli do sedaj bilo mogoče zadovoljiti tudi kako drugače kot z živaljo?

I: Glavni faktor je sigurno žival, ker kot sem že rekla so izredni motivatorji. Uporabniki imajo radi, da pride žival, da imajo ta stik z živaljo. Psa, ki pride izredno vzljubijo, da se dejansko potrudijo zaradi njega. Saj se je tudi sama terapija s pomočjo živali v bistvu začela tako, da je bil en psihiater, ki je imel svojo prakso, kjer se je srečeval z uporabniki. Med njimi je bil tudi en fant, ki ni komuniciral, čustveno je bil zaprt in ko sta hodila k psihiatru skupaj z mamico nikakor niso uspeli, da bi se fant odprl, da bi začel komunicirati. Ta psihiater pa je imel svojo kužka, ki je bil zmeraj z njim. Potem pa enkrat je spet prišel ta fant in je psa, ki je bil vedno tam prisoten že sprejel, ga božal in psu začel govoriti, kaj mu ni v redu, svoje občutke. Preko psa je potem tako psihiater dobil informacije. Takrat se je nekako začelo uradno delo s pomočjo živali. Psihiater Boris Levinson se šteje kot pionir teh terapij. Drugače pa so bile terapije z živalmi že veliko let nazaj, ni pa bilo prav opredeljeno. Učinki živali na ljudi je znano že zelo dolgo. Ta aktivnost z živalmi mislim, da zajema kar en tak velik spekter kar človek potrebuje.

M: Mislite, da je še prostor za nadgradnjo aktivnosti po domovih?

I: Ja, tu so pa vedno odprte možnosti. Pravzaprav jih vedno nadgrajujemo(P1). Mi v društvu imamo dostikrat interne seminarje oziroma predavanja. Tako, da vsi, ki delamo predstavimo kaj in kako delamo ter predstavimo svoje rekvizite, ki jih imamo za delo. Vedno se najdejo novosti in prilagodiš skozi obiske(P2). Vneseš to veselje, na primer tudi ko se pes nauči nov trikec. Tudi to preneseš na uporabnike(U, P8), če se je Isha lahko to naučila, bomo pa tudi mi lahko naredili določeno stvar.

M: Kako je pa delo s strani strokovnih delavk, kako vidite njihovo vlogo?

I: Delo se seveda razlikuje od doma do doma. Jaz imam srečo, da so v večini domov prisotne strokovne delavke, nekje delovne terapevtke, fizioterapevtke in jasno je, da mora biti nekdo iz doma zraven, tudi če pride slučajno kaj narobe tekom obiska, do kakšne nesreče. Je pa super, če je zraven prav strokovni delavec, ki ti pomaga, saj on najbolj pozna uporabnika in mu pomaga. Ali potrebuje pomoč pri motoriki, drugih gibih, govoru, ipd. Kjer pa ni prav strokovnih delavcev pa so prisotni vsaj njihovi spremljevalci oziroma družabniki. Res se vsi trudijo po svoji močeh.

M: Se vam je mogoče kakšen dogodek posebej vtisnil v spomin?

I: Ja, joj, teh dogodkov je ogromno(PD1). V bistvu prav vsak za sebe. Velikokrat ti je toplo pri srcu. Na primer, ta gospa po kapi. Njeno pismo, ki je bilo objavljeno v njihovem časopisu, je bilo namenjeno prav meni, kar človeku res veliko pomeni(PD2). Ali pa recimo, ko ti uporabnik reče, da imajo tudi doma psa, da ga imata ata pa mama, pa je uporabnik star okrog 90 let(PD3). Tako se potem zamisliš kako oni živijo drugače. Pa na primer, ko sem razvila slike in smo jih na enem iz med obiskov potem gledali, pa sem pohvalila sliko na kateri je ena gospa z Isho. Le ta pa mi odgovori, da Isha je lušna, samo to pa ni ona(PD3), to je ena *stara baba*, kakor se je sama izrazila.

M: Kakšen pa je vaš občutek kako domovi sprejemajo vaše obiske kot institucija?

I: Zelo zelo lepo, so veseli, tudi vsi zaposleni. Ponekod dobiš občutek, da je to tudi terapija za zaposlene(U, S7), ko pride kuža. Tudi oni potrebujejo in vidijo pozitivne učinke, to motivacijo in veselje. Velikokrat mi rečejo, kdaj spet pridemo, tako zaposleni kot uporabniki. Drugače tudi ne bi imela toliko obiskov. V enem iz med domov sem imela na primer enkrat mesečno, zdaj pa smo se dogovorili za dvakrat mesečno, ker je to nekaj takega kar spreminja.

M: Kako pa bi vi opisali vsakdan uporabnikov v domovih in vašo vlogo z Isho pri tem?

I: Sigurno razbije to rutino. Sicer moram reči in pohvaliti, da se v domovih trudijo, da jim čim večkrat pripravijo stvari, koga povabijo, imajo bralne urice, različne dejavnosti. Vsak dan je tako malo drugačen. Vse aktivnosti so ponavadi dopoldne, po zajtrku, malo telovadbe in druge aktivnosti, ker po kosilu si največkrat vzamejo čas za počitek. Sem pa prepričana in mam potrditve iz domov, da komaj čakajo, da pridemo. Recimo, v enem domu pravi tam zaposlena, da imajo zmeraj neke aktivnosti na katere se uporabniki prijavljajo, ampak ko pride kuža je največ prijav. To se res vidi, da jim veliko pomenijo obiski.

M: Kako pa je s higieno, so kakšni higienski zadržki?

I: Načeloma ne. Vsak uporabnik, ki je zraven, mora on ali njegov oskrbnik podpisati izjavo, da si želi sodelovati. Vprašamo tudi o morebitnih alergijah. Drugače pa so naši psi veterinarsko pregledani, redno razglisteni, dvakrat na leto imamo tudi parazitološki pregled blata, da ni zajedalcev. Vsak vodnik tako potem svojega psa uredi za delo. Načeloma naj bi se na začetku razkužile roke udeležencev, da ne bi uporabniki prenesli kaj na psa ali pa pes na njih. Tudi na koncu obiska se vedno razkužijo roke. Večinoma bolezni uporabnikov in psa se največkrat ne prenašajo s človeka na žival ali obratno. Edino MRSA, to pa tudi ni nikoli problem, ker vedno opozorimo, če ima kdo MRSA, da ni prisoten na dogodku. MRSA ni neposredno nevarna za psa, ampak jo lahko prenese potem naprej.

M: Kakšno pa je vaše mnenje o tem, da bi bili oziroma so ponekod v domovih hišni ljubljenci?

I: To je tako, je pozitivna stvar(H1), da so živali v domovih. Osebn sem za to(H2). Ampak ne, da bi imel lahko to kar vsak, kdor bi hotel v sobi. Ampak pod pogojem, da potem nekdo od zaposlenih prevzame to skrb za psa(H3), na primer. V izogib težavam, da ga ne hrani vsak, ko pride mimo in da se skrbi za higieno ter druge potrebe. Možno bi bilo tudi seveda, da prevzamejo oskrbo uporabniki, ki so še vedno samostojni, niso dementni, da imajo določeno vlogo in skrb(H4). Skrb za žival mora biti kvalitetna in nadzorovana(H5). Drugo je na primer maček, tud ta prinese določene obveznosti, ampak so bolj samosvoji, je lahko hišni muc in se umakne, lahko pa je tudi za družbo. Sigurno je pozitivna ta prisotnost živali, je treba pa imeti red in odgovornost. Nekje imajo recimo tudi kokoši, pa so določeni uporabniki zadolženi za njih. S tem povezano tudi vrt na primer, če ga ima dom, da ga lahko starostniki obdelujejo, to je vse pozitivno.

M: Ste mogoče kdaj tudi v stiku s svojci, imate kakšne povratne informacije o njih, kako vidijo te aktivnosti oni?

I: Ja, na primer, ena gospa, ki obiskuje svojo mamo. Se mi je že velikokrat zgodilo, da mi rečejo kako so veseli - kako je mama vesela, da pride kuža. Recimo, tudi na družabnih omrežjih so velikokrat komentarji svojcev in napišejo kakšno lepo besedo.

9.2 Priloga 2: Intervju 2

Datum: 14.3.2019

M-Jaz

I-Intervjuvanka

M: Koliko časa že sodelujete s terapevtskim parom?

I: Sedaj je že tri leta (D) od kar delam tu v domu, prej se nisem s tem srečala.

M: Kako pa bi opisali skupino s katero delate?

I: Na varovanem oddelku so vključene večinoma osebe z demenco (O). Stopnje so različne, nekateri se zavedajo svojega telesa, nekateri ne. Na splošno pa so vsi bolj ali manj gibalno ovirani, tudi v spodnjem nevarovanem oddelku (O).

M: Kaj pa je bil povod za začetek teh aktivnosti s psom?

I: Odločila sem se bolj iz radovednosti, ker tega dela prej nisem poznala. Vedela sem sicer, da obstaja terapija s konji, s psi pa mi je bilo nekaj novega. Tako, da sem se odločila bolj s tega stališča, da vidim, a je odziv oziroma kako se uporabniki sploh na to odzivajo.

M: In kakšna so bila vaša opažanja?

I: Ja sem bila presenečena (V), da ta dotik živali, dlak oziroma njihovega telesa in jih sprošča mentalno kot telesno (V). Tisti, ki imajo težave s povečano napetostjo mišic, se jim lažje mišice sprostijo, gibajo, dobijo tudi kakšne refleksne gibe (U). Čist nagonsko pobožajo žival, prej pa tega giba niso mogli nrdit. Bila pa je ena zanimiva izkušnja, ena gospa ni spregovorila besede, jaz je sploh nisem slišala govorit do takrat, ko je prišel terapevtski kuža(PD). Takrat pa, ko ga je zagledala je kar začela govoriti, besede sicer niso bile povezane, so pa bile besede, glas je prišel iz nje, skratka spregovorila je (PD). To me je tako presenetilo, da sem videla kakšen vpliv imajo živali. Mogoče je segla ta podoba živali do nje. Nekaj v njej se je spremenil očitno. To je bila gospa z že zelo napredujočo demenco. To je bilo v nekem obdobju, ampak zdej tega odziva ni več videt, ker pač demenca napreduje, nismo je že en čas imel priložnosti dobiti v stik z živaljo. Se pa spomnem, da nazadnje, ko je bila ni sploh več govorila. Ampak to je bila res ena taka močna izkušnja. Tudi več interakcij je med njimi. Opazila sem tudi, da se kdaj sproži malo ljubosumja, če se kuža nekaj časa zadrži na enem koncu (U). Drugače pa ja se povežejo bolj v takem sproščnem vzdušju.(U) Mal več radosti pokažejo, kot je pa sicer (U) vidimo od njih.

M: Imate mogoče stike s svojci?

I: Ne, s svojci nimam toliko stikov, kar se tiče živali. Včasih se pridružijo zraven terapijam, če so na obisku. Nismo pa nikoli odpirali te teme, kakšne so razlike pri posameznikih.

M: Kako pa je s higienskimi predpisi doma?

I: Nismo imeli pomislekov glede tega, ni bilo težav, vsaj jaz se jih ne spomnim. Tudi nismo imeli oseb, ki bi imele oslabilen imunski sistem ali kaj podobnega.

M: Imajo stanovalci lahko hišne ljubljence, jih kdo ima?

I: Ne, stanovalci nimajo hišnih ljubljencev (H), jih pa lahko pripeljejo svojci(H), če prehodno podpišejo soglasje, da so seznanjeni s hišnim redom. Žival mora biti na tleh, ne sme biti na postelji ipd.

M: Nekaj potreb, ki ji zadovoljijo ste že izpostavili, bi lahko izpostavili še kaj?

I: Potreba po dotiku živega bitja(U), tega se zelo premalo zavedamo. Tudi zaposleni, ko prihajamo v stik/dotik s stanovalci ne vemo oziroma se ne zavedamo čisto dobro pomena dotika. Včasih je potem teh dotikov malo preveč, ki sprožajo kakšne negativne občutke, ali da je preveč na hitro, grobo, ker smo le v njihovem osebni prostoru. Potrebo po druženju tudi mislim, da zadovoljujemo, potrebo po sprejemanju (U). To, kar mi sedaj pride na misel.

M: Ste mogoče opazili kakšne večje spremembe pri posameznikih?

I: Pri posameznikih bi težko rekla, da bi bile te spremembe dolgotrajne. So vključeni tudi v druge terapije in obravnave. Sigurno pa nekaj prispeva tudi terapija s kužkom. Sploh paraplegike sproščati, spastične ude na primer(U), pa potem to lahko uporabijo pri stiku z živaljo.

M: Kakšne aktivnosti pa izvajate v sklopu obiskov terapevtskega para?

I: Uporabljamo pripomočke, na primer elastične trakove, kroge(A) kar je teh terapevtskih stvari. Potem imamo kocko(A), ki jo prinese vodnica. Drugače pa aktivnosti skušamo vključiti gibalne aktivnosti prov za roke in trup(A), tu je največ poudarkov. Saj so večinoma časa sedeči, na vozičkih, stolih. Tako, da noge nimajo velikega pomena, se pa vključujejo gibi trupa.

M: Ste razmišljali še o kakšni drugi živali?

I: Ne, ker tud ne vem koliko je to dostopno, da bi še kakšno drugo žival vključili zraven. Za enkrat nam kuža čisto zadostuje(P).

M: Vidite, da so kje možni napredki, bi radi še kaj nadgradili?

I: Ja, stanovalci bi radi, da bi prišli večkrat(P). Za nas pa pomeni, da moramo potem kakšno drugo stvar oziroma dejavnost odpovedati, ker pride tudi do preobremenjenosti osebja. Zaenkrat toliko uspemo, če se pa stvari spremenijo pa lahko dodamo kot možnost(P). Kadrovska pokritost je slabša od potreb, kot jih imajo stanovalci. To je pa potem že drug problem ane. Na področju oskrbe starih je to že dolgo pereča tema tako, da bodo mogoče nekaj spremeniti.

M: Mislite, da bi lahko te potrebe zadovoljevali še na kakšen drug način kot z živaljo?

I: Pa ne vem, če bi recimo plišaste živali lahko nadomestile živa bitja. Na varovanem oddelku imajo plišaste igrače, ampak težko vam povem kakšna je razlika. Mogoče se da nadomestiti to na primer z igračami pri tistih, ki se bojijo živali. Obstaja nekaj stanovalcev, ki ne marajo stika s kužkom pa bi mogoče tako dobili tisti občutek po mehki.

9.3 Priloga 3: Intervju 3

Datum: 11.4.2019

M-Jaz

I-intervjuvanka

M: Koliko časa že sodelujete z Ireno?

I: Z Ireno sodelujemo, mislim, da že kar tri leta(D).

M: Kako se je pa vse skupaj začelo, zakaj ste se odločili za izvajanje terapij in aktivnosti z živalmi?

I: Pravzaprav v domu, kjer sem bila prej, smo tudi imeli terapijo s pomočjo kužka. Sicer z enim drugim društvom, Daj Pet. Tukaj pa, ko smo te aktivnosti načrtovali, kaj sploh bi, katere aktivnosti jim bi ile všeč, bolj zanimive. Niti ne vem točno, kako smo prišli v kontakt, mislim pa, da je naša ekonomka se poznala z njo in jo je vprašala. Jaz sem že prje videla, kakšen je odziv stanovalcev in ja, je zelo dobrodošla.

M: Kakšen pa je bil vaš prvi vtis dela?

I: Prav to me je pritegnilo, ker sem videla koliko veselja naredi stanovalcem kužek(V). Tudi to mi je zelo všeč, ker je kuža velik. Prej sem imela izkušnjo z manjšim psom, ampak vidm, da je bolj primeren velik pes, ker je lažje. Prej, ko so imeli manjšega smo imeli mizico, da je lahko šel gor in so ga stanovalci lahko pobožali, če se niso bali je lahko šel tudi v naročje. Ampak tukaj je pa boljše, če lahko pes stoji, ga stanovalec lahko boža čisto v eni taki normalni drži. Če zmore je fajn, če se lahko skloni dol in ga še nižje boža. Več možnosti je tako, več položajev pri stanovalcih in tako.

M: Aktivnosti izvajate na dveh oddelkih, če se ne motim, lahko opišete razlike med njima?

I: Ubistvu so razlike v tem, glede na to, kakšna populacija je na dementnem oddelku(O). Zdej trenutno so ljudje dokaj fizično vredni, na tistem oddelku je potem tudi zelo zanimivo delati. Včasih je mal problem, da nimajo toliko pozornosti, da bi lahko sledili in mal odhajajo pa mal prihajajo. Potem včasih so kakšna navodila mal problem, preden vsi stanovalci razumejo navodila, pa prvi potem že pozabijo. Tako, da malo več je tukaj treba pozornosti usmerit pa tudi malo aktivnosti prilagodit. Drugače pa ni neke posebne razlike. Na tem, ostalem oddelku no (O), so pa fizično mal slabši. Imajo več teh ovir, ampak ja, ravno v tem je poanta, da poskušajo naredit kakšen gib narest, ki ga drugač ne bi mogl oziroma mislijo, da ga ne bi mogl, pa jih pes vzpodbudi, motivira(U).

M: Opažate mogoče kakšno razliko med uporabniki, ko delate delovno terapijo in aktivnostjo s pomočjo psa?

I: Zdej, to bi morala prov meriti ane. Merla do zdej nisem. Se pa na splošno, predvsem pri tej gospe, ki ne more govorit. V sklopu vseh aktivnosti, terapij pa s pomočjo kužka, se ji je tudi roka bistveno bolj sprostila, nima več toliko oprijemalnega refleksa(U), kot ga je imela. Jaz mislim, da

je vsaka taka stvar en delček v mozaiku, da nekaj doda. Seveda, se vidi, ona ima zelo rada kužka in takrat, če je vesela se ji tonus sprosti drugače(U), kot če je na primer pri terapiji, delovni. Tam ji jaz sproščam to, lopatice sproščam, pes pa naredi nekaj takega, kar terapevt ne more. Vpliva na eno drugo sfero v možganih. In mislim, da je tudi tukaj en velika dodana vrednost. Nekaj več, kar brez kužka ne moreš narediti.

M: Kakšne potrebe bi rekli, da zadovoljujejo stanovalci, ko pride kuža na obisk?

I: Potrebe, predvsem pri stanovalcih, ki so imeli prej doma kužke(U), jaz mislim, da pridobijo, malo se spomnijo, kako je bilo, pa tisti manjko, ki ga imajo sedaj nadomestijo(U). Ali pa vsaj se jim za tisto urico približa žival, tist odnos, ki so ga oni imeli z živalmi(U), s svojimi kužki doma. Mislim, da je kar velika večina teh ljudi, ki pridejo na to terapijo s kužkom, da so imeli tudi prej doma ali pa jih imajo še.

M: Opažate v teh treh letih pri delu s kužkom kakšne spremembe pri stanovalcih?

I: To je zelo odvisno od vsakega posameznika. Eni se navežejo, drugi spet ne tako. To so tudi v različnih stanjih in kognitivno, karakterni različni ljudje. Ja, za ene imam občutek, da so se kar zelo navezali. Tudi vidim, da zelo težko čakajo. Eni so pa veseli takrat, ko pride(U), vmes pa niti ne pogrešajo toliko, niti ne sprašujejo. Ko pa pridejo pa gredo z veseljem in se imajo tisto urco fajn. Za vsak obisk se sami odločijo. Tisti, ki so zainteresirani imajo podpisane izjave, katerega tudi društvo želi, da je obisk na lastno odgovornost. Tisti, ki so želeli imajo podpisano, potem pa mi en dan prej jih obvestimo, da jutri pride kužek, da računajo na to. Potem pa še tisti dan, imamo brž po telovadbi to terapijo ane, tako da jih še tem obvestimo in se nam pridružijo tisti, ki si želijo.

M: Se vam je mogoče kakšen dogodek še posebej vtisnil v spomin?

I: Ja mogoče prav pri tej gospe, ki ima amputirano nogo. Ona je bila na začetku kar precej prizadeta, predvsem zaradi videza. Niti nimam toliko občutka, da zaradi drugih stvari, ampak njej je videz zelo pomemben. Tudi vedno je urejena, frizuro, obleka, vedno je imela lepe čevlje. Sedaj pa, je brez ene noge vizualno drugačna ane in sem imela občutek, da je bila ta skupinca, ta aktivnost s pomočjo kužka, prva stvar, ko je šla ven iz sobe. Ja taprve parkrat, trikrat, mislim, da je šla samo na to terapijo s kužkom(PD). Potem pa je nekak premagala ta strah (U) oziroma je bila ta želja, da gre iz sobe, kljub vsemu večja, kot tisto, kaj bo kdo rekel. Oziroma kako ona zgleda, mogoče niti ne toliko to kaj bo kdo rekel ampak kako ona zdej zgleda, vizualno brez ene noge. Ja, je bila kar ta vzpodbuda. Zdej zanimiv bi pa bilo, če kuža ne bi prišel, koliko časa bi rabila, da bi prišla v skupino z ljudmi, katero koli drugo. Je res, da je spremenjena podoba, tako da vsakič, ko jo eden prvič vidi to opazi in je lahko tud to nek razlog za umik ja.

M: Vodstvo podpira te aktivnosti?

I: Ja ja. Ni bilo nobenih težav, zelo podpirajo. So zelo odprti za vse take stvari. Tudi za vse kar predlagamo. Za kužka na primer, smo imeli že prej dobre izkušnje. Tud za drug stvari, nikoli ne veš kako bo s strani ljudi sprejeto. Ali bo dobro, lahko da uspe, lahko da ne uspe. Ampak vodstvo zmeraj podpira.

M: Vidite pri teh aktivnostih s kužkom, ki se izvajajo pri vas kakšne napredke?

I: To pa verjetno bi mogla al še kje kaj videti, da bi dobila še kakšno dodatno idejo. Mogoče kakšna izobraževanja(P). Tako, da dobi človek navdih še iz kakšne druge strani. Včasih je tako, da če si

sam iz svoje stroke, tukaj sem na primer samo jaz iz delovne terapije, mogoče niti ne vidiš kaj bi še lahko. Tako da ja, lahko mogoče izmenjava ali izobraževanje(P).

M: Ste razmišljali o kakšni drugi živali?

I: Se mi zdi, da je kužek kar ena taka stvar, ki največ da ljudem. Ja, smo se že menili, da bi mogoče imeli ribice, da bi pomagale pri sproščanju, vsaj na varovanem oddelku. Ali pa mucka, ampak mislim, da je od psa še najboljši odziv.

M: Imajo stanovalci lahko hišne ljubljence?

I: Obiskovati jih lahko prihajajo(H). S tem, da predhodno podpišejo nek dogovor, da so tudi oni obveščeni o naših pravilih. Pride pa kar nekaj kužkov.

M: Ste mogoče v stiku s svojci in imate povratne informacije o tem, kaj si mislijo o teh aktivnostih z živaljo?

I: Ja, svojci na splošno zelo podpirajo to. Saj ste videli, tale hčerka, ki je prišla, še bolj čaka na tega kužka, pa ne ve kaj bi še kupila za njega, pa pride skoraj vedno ob koncu aktivnosti. Ja, tudi svojci podpirajo. Načeloma je pa večinoma tako, če je njihovim svojcem všeč se tudi oni strinjajo. Za osebe z demenco pa svojci potem podpišejo soglasje, da se strinjajo z udeležbo na aktivnostih. Tam je tudi fino, da imajo vsi podpisano. Razen trenutno dve ali tri osebe nimajo, ker ne marajo kužkov. Ostali pa mislim, da imajo vsi podpisan. Je fajn, ker včasih je kdo razpoložen, spet drugič ni in takrat, če ima podpisan, ga ni treba odvracati od kužka ampak je lažje, saj če želi se pridruži če ne pa ne. Saj je vseeno naša odgovornost, če je karkoli narobe ali če do česa pride. Tako ali tako se zmeraj sami odločijo ali bodo zraven ali ne. Včasih samo kakšen pride, pa mu ni, da bi bil zraven pri kužku ampak bi ga pa malo pobožal in gre mimo. Pa gre kasneje spet mimo, pa čuti samo takrat potrebo, da ga poboža, da mu da tačko in spet gre. In je čist fajn, da je tako ane.

M: Prej smo govorili o hišnih ljubljenceh, kakšno je pa vaše mnenje o tem, da bi jih imeli stanovalci v domu?

I: Ja tukaj je tako. Dokler je stanovalec sam sposoben skrbet za ljubljence potem jaz osebno ne bi imela nič proti. Je pa seveda tako, če je stanovalcu neka žival blizu, ni rečen, da je tudi sostanovalcu oziroma sosedu blizu. Potem seveda, če bi recimo v sobi imeli katero koli žival, včasih tudi pride iz sobe in tukaj je tolikšnem številu ljudi ustreči težko. Verjetno v veliki večini ne bi imeli nič proti, ampak sigurno bi se kdo našel, ki mu ne bi bilo všeč, da pes hodi pa istem hodniku, pa pušča dlako. Saj se tud od človeka las najde kje, ampak če bi bila dlaka od psa ali od mačka, mu pa lahko ne bi bilo všeč. Tako da ja, težko je zadovoljiti vsem. Je pa tako, tudi oni imajo pravico živeti tako, da ni živali, če pa jih ne prenese. V takih ustanovah bi kar znal bit problem. Ne vem, si ne predstavljam kako bi šlo(H).

M: Lahko opišete kakšne aktivnosti počnete s kužkom, kakšen je njihov namen?

I: So aktivnosti s pomočjo psa pa je terapija s pomočjo psa. Pri aktivnostih gre bolj za eno tako aktivnost, da na primer kužka počešajo, nahranijo, pocrkljajo, ga peljejo na sprehod(A). Kar se pa tiče terapije pa vključimo tam zraven recimo pri osebah, ki so po kapi, da vključimo takrat še roko zraven. Tukaj gre pa prov za terapijo, da to božanje(A), občutenje dlake sprosti(U), da pobožajo kužka(A) in dodatno sprosti roko(U). Tukaj gre po večini za aktivnosti s pomočjo kužka, kjer pri posameznikih damo še nekaj terapevtskega učinka zraven. V vsaki skupini, tisti stanovalci, ki jih

obiskujejo se tudi izven skupine potem bolj poznajo. Se mi zdi, da se tudi bolj z veseljem podružijo(U), imajo kakšno skupno točko oziroma spoznajo skupne točke(U). Imam občutek, da ko pride kuža kar malo pozabijo na te svoje težave, ki jih imajo, mogoče doma, s svojci, boleznimi(U)...In res takrat pridejo oni ven do izraza(U) in kuža.

M: Izvajate večinoma aktivnosti ali terapije?

I: Tako v skupini so večinoma kar aktivnosti ja. Terapija je s točno določenim namenom, torej pri stanovalcu izvajamo preko medijev, ki je v tem primeru kuža, s točno določenim namenom, da se roka sprosti ali pa pridobi večjo gibljivost roke(A), ko boža kužka, tako da ja. Če časovno gledamo je več aktivnosti kot terapije s pomočjo psa.

M: Vidite potrebo po individualnem delu z uporabnikom in živaljo?

I: Ja in ne. V domu je 154 ljudi in en sam delovni terapevt. V bistvu je treba nekako šofirat med vsemi potrebami. Če samo enemu posvetiš veliko časa, to pomeni, da vzameš nekaj časa ostalim, ki tudi potrebujejo. Na vsak način bi bilo smiselno izoblikovat skupine, ki imajo recimo iste potrebe (na primer po kapi, ki imajo težave s tonusom, uporabo roke). Tukaj mogoče še vidim nek smisel, zdej de bi pa z vsakim človek delal s pomočjo psa pa pomeni, da so samo ti skupaj z eno osebo, po 45 minut. To si pa zelo težko vzameš. Tudi tukaj, ko imamo individualne terapije, vedno gledamo tako, da je nekaj stanovalcem, ki lahko sami izvajajo terapijo in jaz samo nadzorujem in kontroliram, če so pravi gibi, če delajo prave stvari. Potem pa imam ponavadi ene tri, ki rabijo mojo asistenco vmes, ko nekdo počiva jaz z drugim delam in ko tisti počiva, jaz delam s tretjim. Tako čim bolj efektivno porabim ta čas, ker 154 ljudi, res da čist vsi ne potrebujejo terapije, je pa kar s strani zdravnice, na enkrat recimo od 35 do 40 napotnic. Kar pomeni individualno. Ni pa to vsak dan, rehabilitacija seveda je, zdravstveno vzdrževanje pa dvakrat do trikrat na teden. Ampak kljub vsemu pomeni, da na dan imaš vsaj 20 obravnav, individualnih. S tem, da sta vmes še dve skupinski telovadbi, raporti, prireditve, druge skupinske aktivnosti, pa s prostovoljci, vse nekaj koordiniramo. V bistvu se lahko predstavlja koliko časa lahko nekaj posvetiš enemu človeku, da to vse nekako pride skozi. V domovih je to v bistvu nekaj največja umetnost, toliko ljudi obravnavati enako, glede na njihove potrebe, da ni nihče zapostavljen, da od enega terapevta potegne maksimum kar lahko. Pri nas so teli normativi zelo stari. Recimo za delovnega terpevta pa tudi fizioterapevta je normativ približno, v grobem na 150 prebivalcev pripada en delovni terapevt in en fizioterapevt ampak teli normativi so še zelo zelo stari. Še s tistih časov, ko so v domove prihajali ljudje z bistveno boljšim zdravstvenim stanjem, z manj boleznimi, manj zdravstvenimi teževami. Veliko več je bilo nekega druženja, aktivno preživljanje prostega časa in ni bilo toliko potrebe po terapevtski obravnavi.

9.4 Priloga 4: Intervju 4

Datum: 24.1.2019

I – intervjuvanka

M – Jaz

M: Koliko časa sodelujete z Ireno in Serdom, torej koliko časa izvajate aktivnosti s pomočjo živali?

I: Irena je prišla pred petimi leti(D). Na začetku sem bila jaz bolj opazovalka in moralni podpornik terapije. Kasneje pa sem se tudi jaz navadila, s sodelavko iz fizioterapije sva skupaj vodile te aktivnosti, najprej jaz kot opazovalec. Pomagala sm ji usmerjat in zbirati ideje s strani stanovalcev, koga vključiti, kje oblikovati skupino, zbirali sva ideje o različnih aktivnostih. Potem pa, ko je sodelavka odšla, sem sama videla, da je tu toliko enih pozitivnih stvari, s strani stanovalcev, da mi je bilo škoda, da to prekinemo. Potem pa sem tudi sama ugriznila v to jabolko.

M: Kakšne učinke pa ste opazili?

I: V splošnem sem bila jaz zraven, ko smo delali s stanovalci z demenco. Tako da, najbolj fajn mi je to, da stanovalec zleze ven iz tistega svojega sveta (U) in ga potem z enim motivom spraviš spet v življenje(U). S tem mislim, da ti kaj pove, da reagira na dogajanje, da se nasmeje(U). Pes je eden zelo dobrih motivatorjev, če ima stanovalec psa rad. To je bila ena prvih stvari, ko sva začele delati, da si vsakega stanovalca vprašal, če ima rad psa. Vsak tega tudi ni mogel povedati tako, da smo spraševali tudi svoje. V nekaterih primerih pa tudi, se spomnem na začetku, da je sodelavka delala skupaj s terapevtskim psom, jaz sem pa bila zadaj za stanovalcem in sem skušala začutiti ali mu ustreza prisotnost psa ali ne. To je bila potem osnova, če ga vključimo v to delovno skupino. Pes je kot motivator, da ga aktiviraš, potegneš ga ven iz sveta. Saj si videla danes, govor, celi stavki, ki jih drugače ne dobiš(U).

M: Opažate mogoče kakšno razliko med stanovalci, ki so imeli že doma svoje hišne ljubljence in tisti, ki jih niso?

I: Sigurno, tistemu, ki ni imel živali mu to ne pomeni toliko, ker verjetno je z vzrokom ni imel(U) ane. Kdor je imel psa definitivno rad pride.

M: Ste imeli mogoče primer, ko je kdo premagal strah pred psi?

I: Razen mene (smeh). Toliko biografije ne poznam od stanovalcev. Bi pa rekla, da je pri demenčnih, pri starejših po moje tisto, ko imaš v sebi, da mislim, da ni pametno spreminjati. Tisto, kar so oni skozi življenje dosegli, moramo mi ugotoviti, kaj jim je bilo oziroma je fajn in na osnovi tega to nadaljevati. Nekaj na novo, kar se tiče oseb z demenco, ni nekaj dobrega, da ga spraviš v stisko. Da nadaljuješ stvar, ki jo ima rad, ki jo pozna. Mislim, da je to osnova pri demenčnih. Drugače pa je, če delaš s stanovalci po kapi ali pa za to mobilnosti, on ti bo pa sam povedal, ali ima rad ali ne. Ali si to želi ali ne, ker osnova je, da si želi delati s psom, v nasprotnem primeru je več škode kot koristi. Tam pa je seveda drug motiv. On sam pove in delaš točno tiste vaje, fizične vaje(A), ki jih človek rabi za motoriko, senzoriko, da je obseg giba večji, prenos čez sredino(U), te stvari, ki jih terapevti hočemo, da se jih doseže. Tako, da sta to dve zelo različni zgodbi in jaz sem se specializirala bolj v to z demenčnimi. Se pravi: počutje, motivacijo, spraviti jih iz njihovega

lezenja v samega (U) vase – ven, to mi je glavni motiv. Na primer, danes me je uporabnik N me je zelo presenetu, ker kakor je on prišel pa do sedaj, in ne samo potem pri teh urah. Tudi zjutraj imamo ene vaje, ki jih on ne dela, vsaj na začetku, jih par mesecev ni delal. Je pa ponavljal, ko sem jaz govorila, po besedah. Danes je, kot si videla ogromno govoril, ogromno(U).

M: Ja v bistvu je kar zažarel.

I: Ja, točno to. On ima rad psa, vemo, da je ga je imel tudi prej doma psa, ker je prišel tale kuža tudi na obisk poleti. Ampak na začetku si videla, da se je stresel, ko je videl Išo (*psa*), se je ustrašil. Danes ni bilo nič, je sledil(U), danes me je res presenetil.

M: Imate mogoče kakšne primere, situacije, ki so se vam še posebej vtisnile v spomin?

I: Joj bi se morala sedaj posebej spomniti. No na primer, uporabnica F je en poseben primer(PD) ane. Ona ubistvu razen fizioterapije se ne vključuje nikamor(PD). Delovna terapija imamo razpon aktivnosti res veliko, ampak ona je rada sama, v svoji sobi, se ne družijo s stanovalci. To je ubistvu edina stvar, da ona pride v skupino(PD).

M: Aha, ker moj vtis na teh parih srečanjih je bil, da je gospa zelo družabna.

I: Ne ne. Se pravi socializacija(U), ogromno. To po mojem še ona ne ve, da je s tem ona v skupini, pa da ima družbo in se fino počuti v skupini (PD, U). Ker drugače res nikamor ne pride, je svoja svoja. In evo, tukaj imamo motivatorja psa za socializirat se in priti iz svoje sobe ven ter priti iz tistega svojega sveta(U). Ona se zna tud pokregat na nekoga, pa ji gre kdo na živce, pa se skregajo ko grejo v dvigalo, ker je gužva v dvigalu, drugače je zelo nepotrpežljiva, zelo netolerantna. Tukaj je pa zelo tolerantna, ane?

M: Ja v skupini je videti popolna druga situacija.

I: Čist neki družga ja. Tako, da imamo tudi to. Ona je imela kap in če bi hoteli, da res izboljša funkcijo roke, bi mogli to delati individualno, samo z njo. To pa najmanj enkrat na teden, da bi funkcija roka napredovala. Tu pa potem so možnosti ali ne. Da razmislim ali je še kakšen primer...

M: Lahko pa poveste kakšne aktivnosti izvajate v skupinah, pa se mogoče potem vrneva ne to, če vam pride kaj na misel. Kako načrtujete te aktivnosti?

I: Men je osnova, kot sem že govorila, da smo v enmu prostoru, kjer je mir. To se točno ve, da če pride nekdo noter pozornost pade pri dementnih osebah. Sodelavci so se naučili, da ko imamo terapijo ne hodijo vmes notri. To mi je pomembno, da prostor že prej pripravimo, da je mir. Skupina ne sme biti prevelika, to smo ugotovili že na začetku. Se pravi prostor pripraviti, skupino in prostor pripraviti ter sodelavce, da ne uletavajo. Tudi stanovalcem je treba povedati, da pride kuža na obisk v službo, da je tudi on lahko zmatran. To je meni ogromno pomenilo, ko smo začeli, da ima tud on svoj čas, je zmatran, ga je treba poslušati, pa spremljati, kdaj se umakne. Pri izbiri skupine stanovalcev pa se pravi je odvisno kot smo že rekli, kdo ga ima rad, mal je mi je motiv, da bo aktivno sodeloval. Sedaj, če kdo zaspi vmes ni fajn ampak včasih je pa tudi zelo dobro, ko nekdo cel dan dremlje, pa ga potem kuža zbudi(U). Tudi to so že bili primeri. To se spomnem zgoraj z oddelkov, ker če ga pripelješ spodaj, ga že s temu aktiviraš(U), ko ga pripelješ. Tud to mi je ja. Najprej spi, spi, spi; potem pa pride kuža, pa se zbudi, odpre oči, sodeluje(U). To je meni že veliko. To, da govorijo. Uporabnica H na primer. Ona zelo malo govori. To je že vodnica psa ugotovila, da uporabnica H to potrebuje. Tako ona zastavi taka vprašanja, ki jih drugače nima

priložnosti vprašati(U). Se potruži. Takrat si tudi mi več časa vzamemo zanjo(U). Čeprav jaz si ga vzamem tudi pri raznih drugih aktivnostih, ker vem da to potrebuje. Ampak tukaj bo pa tudi ona razmišljala druge stvari in se potrudila, da nekaj vpraša(U). Drugače, sedi v svojem kotu sama in ji je fajn. Tukaj pa se bo malo potrudila, pokazala zanimanje, nekaj vprašala. Če bomo mi slišal...

M: Ponavadi ja je največja težava, ker se vsem preveč mudi.

I: Ja ja, če jo bomo mi slišal bo ona sestavila v sebi vprašanje in ga povedala. To meni tudi zelo veliko pomeni.

M: Imate mogoče izkušnje pogovora s svojci, tudi oni zaznavajo spremembe teh terapij in aktivnosti s psom?

I: To bi težko rekla, ker nimam stikov s svojci. Vem pa, da jim je fajn. Tako, ko kakšen pride zraven. Se spomnem, da je prišla ena gospa. Ne vem, a si bila zraven takrat?

M: Ne, mislim, da me ni bilo.

I: No, tale gospa je prišla k nam, se preselila. In prvi dan je bil tukaj tudi terapevtski kuža. Prišel je tudi svojec, sin, in je bil čist navdušen, da ne bo mama samo prišla in se dolgočasila; da je mama vesela. To je tudi za svojca ogromno, da vidijo, da se tukaj ne počutijo slabo, da bo tudi v novem okolju veselje. To so velike stvari. To je taka svetla točka. Aha, ko bo prišel pes bo vesela. Super. Seveda, ne bo vsak dan to., ampak, ko nekaj bo, bo tud zanjo nekaj kar ji bo polepšal dan. To ni zdej sm za tole urco polepšan dan, ko pride pes na obisk. Dan je polepšan tri dni prej, al pa že en mesec prej, ko v Klasu (*domski časopis*) preberejo kdaj bo. Pa par dni do pol naslednjič. Isho imamo skoz v glavah. Ni to tista urca, ampak je zmeraj, se neki odpre na novo. Nekaj čakaš (U). V osnovi pa je v življenju, da nekaj čakaš, ne pa samo da poješ pa greš spat, pa poješ pa spat.

M: Se prekine ta rutina...

I: Ja.

M: Kako pa sama institucija sprejema aktivnosti s psom?

I: Direktor mora podpirati zadevo, že samo s finančnega vidika. Podpora direktorja je bila že od začetka velika. Tudi, ko sem se jaz zmenila, da nismo imeli le enkrat na mesec ampak dvakrat, ni bilo problema. Zaposleni tudi, kot vidiš, če bi lahko bi vsi priletel na uro. Tako da, ko smo štartale, smo me štartale s predavanji za zaposlene, kot prvo. Midve s takrat zaposleno fizioterapevto sva prišle z izobraževanja pri društvu Ambasadorjev nasmeha, sva midve dojele, da se prepletata dve zgodbi. Ena terapevt in stanovalec in ena pes ter njegov vodnik. V tem izobraževanju za zaposlene pa sva zavzele vse to, da je pes v službi, da potrebuje svoj mir, da je majhna skupina, točno določeni posameznik, ki imajo željo po temu. Je potrebna selekcija. Bi bilo pa fajn, če bi imeli vsak teden na enmu oddelku, ampak to že zaradi drugih stvari ne gre. Jaz sem bila enkrat pri Ambasadorjih na enodnevnem izobraževanju, fizioterapevtka pa mislim, da k drugem društvu – Tačke. Drugače pa smo mi kot delovni terapevti imeli v sklopu naših izobraževanj, kot je na primer kongres ali seminar, so bile ene trikrat terapije s psom. Potem pa se ubistvu smisel terapije, ki je mi hočemo od stanovalca se ponavlja. Samo enkrat je pes motivator (U), enkrat so rožice, enkrat je knjiga, itd. Različne stvari. Osnove delovne terapije imamo, potem pa so na seminarjih predstavili še primere. Velik je bilo individualnega dela, cilji, vse to. Eno osnovo imam tako tudi prek teh delovno-terapevtskih seminarjev.

M: Kaj je bil vaš prvi povod, da ste vključili živali v vaše delo, v dom?

I: Želja je bila sigurno stara vsaj 20, 25 let. Ko so se te terapije začele. Mi smo bili eni od domov, ki je hotel vse kar se je začel tudi imet. Prejšni direktor je vse to podpiral. Z njemu sva bila zelo na vezi. Že zelo dolgo nazaj vsaj 20 let, so prišli s psi iz nekega kranjskega društva, ampak takrat nisem jaz to prevzela, prav zaradi tega strahu pred psimi. Vem, da si prišli enkrat policijski psi se predstaviti, potem reševalni psi. Potem je prišla pa fizioterapevtka in sva se res fajn ujele, a sva skupaj to začele. Sodeloval smo tud s tačkami. Enkrat smo stanovalce peljali na sprehod, ko sem jaz rabila ogromno prostovoljcev, ker vsak rabi enega, da ga pelje. Ko organiziramo tole dvakrat na leto v Naklem, pridejo vsi iz društva, kolikor jih le lahko. Pride tudi po sedem, osem prostovoljcev s svojimi kužki. Vsak prostovoljec je z enim stanovalcem in gredo skupaj na sprehod, kavo, druženje. Tako, da imam jaz spremstvo, stanovalci imajo psa pa spremstvo. Tako, da je fajn. Neformalno druženje (U), povezano s tem. Vsi radi pridejo, so že kar ekipa, tisti, ki pridejo.

M: Kakšna pa je zgodba Srečkota, domskega mačka, ki živi pri vas?

I: So zanimive zgodbe ja. Te živali v domovih, fajn je imet žival v domu (H), ampak medicinska stroka ima pa svoje zahteve. Pa so razne bolezni, čistoča. Tako, da je bila to kr zanimiva borba med tistim, da vemo da stanovalci so tu doma, živijo tukaj in doma jih je večina imela eno žival (H). Direktorica je bila zelo za to. Takrat sva bile midve glavne da ja. Zmeraj pa je bil nek klik od medicinskih sester. Ampak potem se je direktorica odločila, da imamo. Glede Srečkota pa je čisti slučaj zakaj prav on. No, ta Srečko je prišel pred vhod gradu in tam notr ni hotel nikamor. Tak majhen, drobčkan je bil, v momentu je dobil podporo od zaposlenih, stanovalcev. V momentu je bil on hišni ljubljencek. Samo zdej, ali tega hišnega ljubljenceka imet ali ga spodit ven, da bo z drugimi mački okrog ali ga naredit za hišnega muca. Torej ga peljat pregledat, cepit, tako da sva ga midve z direktorico potem, ko so tudi medicinske sestre pokimale da je v redu.. imajo seveda svoje pomisleke. Sej po eni stran je logika. Je logika, ker si pač odgovoren, če bi se pojavila ena bolezen pri stanovalcih, zaradi mačka si odgovoren. Tako, da ja, midve z direktorice sva ga potem, ko smo se dogovoril na strokovnem posvetu, da je to hišni muc, da ga imamo, da ga nastanemo tam dol. Midve z direktorico sva ga popokale v škatlo pa smo šli h veterinarju, pa ga tam pregledal, cepil. Potem sva šle še v trgovino kupit posteljico, kočo, hrano, zvonček in vse. Pol pa smo ga nastanili tam dol in ja, treba je bilo tudi pri stanovalcih preverit ali je prav, da je ta muca dol ali ne. Ker tudi niso vsi stanovalci za to, tudi to smo se dogovarjali. Pa je bilo en dan prav, pa drug dan ni bilo prav. Pa je po mizah skakal in ni bilo ok tistim, ki jim je bilo prejšnji dan v redu, da je Srečko naš. Ja, je bilo zanimivo. Pa je enkrat zbolel in ga je direktorica peljala dol. Nekoga je potem potrebno določiti, da bo skrbel za hrano, pa jih preveč skrbi in skoz je, tako da ni enostavno imeti žival ane. Tako kot rože, ker so preveč zalite, gnijejo, ker jih vedno nekdo zaliva. Tu pri mačku je pa revček, bošček je lačen. Tako, da imamo en sistem, malo zaposleni kupujejo hrano, malo mi kupujemo.

M: Opažate spremembe pri stanovalci zaradi navzočnosti Srečkota?

I: Jaja ima. Tudi ime Srečko so dali stanovalci. Srečko, ker je prišel k nam in smo ga rešil, na tak način, pa smo hotel drug ime dat, ampak ne ne, ta se je prilepil. Ja njihov je, tudi zjutraj, ko hodim jaz dol na telovadbo, je on zraven in se usede na sredino pa gleda kako telovadimo. Telovadbo tudi prekinemo pa ga mal pobožamo, čeprav sedaj se ne pusti več toliko. Samo pride, pa če mu ustreza se pusti pobožat, če pa ne pa tudi stanovalci vedo in ga pustijo pri miru. Velikokrat je dol na radiatorju, pa mu odpremo okno, če je zunaj, ker ga zebe, tudi to zaznajo (U). Tale oddelek dol ja, kjer ni velik stanovalcev ane, so ga sprejel. To je tam od sedem do osem stanovalcev. Če pa je to

dvajset se pa sigurno en najde, ki mu ne bi bilo prav. Tudi te so kdaj hude, ko po mizah skače. Pa sm rekla nej ga naučijo, naj mu povedo kaj lahko in kaj ne. Pač ga je treba vzgojit. Ja Srečko je kot del življenja tam dol, sploh, ko je bil majhen. Zdej je notr pa ni notr, velik je tud zunaj. Ja in se tudi pogovarjajo veliko od njega, »Pa kje je Srečko, pa danes ga še ni...«. Tako da, je spet en motivator, da se ne pogovarjaš samo od vremena. Je je, so živali tiste da, kot sm rekla, da sploh spregovorijo, da nekdo kaj vpraša, da pride oseba iz svojega sveta, da se socializira(U). Ta občutek, to je pa naše, smo ena skupina in imamo enga našga člana še (U).

M: Ste razmišljala še o kakšno drugi živali?

I: Mi smo imeli ribe (H), z njimi smo začeli že trideset let nazaj. Tako, da je tukaj akvarij in dol v gradu je bil. Akvarij je tukaj skoz, hišnik skrbi za njega in je tudi že drugi ali tretji(H). RIBE so od zmeraj tukaj. Potem pa imamo srečo, da imamo hišnika, ki vzreja kanarčke. Po celi hiši smo imeli kanarčke(H), ampak je potem prišla ena bolezen in zdej trenutno jih ni. Imeli smo tudi enega podarjenega papagaja(H), ki je pa bil res, res zelo glasen. Ob petih popoldne, ko so bila na televiziji poročila, je on začel vreščat in tisto je bilo res hudo. Tako ga je ena zaposlena vzela domov. To je to. Je pa tako, da more nekdo potem skrbet za njih (H). Za ribe je tako, da ponavadi navadimo kakšnega stanovalca. Spet more bit eden, ki jih hrani. To je potem tudi ena obveza, ki jim je fajn, more bit pa taprav stanovalc, da mu ni obremenitev in da ima eno mero. Ker tukaj vem, da smo imel tiste ribe prav zaklenjene. Ravno iz tega razloga, ker je vsak nasul mal hrane, da ne bo revca lačna. Imeli smo pa tudi veverco ja. En stanovalec jo je imel. Ubistvu ji je sam ujel. Tako, da ta stanovalec je takrat tudi za ptiče, za ribe in za vse skrbel, se je čutil, da to potrebuje. Ampak se nam je smilila, pa smo ga potem prosili, da jo spusti.

M: Potem so domače živali dovoljene v domu?

I: Ja ja. Jaz sem tukaj 35 let in se spomnem, da na začetku, ko sem prišla je bila tukaj v enoposteljni sobi ena gospa. Pogoj seveda je, da je najverjetneje enoposteljna soba ali pa, da se v dvoposteljni oba strinjata glede bivanja živali (H). No ta gospa je imela svojega siamskega mucka in če je želja, to ni ovira ane. Je pa seveda spet pogoj, da je zdravstveno pregledan(H). Trenutno nihče od stanovalcev nima živali. Pridejo pa kakšni njihovi na obisk. Vem, da nekaj časa ni bilo dovoljen, ampak mislim, da sedaj ni napisov. To je čisto odvisno od zdravstva – sociala. Ali smo bolnica al dom. To je čisto odvisno kako mi to naredimo, ki smo tukaj, kdo je močnejši tisti moment. RIBE so same po sebi umevne, tud za kanarčke. Tu so bile edino čistilke malo hude. No, tako da, če kdo pripelje žival s seboj je fajn, da je enoposteljna soba. Tist muc vem, da je bil vedno v sobi, nikoli ni šel ven. Tudi, ko sem jaz prišla v sobo, se še dobro spomnim, da sem ga komaj kdaj videla. Bal se je ljudi. Tud za žival je to sprememba. V času, ko je šla gospa na kosilo, se je on zmeraj skrtil v kot in ga ni bilo ven dokler ni prišla nazaj. Je bil tak prestrašen muc, da smo tudi mi mogli bit pozorni na to, da ga nismo prestrašili, da je bilo normalno, da se je umaknil. Tud žival potrebuje svoj mir. Načeloma je mir, če so pogoji.

M: Super slišati, ker ponavadi nastanejo problemi zaradi higienskih zadržkov.

I: Ja, meni so na mestu stanovalci in potrebno je vedeti, da smo tukaj doma, da je to dom. Jaz sem že toliko časa tukaj, da kdaj pomagam te medicinske stvari malo - ne tako panično pogledat. Je pa sigurno treba te stvari urediti, da je žival pregledana.

I: Človeka moraš videti celostno, to nas tudi na delovni terapiji učijo in živali so en del tega, da ti nrdijo en veselje, da so motivator(U). Ti pa moraš potem ugotovit komu je to fajn. Če ti pove to, je

super, če ne pa moraš ti ugotoviti, malo potipat. Pri nas načeloma imamo podporo tukaj. Je pa prav, da se skupaj usedemo in podebatiramo in sklenemo kompromise. Jaz kombiniram terapijo in aktivnosti pri teh skupinah, nekaj terapije sigurno je. Plus druženje(U), miks enih stvari. Pa če si terapevt sigurno te terapevtske stvari vključis zraven. Terapija sama je že, če samo pes pride. Vsak vidi svoje ane, ti vidiš s svojega področja, jaz s svojega. Vidijo se napredki, spremembe. Govorijo, sedijo, so skoncentrirani, sodelujejo v pogovorih(U). Kot zadnjič, ko je uporabnica H, ki drugače naredi ene par korakov tja pa nazaj. Takrat je kar šla, smo skoraj prišli do Preddvora(U) ane. To je tud en primer. To je tud odgovornost(U) za njih – Psa peljem na sprehod, to je delo, ni kar tako, zdej so pa men psa zaupali(U). Veš kaj to pomeni človeku, ko nima več nobene odgovornosti, ko so mu vse vzeli – kuhanje, skrb za otroke in vse. Zdej pa mu je končno nekdo eno nalogo dal in mi zaupa.

9.5 Priloga 5: Intervju 5

Datum: 27.3.2019

M – jaz

I –intervjuvanka

M: Koliko časa že sodelujete z Ireno in Isho?

I: Slabi dve leti(D), jaz sem tukaj v službi slabi dve leti tako, da sem se tukaj v domu šele srečala s to terapijo. Prej sem že vedela, da to obstaja, predvsem za otroke, da bi si pa prav tako od blizu to pogledala pa je bilo tukaj.

M: So prihajali pa že prej v dom?

I: Ja to pa ja, ne vem pa točno zakaj so se za to prav odločili. Težko rečem. Jaz, ko sem tu začela delati je to že bilo in sem samo padla noter. Kolegica mi je razložila, da pride in kako to zgleda, prav posebnega izobraževanja pa ni bilo.

M: Opažate v teh dveh letih kakšne spremembe pri uporabnikih?

I: Se mi zdi, da bi to tako dolgotrajno trajal mogoče ne(U). Za tisti dan pa se mi zdi, da je učinek, gospe se mi zdi, da so tako bolj pomirjene(U), sploh tiste, ki so imele že doma kužke. Gospa A reče potem včasih: »Ja, Tačka« to je njihov domači kuža, ker drugače je že zelo zgubljena ane. Prepozna, tudi kasneje čez dan, če jo vprašamo, če je bila Tačka na obisku se nasmeje in reče, da ja. Tako, imam občutek, da se je spomnila, mogoče ji tudi kakšen spomin pride(U). Ne zdi se mi, da je nekaj trajno, ampak za tisti čas jim pa vendarle nekaj da(U).

M: Kako pogosto pa imate aktivnosti?

I: Enkrat na dva tedna, tako smo imeli že prej no, sedaj se je pa še druga skupina preselila dol, tako da je vsakič v istem prostoru. Vsaka skupina pa je deležne tega na vsake 14 dni, torej je terapevtski par tu enkrat na teden.

M: Kako bi opisali vašo skupino, uporabnike, ki so v tej enoti?

I: Tu so gospe z demenco(O). Zgoraj pa je navadni oddelek(O). Se mi zdi, da bolj, ko demenca napreduje bolj je to čutenje(U). Tiste gospe, ki še niso v tako napredni fazi demence se da še delati neko bolj intelektualno delo. Včasih pride terapevtka pa rešujemo kakšne uganke, rade se pogovarjajo, govorijo o svoji preteklosti, tako obnavljajo stvari, kje so bile v službi, kaj vse je še bilo takrat v okolici. Tiste, ki pa so že zelo naprej z demenco, so že bolj pozabljive, tam gre pa bolj za čutenje, da se počutijo varne. Se mi zdi, da te prepoznajo po glasu, potem ko si že nekaj časa tukaj. To mi je tudi zanimivo, da včasih, ko pridejo sorodniki pa jih vprašajo, če gredo malo ven, na sprehod, se pogosto zgodi, da gospa potem pogleda kakšno iz med nas, kot da išče odobritev, da lahko gre. Mi vsak dan z njimi, in smo jim bližje. Rade imajo bližino, da jim izkažeš toplino, jih pobožaj, se primemo za roke. Drugače jih velikokrat nekaj skrbi, da se je komu kaj zgodilo. En dan sem prišla ob pol sedmih zjutraj v službo in ena gospa je bila že pokonci od šeste ure. Vprašala sem jo zakaj je že tako zgodaj pokonci pa je rekla, da ne more spat, da jo kr naprej nekaj skrbi. Tu se mi

zdi pomemben ta osebni stik, da jih pobožaš in rečeš, da bo vse v redu, naj ne skrbijo, da bodo oni poskrbel.

M: Prepoznajo Isha in Ireno?

I: Ja ja. Nekateri ja. Prepoznajo, recimo nekatere gospe z že zelo napredujočo demenco ne ane. Ostale pa ja, recimo gospa B mogoče ne ve ravno po imenih ampak reče gospa s kužkom. Imena si sedaj že zelo težko zapomnejo, ena tretjina skupine pa jih prepozna. Kužka sploh prepoznajo, potem osebe, ki pridejo zraven pa bolj tako...

M: Kakšne aktivnosti pa izvajate?

I: Najprej ko prideta jih Isha pozdravi(A), vsaka posebej jo poboža(A), da pride do tega medsebojnega stika(U). Potem se gremo razne igre(A), na primer metanje kocke(A), kjer morajo prešteti koliko so vrgli, in za vsako številko so na karticah napisana navodila. Na primer, peljejo psa na sprehod, psa pobožajo, mu dajo priboljšek, mu ukažejo naj da tačko, zapojejo pesmico, ipd(A). Pojejo zelo rade. Na začetku nekatere morda težko pripraviš za aktivnosti, saj kdaj niso pri volji. Gospe, ki niso še tako dementne imajo dneve, ko niso tako družabne in nočejo h kužku. Takrat jih malo pustiš, ne sprašuješ več, potem pa ko se začne, jih posedemo v krog in se kar uživi(U), rade sodelujejo, ga božajo. Tudi to s tortico(A) se jim zdi zanimivo, ko kuža voha kje je piškot in zna ugotovit, jih najde.

M: K čemu mislite, da pripomorejo te aktivnosti?

I: Jaz mislim, da mal mogoče obujajo spomine, si bistrijo spomin(U). Ali pa to pristnost(U), saj tukaj se pogovarjaš z njimi, jih pobožaš, ampak mogoče nekateri tega ne dobijo zadosti. Tako, da je fajn, ko lahko stisnejo kužka, bi rekla da tudi ta nežnost(U), povezanost z okolico(U), bližina(U). Kuža da to brezpogojno ljubezen(U). Človek to težko da ane. Včasih tudi jaz rečem, da ne morem, nimam časa, moram drugi gospe pomagat. Kuža pa pride, se pusti pobožat. Tudi one nazaj to vrnejo(U). To je ubistvu komunikacija brez besed(U). Pri kakšni gospe, ko ne zna točno povedat. Gospa C ne zna več ubesediti stvari, ampak kužka pa ja, ga je vesela, to pokaže, se nasmeje, pa mu kaj reče(U). Ali pa reče ime svojega kužka. Drugače ko jih kaj vprašam, tudi druge gospe, večinoma rečejo, da nič ne vedo, da so le tukaj in se nič ne dogaja, potem pa ko pride Isha pa se lahko o tem pogovarjamo(U). Ko gospa Irena pove kakšno zgodbo(U), kje sta bile, kaj se jima je zgodilo tisti teden, kakšno zanimivo novico, tudi iz drugih ustanov, na primer šol. To z veseljem poslušajo.

Tudi če jih ni na primer, opazijo tudi drugi stanovalci. Tu imamo en zakonski par, ki zmeraj ko pride Isha pokukata iz sobe pa ji data kakšen piškot, se malo pocrkljajo, a se potem ne udeležujeta aktivnosti. Jima pa popestri dan(U).

M: Vodstvo podpira aktivnosti?

I: Vodstvo to podpira ja. Zdej bomo vidli kako bo pod novim vodstvo, ampak mislim, da je to na načelni ravni, da obstane. Druge socialna delavka, delovna terapevtka in te pa mislim, da tudi kar podpirajo. Ampak kot vodnica psa pravi, se ji zdi, da ko so v višjem nadstropju vsak drugi teden je preveč ljudi in tam se težko posvetiš človeku, kot tu ko nas je manj. Tako, da sedaj ko bo zmeraj tu bo lažje.

M: Zgoraj je mešan oddelek, če prav razumem, tu pa so osebe z demenco?

I: Ja. Zgoraj je tudi kakšna oseba z demenco ampak ne še s tako napredujočo(O). Na tiste potem malo bolj popazijo, jih pa skušamo imeti skupaj, ker je lažje, tudi mi, ki smo potem ves čas tu, sestre se menjuje z oddelka na oddelek, nam je pa lažje saj poznamo potem uporabnike. Jaz na primer vem, da se ena gospa sprva malo boji kužka, pa ga potem skupaj pobožamo in je vredu. Že znotraj te naše skupine bi bilo dobro imeti dve ločene, ker ene še veliko zmorejo, ampak kadrovske zmožnosti verjetno tega ne dopuščajo. Ene gospe še zelo sodelujejo, ko pride animatorka, delajo miselne igre, enim pa to že ne pomeni veliko in če je sama to težko dela, tako da potem mi pomagamo, ker ene gospe pa to zelo rade delajo.

M: Imate mogoče kakšne informacije kako svojci gledajo na te aktivnosti s psom, vedo za njih?

I: To težko rečem. Enkrat vem, da je ena gospa rekla, da je mama govorila, da je bil kužek na obisku pa me je potem vprašala, če je bil res. Ni bila prepričana, ker so imeli tudi doma kužka, pa je mislila, da morda se je spomnila na njega. Pa sm rekla, da ne, da prihaja redno h nam terapevtski kuža in ga zelo radi sprejmejo. Tudi odvisno kako svojci hodijo, kako pogosto, nekatere imajo bolj redko obiske in se tudi že zgubi ta spomin na aktivnosti. Te z zelo napredujočo boleznijo pa se niti ne spomnijo ne.

M: Se vam je tekom obiskov terapevtskega para kaj posebek vtisnilo v spomin v zvezi z uporabnicami?

I: Recimo zanimivo se mi je zdelo to, ko je prišla naša gospa, kako je bila na začetku navdušena, kako jo je zamenjala za svojo kužko in se je brž odprla(PD). Čeprav, njen kuža je manjši, ampak je ni bilo strah, bila je navdušena(PD). Tudi stvari je smiselno ubesedila, ker drugače govori, ampak ne povezano(PD). Pa če rečeš kakšni gospe, če bi peljali kužka na sprehod nobena ne reče ne(U). Drugi vržejo žogico, ipd, ker drugače, če ni kužka pa jim rečeš, da bo razgibavanje kmalu rečejo, da ne bi, da imajo dovolj.

M: Ste razmišljali še o kakšni drugi živali?

I: Ja, kar se mene tiče sem voljna poskusiti. Ne vem pa a smo imeli že kakšne ponudbe ali ne, nismo veliko o tem še debatirali. Drugače pa so okoli doma, tu v atriju mucki, sicer niso hišni ampak gospe zelo rade opazujejo in se pogovorimo o njih.

M: Kako pa je s higieno, ko pride terapevtski kuža?

I: Tu ni problema, ni nobenih zadržkov, preden pridejo si razkužimo roke in potem, ko odidejo to je pa to.

M: Kako pa sem vam zdi sedaj po dveh letih, ko ste že tukaj. Kakšno je vaše mnenje o teh aktivnostih?

I: Lušno, lepo je, da se nekaj dogaja(V). V domu velikokrat kar malo obsedijo, saj je uporabnikov kar precej, nas je pa relativno malo in je težko, da zmeraj nekaj počneš za vse. To pa je nekaj drugega, novega, kar se ne dogaja vsak dan(V). Pa pride do različnih stvari, nepredvidene, nekaj novega, da je potem tema tudi kasneje za pogovor(U). Navežemo se lahko na njihove spomine(U), zdi se mi super no.

M: Imajo stanovalci lahko svoje hišne ljubljence?

I: Dvomim, ne vem(H), če bi jih lahko imeli, ne vem pa kako je z ribicami ali nečim podobnim. Ne bi pa trdila kako je z drugimi. Ampak pomoje ne. Ne bi vedla za noben primer.

9.6 Priloga 6: Intervju 6

Datum: 1.8.2019

I – intervjuvanka

M – jaz

* Transkripcija je zabrisana zaradi varnosti podatkov stanovalk in stanovalcev.

M: [redacted]

I: [redacted]
[redacted]

M: [redacted]

I: [redacted]

M: [redacted]

I: [redacted]

M: [redacted]

I: [redacted]
[redacted]

M: [redacted]

I: [redacted]
[redacted]
[redacted]
[redacted]
[redacted]
[redacted]

M: [redacted]

I: [redacted]
[redacted]

M: [redacted]

I: [redacted]

M: [redacted]

I: [redacted]
[redacted]
[redacted]

M: [redacted]

I: [REDACTED]
[REDACTED]
[REDACTED]

M: [REDACTED]

I: [REDACTED]
[REDACTED]

M: [REDACTED]

I: [REDACTED]

M: [REDACTED]

I: [REDACTED]

M: [REDACTED]

I: [REDACTED]

M: [REDACTED]

I: [REDACTED]

M: [REDACTED]

I: [REDACTED]

M: [REDACTED]

I: [REDACTED]
[REDACTED]

M: [REDACTED]

I: [REDACTED]

M: [REDACTED]

I: [REDACTED]
[REDACTED]

M: [REDACTED]

I: [REDACTED]
[REDACTED]
[REDACTED]
[REDACTED]
[REDACTED]
[REDACTED]
[REDACTED]

M: [REDACTED]

I: [REDACTED]
[REDACTED]
[REDACTED]

M: [REDACTED]

I: [REDACTED]
[REDACTED]
[REDACTED]
[REDACTED]
[REDACTED]
[REDACTED]
[REDACTED]
[REDACTED]
[REDACTED]
[REDACTED]

M: [REDACTED]

I: [REDACTED]
[REDACTED]
[REDACTED]
[REDACTED]
[REDACTED]
[REDACTED]
[REDACTED]

M: [REDACTED]

I: [REDACTED]
[REDACTED]
[REDACTED]

9.7 Priloga 7: Intervju 7

I, J - stanovalki

M – jaz

* Transkripcija je zabrisana zaradi varnosti podatkov stanovalk in stanovalcev.

M: [redacted]

I: [redacted]

J: [redacted]

M: [redacted]

J: [redacted]

J: [redacted]
[redacted]
[redacted]
[redacted]
[redacted]

M: [redacted]

J: [redacted]
[redacted]
[redacted]
[redacted]
[redacted]
[redacted]
[redacted]

M: [redacted]

J: [redacted]
[redacted]
[redacted]

M: [redacted]

J: [redacted]
[redacted]
[redacted]

M: [redacted]

J: [redacted]
[redacted]

I: [redacted]

M: [REDACTED]

I: [REDACTED]

M: [REDACTED]

I: [REDACTED]
[REDACTED]
[REDACTED]

M: [REDACTED]

I: [REDACTED]
[REDACTED]

M: [REDACTED]

I: [REDACTED]
[REDACTED]
[REDACTED]

M: [REDACTED]

I: [REDACTED]
[REDACTED]
[REDACTED]
[REDACTED]
[REDACTED]

J: [REDACTED]

M: [REDACTED]

I: [REDACTED]

J: [REDACTED]

I: [REDACTED]

M: [REDACTED]

I: [REDACTED]
[REDACTED]
[REDACTED]

M: [REDACTED]

I: [REDACTED]
[REDACTED]
[REDACTED]

J: [REDACTED]

M: [REDACTED]

I: [REDACTED]
[REDACTED]
[REDACTED]
[REDACTED]

J: [REDACTED]

I: [REDACTED]